

1939 29/XI

ԱՅՅՆՈ ՕՂՈՒԿ

ԲՆԱԿԱՆ
// ԿՅՆ ՕՂՈՒԿ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀԱՆՈՒՄ
Ձ. 32.

9

Յ Ց Ո Ւ Ն Ո

1939

ჩვენი თაობა

საქართველოს საბჭოთა მწერლების
კავშირის ყოველთვიური ორგანო

587 21

9

სახელმწიფო გამომცემლობა
ბუილისი
1939 წელი. საქბეგბეპი

შინაარსი:

მხატვრული ლიტერატურა

ალექსანდრე საჯაია — ქუხილი	33
რევაზ მარგიანი — რამდენიმე ლექსი	4
კოტე ხიმშიაშვილი — ჯიბის სარკე	6
ლადო ასათიანი — ვაჟა-ფშაველას ნამუშობი	14
მირზა გელოვანი — უბის წიგნიდან	16
ლადო ავალიანი — უკვდავი ჰიმნი	18
ალექო შენგელია — ნიჟარაზე ამოკითხული	24
იოსებ ნონეშვილი — მოდინახე	26
გიორგი ნაფეტვარიძე — ორი ლექსი	28

კლასიკური მემკვიდრეობა

მ. ლერმონტოვი — დემონი, თარგმანი გიორგი ძიგვაშვილისა	29
შ. ლერმონტოვი — პიტალო, თარგმანი შიქელ პატარიძისა	45
მ. ლერმონტოვი — გლადიატორი, თარგმანი ი. მჭედლოშვილისა	46
ბრუნანბურჰის ბრძოლა — თარგმანი ინგლისურიდან გივი გაჩეჩილაძისა	47

კრიტიკა

ვანო შადური — ლერმონტოვის ცხოვრება კავკასიაში	51
გ. შქუტე — კოსტა ხეთაგუროვი	61

ბიბლიოგრაფია

მკითხველი — იონა მეუნარგია: „სამეგრელო დავით დადიანის დროს“	64
---	----

პასუხისმგებელი რედაქტორის მოვალეობის აღმსრულებელი დამფუძნებელი **ლიმბიტრი ბენაშვილი**
პასუხისმგებელი მდივანი **ნიკოლოზ აბიაშვილი**

წარმოებას გადაეცა 21/X — 39 წ. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 31/X — 39 წ. ქალაქის
ზომა 72 X 105, უკრ. ზომა. 7 X 11½. ფ. 4. შტკვეთის № 2340 მთავლიტის რწმ. № ხ—3856.
ტირაჟი 3500.

სახელგამის პოლიგრაფკომპინატის სტამბა. ეორესის ქ. 5

მხატვრული ციხეა

ალექსანდრე სეზანი

ქუხილი

სიზმარში დღევანდს ყვავილი წყვილი;
მზე სხივებს ვარდთა ცრემლებში აქსოვს.
მე მახსოვს ტბაში ლერწამის ჩრდილი,
მე ერთადერთი ზღაპარი მახსოვს.
დღეს იმ გაზაფხულს რას არ ვადარებ,
იმ სიყვარულს და ცრემლიან თვალბებს;
ჩვენ ყვავილები გვსურდა პატარებს
და წასული თვის პატარა მთვარე.
ჩვენ გვსურდა ქარიც მსუბუქადმქროლი,
ლამით რომ წეწდა მოქანცულ იფნებს;
ჩამოდიოდა სპეტაკი თოვლი
და თეთრ ვარდებით გვივსებდა ფიქრებს.
გვხიბლავდა ტყეში წყაროს ხმაური,
ვეტროდით ვერხვის ცქრილა ფურცლებს,
მაგრამ ქუხილის ხმა უცნაური
შეათრთოლებდა გოგონას უცებ.
მე ხომ ცრემლებიც მინახავს მისი,
ახლა იმ ცრემლებს რას არ ვადარებ.
იყო ქუხილი, იყო მისი
და სიყვარული გვსურდა პატარებს.
მე გული მქონდა.. გული ძვირფასი
გადაქცეულა ლექსების მონად;
მანც სიმღერა ჩურჩულის მგზავსი
ქვეყნად ვერავენ ვერ გაიგონა.
სხვა — მთებში დაჭკრის და ბაძავს არწივს,
ვინ, — ლექსია და მარტო გრიგალი...
ქუხილად მოვა ჩემი ხმაც აწი,
მაგრამ — ვაი თუ შეშინდეს ქალი!

რამდენიმე ლექსი

დიძისაღმი

ო, იმ ბავშვობას ვიგონებ ხშირად —
ეს გახსენება ბედმა მარგუნა, —
შენ მაგონდები და ცეცხლისპირას
რაც შთამინერგა შენმა ჩანგურმა!..

შენ მაგონდები... სიმების თრთოლვა
ჩემმა გულისთქმამ კვლავ გამახსენა;
მე შენზე ფიქრმა დამიმარტოვა
და შენზე ფიქრმა არ მომასვენა!

შენ მას მღეროდი... რაც ჩვენს წინაპართ
ყელში ამოხდათ გულდათუთქულებს,
შენ მიამბობდი უძველესს ზღაპარს
და ჩანგურივით წაიჩურჩულე.

შენ შთამინერგე დედური ენით
ქართული სიტყვა და თავდაბლობა,
შენი ჩანგურის მთრთოლვარ სიმების
და ზომღერების ვნახე ლამპრობა.

ვნახე ლამპრობა, და გახსენება
იმ ტკბილი ხმების ბედმა მარგუნა.
ო, ვინ წამართმევს ბედნიერებას,
რაც შთამინერგა შენმა ჩანგურმა!..

ამ ჩემს მაგიდას ფორთოხლები კვლავ ამშვენებენ.
ისე კარგია... შესაქმელად ვერ შეველავი;
რა ვიცი... იქნებ შენ მოკრიფე სათუთ ხელებით
და ფორთოხლები შენს ხატებას გამახსენებენ!..

*
* *
* * *

ბაღში ჩავედი. ყვავილები იღიმებოდნენ —
ფოთლები თრთოდნენ დილის ცვარით ნამტირალევი,
მე მოვიგონე სათისფერი შენი თვალები
და ფორთოხლებიც, ფორთოხლებიც მაგონდებოდნენ!

*
* *
* * *

რა მშვიდი იყო იმ საღამოს ზღვა და ხმელეთი:
სიმშვიდე კრთოდა ქლიავისფერ შენს თვალეზიაც,
მსურდა მემღერა, მაგრამ გულით რას ვიმღერებდი?
გული შენ გქონდა — მე უგულოდ ყოფნა მერჩია!

შენ და ტყემლის ხე

შენს ეზოში დგას ტყემალი —
თეთრია და ერთადერთი;
მიკვირს ასე შავგვრემანი
თეთრთან როგორ ანათებდი.

შენს ეზოში დგას ტყემალი,
ცაში მისი ხელებია,
შენაირად დასაწვავი
ყელი მოუღერებია.

შენს ეზოში დგას ტყემალი —
თეთრი ფერი შეენის განა?
შენ სჯობიხარ შავგვრემანი,
ის ვერ არის შენისთანა!

ჯიბის სარკე

ამ ბორანს ალაზანზე ბევრჯერ გადაუყვანია მაყრიონი. ბევრჯერ თოდის სროლით, ატოტებული ცხენებითა და სიმღერის გუგუნით მისდგომია მეორე ნაპირს წყალში ღრმადჩამჯდარი, შავს ღვინოში და ცხენის შარდში ამოვლებული ბორანი. მაგრამ ასეთი მაყრიონი, დღეს რომ მიჰყავდა, აროდეს უნახავთ არც მოხუც მებორნეს და არც ალაზანს.

ჯერ ერთი, ამდენი მაყარი თავის დროზე ჭავჭავაძეებსაც არ ჰყოლიათ. გეგონება წყალი მოვარდნილა საკვირაო ბაზრობაზე და ხალხმა ბორანს მიაშურა თავის გადასარჩენადო. მერე კიდევ, რაც მთავარია ნეფე-ბატონი დარახტული ულაყის მაგივრად, საკუთარი, მსუბუქი ავტო-მანქანით მობრძანდებოდა. შავი ფერის, გრძელი, ლაპლაპა „ზისი“ ისე იდგა ბორანის ნაპირას, თითქო მწვევარი აწურულა და მდინარეში გადახტომას აპირებო. ჰაერმკვეთი ტანბურჯში მოხრილივით ჰქონდა ნახტომის გასაკეთებლად მომზადებული და დიდრონი თვალებით მიშტერებოდა მომწვანო ტალღებს. არც თუ დიდი ხანი იყო, რაც ნეფე, როგორც კოლმეურნეობის საუკეთესო თავმჯდომარე, მთავრობას ამ ავტოთი დაუჯილდოებია. პრიალა ჩექმებში და ფართო ქაშრით შემოჭერილ ზოლიან ხავერდის ხალათში გამოწყობილი ახოვანი ჭაბუკი ეტყობოდა ძლიერ უფრთხილდებოდა ძვირფას საჩუქარს. ცალი თვალთ გაღმა ნაპირს გახედავდა ხოლმე, საითაც თავის დედოფალი ეგულებოდა, და მეორეთი კი — მანქანის სანათურებს და რადიატორს ელოლიავებოდა. მაყრებიც დიდი პატივისცემით ეპყრობოდნენ კრიალა „ზისს“, ცხენები მოარიდეს, და თუ კი ჭინჭე დაკორძებული თითით ფრთხილად შეეხებოდა შავი ლაკით მოსარკულ ავტოს, წინასწარ ხელზე უთუოდ დაიფურთხებდა და გულმოდგინედ შეიწმენდდა ფარაჯის კალთაზე მაგრამ ასეთი აზიზი შეხებისას ლაკზე წუთით მაინც რჩებოდა ორთქლის ბოლქვები და ერთმა იხუმრა: თავი გაანებეთ, ემანდ ქეცი არ შეჰყაროთო.

მთელი კოლმეურნეობა მაყრად წამოსულიყო, — დაწყებული ბაღის მოხუცი დარაჯით, რომელსაც მავთულით შეკრული, შამილის-დროინდელი ფილთათან წამოელო და შეზარხოშებული ბორანზე დაცლას აპირებდა, მაგრამ ფალია ღვინით დაუსველეს, — მარცხი არ მოგეწიოსო, — და გათავებული თეთრ ტილოს ქუდში და თეთრ ფეხსაცმელებში გამოწყობილი მონაგარიშეთი. ახალგაზრდები აუტყდნენ მონაგარიშეს — ფეხები მაწონში ხომ არ ჩაგიკრავსო, და ახლა, კოტა განაწყენებული, ქალებში ჩამდგარიყო და გარმონს აწრიპინებდა-

ერთიც ისეთი მაყარი მოსდევდა ჩვენ მეფეს, — ჭავჭავაძეებს კი არა, — უთუოდ თეიმურაზსაც არა ჰყოლია, — ზოლებიან ბრიჯში და პანამაში ჩაცმული, ჩიბუხიანი, ფოტოაპარატიანი, ნამდვილი, ცოცხალი ამერიკელი.

ეს კაცი — აგრანომ-ეკონომისტი, თურმე უკვე მეორე თვე იყო საბჭოთა კავშირში მოგზაურობდა და ამ სოფელში მევენახეთა მოწინავე კოლმეურნეობის გასაცნობად მოსულიყო. რასაკვირველია, ქორწილში ისიც დაჰპატიჟეს. მან ნეფეს აუხსნა თავისი მოგზაურობის მიზანი, — სურდა საკუთარი თვალთ ეხილა სოციალისტური სოფლის მეურნეობა და სამშობლოში დაბრუნებულს სქელტანიანი წიგნი დაეწერა. ნეფე ყურადღებით ექცეოდა სტუმარს და ყველაფერს უხსნიდა, როგორც შეეძლო. ბიჭებმა მოილაპარაკეს — ქორწილში ერთი ისე დაეთროთ — ამერიკა კი არა, იქნებ პანამაც დავიწყნოდა და თავზე ხალამი დაეხურა. ერთმანეთს არწმუნებდნენ: მაგათ ქვეყანაში ღვინოს ზიარებისას თუ შესვამენ ხოლმე კოვზით, თორემ ისე, ვინ იცის, ლიმონადით ჭეიფობენო საწყლები.

როდესაც გადატვირთული ბორანი ჭრიალით დაიძრა, ამერიკელმა ექვის თვალთ აჰხედა ლითონის დაძაბულ ბაწარს და იკითხა, ამოდენა სოფელს რატომ ხიდი არა გაქეთო. თავმჯდომარემ მიუგო, რომ ხიდის მშენებლობა უკვე დაწყებულია, ზევით მდინარის მოსახვევს იქით.

მათი მილიონერი, კოლმეურნეობა საკუთარი თანხებით აგებდა სარაიდნო მნიშვნელობის ხიდს, რომელზედაც ღვინის კასრებით დატვირთულ ხუთტონიან საბარგო ავტოების ქარავანს მთელი სისწრაფით შეეძლებოდა გავლა. სადამშენებლო მასალა უკვე მოზიდული იყო მდინარის ნაპირას, მშენებლობა მხოლოდ დიდმა წვიმებმა შეაფერხა. კოლმეურნეებმა თითონ მოზიდეს ქვა და სილა, მთიდან ზოგ ადგილას ხის მორები მხრებით ჩამოიტანეს.

ნეფე ხელისგულზე ბებერებს იშინჯავდა და ამაყად ილიმებოდა, ეტყობოდა მასაც დიდი ჯაფა ჰქონდა გაწეული.

მოხუცები დაინტერესდნენ, რას ამბობდა უცხოელი და თავმჯდომარემ გადაუთარგმნარ.

— ხიდი ვანა უწინ არა გვექონდა, გვექონდა... — სთქვა ნეფის მამამ, ყალიონი ააწკლავუნა მოხუცმა და ეშმაკურად გადახედა თავისკბილა გლებებს, — წისქვილის უკან, ვიწროებში საცალფეხო წნელის ხიდი იყო გაბმული, ფეხმძიმე დედაკაცს ვერ გაატარებდი. სულ არაუაზობას მაინც ისევე ისა სჯობდა, მაგრამა, კასრკუქანთ თანდილამ ჩავიწყვიტა...

„კასრკუქანთ თანდილამო?“

— ეგ რომელია, ლოთი რომ იყო?...

— მანებელი ყოფილა!... — სთქვეს ახალგაზრდებმა.

— მაშ, სწორედ ე მაგან. — განაგრძო მოხუცმა, — ერთხელ ჩვენ სოფელში მოსულიყო ნათლობაში, კარგა გამოიქყობა თურმე და აბა, ხომ იცით, ჩვენი ძველი, კახელი კაცი თუ დათვრა, რამდენს დალევს, და თანაც თანდილა კიდევ, კასრკუქიანთი ტყუილად კი არ იყო — რამდენსაც ჩაახხამდი — ჩავიდოდა, თითონაც რუმბსა ჰგავდა, ჰოდა დამთვრალყო ეს თანდილა, შემდგარიყო იმ ჩვენ ბეწვის ხილზე და კი არ ჩაეწყვიტა!... ლამის დაიხრჩო, ძლივს გამოათრიეს კავებით. მერე სოფელმა სასამართლოში უჩივლა ზარალის ასანახლაურებლად,

მაგრამ თავი გაიმართლა: რად დამათვრეთ, თქვე დალოცვილებო, ხომ იცოდით თქვენი ხიდის და ჩემი სტომაქის ამბავიო...

— გაზაფხულზე თუ გვესტუმრებით, — მიმართა ნეფემ ამერიკელს, — ახალ ხიდზე გაგატარებთ.

— დიალ, შეიძლება გაზაფხულზედაც საბჭოთა კავშირში ვიქნე, — სთქვა ამერიკელმა, — ჩემთვის ბევრი რამ ჯერ კიდევ გაუგებარი დარჩა თქვენს ქვეყანაში.

— საკვირველია, — გაიღიმა თავმჯდომარემ, — მამჩემი უსწავლელი კაცია, მარნისა და ვენახის მეტი არა უნახავს რა და მინც ესმის ახალის ძველისაგან განსხვავება, თქვენ კი, — სწავლული ხართ, მთელი ქვეყანა შემოვივლიათ...

ახალგაზრდამ ხელები გაშალა.

— დიალ, — ამერიკელმა პირიდან გამოიღო მოკლე ჩიბუხი, — შეიძლება უცნაური იყოს, მაგრამ ხშირად იქ, სადაც თქვენ ვეებერთელა სხვაობას ხედავთ, მე იგივეობას აღმოვაჩენ ხოლმე. აი, მაგალითად, — მან ჩიბუხის ტარით მიუთითა კრიალა ავტოზე, — რითი განსხვავდებით თქვენ, სოციალისტური მეურნეობის მუშაკი, ჩვეულებრივი, ამერიკელი საქმის კაცისგან, რომელსაც მუყაითობისთვის ჯილდოდ მიუღია მსუბუქი ავტო? განა სულერთი არ არის, ვისგან შიილეთ ჯილდო? თქვენ გიყვართ ეს ავტო და აღტაცებული ხართ, რადგან იგი „თქვენია“, „საკუთარი“, თქვენ ახლა უნებურად ამყობთ საცოლესთან იმით, რომ განსხვავდებით ათას სხვა ახალგაზრდა კაცისგან — საკუთარი მანქანა გაქვთ. ვიცი, რა არგუმენტებსაც წამომიყენებთ — სოციალისტური სახელმწიფოა, ხალხის ჯილდო... მაგრამ, ის, რაც ეკონომიკაში და პოლიტიკაში გრძელი ტრაქტატებითა და მრავალტომიან თეორიებით არის ხოლმე გამართლებული, ფსიქოლოგიაში ხშირად სულ უბრალო, მარტივი ფორმულით აიხსნება, და ფსიქოლოგიური მომენტი, მერწმუნეთ, სრულიადაც არ არის მეორადი ჩვენთვის, ეკონომისტებისთვის.

ამერიკელმა ჩიბუხი მოსწია და ცოტახნის სიჩუმის შემდეგ, თბიქო ბოდიშის ტონით, განაგრძო:

— დიალ, ჩემთვის ძნელია არსებითი, ძირითადი სხვაობის მონახვა. იქნებ იმიტომ, რომ სხვა პრინციპებზე ვარ აღზრდილი, ყოველთვის სხვა თვალთ ვუყურებ... ამიტომაც არის, რომ ამდენს ვმოგზაურობ, მინდა ყველა კუნჭულში ჩავიხედო, ვნახო მთელი ეს უზარმაზარი, ახალი ქვეყანა...

— რა მოგახსენოთ, — ჩაფიქრებით სთქვა თავმჯდომარემ, — გუშინაც მელაპარაკეთ და კარგად იცით, რაც შეიძლება ითქვას თქვენი მოსაზრებების საწინააღმდეგოდ. მე თუ მკითხავთ, ჩვენი სინამდვილის გასაგებად სულაც არ არის საჭირო მთელი ქვეყნის მოვლა და ყველა კოლმეურნეობისა და ქარხნის გადაქოთება. თვითეულ წვრილმანში, ყოველდღიურ ამბებში გამოიცნობა ის ახალი, რაც ჩვენ გვაქვს...

ახალგაზრდამ ჯიბიდან ამოიღო წითელყდიანი, პატარა ჯიბის სარკე და სავარცხელი, ჭოჩორი ვადაივარცხნა და კახური თალფაქი შეისწორა. ბორანი მძიმედ უახლოვდებოდა მეორე ნაპირს.

— აი ამ პატარა ჯიბის სარკეში მშვენივრად დავინახამ ხოლმე ჩემ სახეს, — გაიღიმა ნეფე-ბიჭმა, — ორმეტრიანი კაცი ვარ, მაგრამ ჯიბის სარკეშიც

ვიჩნევარ. ასევე შეიძლება ჩვენი სინამდვილის დანახვა, ერთის შეხედვით, უმნიშვნელო, პატარა ამბებში.

ამერიკელსაც გაელიმა.

— ვინ იცის, — სთქვა მაშინ, — იქნება სოციალისტური სისტემა ჩემთვის — მწიფად გასატეხი კაკალი არის...

ნეფემ ამერიკელის ოქროს კბილებს შეხედა და გაიფიქრა:

— ჰე, მაგ კბილებით კაკალს რა გაგატეხინებს, შეილოსან, თანაც კირკიტო თუ შეგხვდა!..

უეცრად ნაპირზე ატეხილმა ხმაურმა თოვზე ბორბლის ქრიალი და გარშონის წრიბინი დაფარა.

ყველა მიაჩერდა მოახლოვებულ ნაპირს. გაღმა, ბორანის მისადგომ კოფოსთან შეგროვილი ხალხი ყაყანით იცქირებოდა მდინარის ზევითა მოსახვევი სკენ, საიდანაც ნაპირნაპირ ვიდაც კაცი მორბოდა და გაურკვეველად ყვიროდა ხელების ქნევით.

ბორანზე მყოფთაგან ყველაზე წინ ნეფის მოხუცი მამა მიხვდა, რაც ხდებოდა.

— ვაიმე, ბიჭო! — ხმადაბლა დაიძახა მან, — ალაზანი მოვარდნილა...

გარშონითა და მასლაათით გართულმა მაყრებმა მხოლოდ ახლა შენიშნეს, რომ წყალი ამღვრეულიყო და გაბერილი ტალღები ტინებზე ჯაგდებოდნენ.

— გაჰხედე, დავლუპილვართ!... — მოხუცმა ხელი გაიშვირა ზევით, მდინარის მოსახვევისკენ.

ყველამ იქით გაიხედა.

მოსახვევთან, წნორებში ჩაწოლილი, მღვრიე ალაზანი მძიმედ მოატივტივებდა ხის ბოძებს, გრძელ ფიცრებს, მორებს, ჯგუფ-ჯგუფად ერთმანეთზე გადახლართულ და ცალცალკე გაფანტულ ყოველგვარ ხის მასალას.

მაყრიონმა პირველად ვერ გაიგო მოხუცის შემფოთება, ეგონათ: ბორანს მოელოდა რაიმე საფრთხე და ყველა სიტყვაწართმეული იდგა, მაგრამ, როდესაც შენიშნეს ალაზნის მიერ მოტაცებული მოჭრილი ხეები, ფიცრები და კოჭები უეცრად მოვიდნენ აზრზე და აყაყანდნენ:

— ვაჰმე! რა ზარალია!..

— ხიდის მასალა წამოუღია!..

— მთაში დიდი წვიმები იყო და მიტომ მოვარდა ეს სატიალე!

— ჯებირი გაურღვევია, ჯებირი, ხეტყის საწყობები თან მოაქვს....

წყალმა პირველი მორები უყვე ბორანთან მიიტანა და მოსახვევთან კი ისევ მოსტურავდნენ დაუსრულებელ არმიად მასალის ახალ-ახალი ჯგუფები.

— აფსუს, რა ჯაფა გავსწიეთ!..

— ათი-ათასობით ფული წყალში ჩავეყარეთ...

— ისევ უხიდოდ დავრჩენილვართ, ხალხნო...

— დავილუპეთ, მართლაც რომ დავილუპეთ...

ხალხი გულამღვრეული შესცქეროდა თავის უბედურებას. ყოველ მათგანს ოფლი დაეღვარა ამ მორების მოზიდვაში. დახეთქილი ხელები ეწოდათ უნებურად და ბებერები ექავებოდათ, როდესაც ხედავდნენ წყალწალბებულ, გატიალებულ საკუთარ ნაშრომს.

ალაზანი თითქო დასცინოდა მათ, — ბორნის ახლო ჩააქროლებდა მოტაცებულ, უზარმაზარ ბოძს, ორასწლიან ფიჭვს; ერთი სოფლის ხიდად რომ გამოდგებოდა, იჩქითად გაჰკრავდა ბორანს, შეატრიალებდა წყალში და თეთრი ქაფით შემოვლებულს გააყოლებდა აჩქარებულ მდინარებას. გლეხები მოაჯირზე გადმოიხრებოდნენ და გულჩათხრობილი გმინვა აღმოხდებოდათ, თითქო დამწრჩვალის შვილის ქუდი შეენიშნოთ მორევში.

თავმჯდომარე გარინდული იდგა მანქანასთან. მას უთუოდ ელვის სისწრაფით უტრიალებდა თავში ხიდის გადარჩენის ათასგვარი ღონისძიება, მაგრამ ვინც კი შეხედავდა მდინარის მთელ სიგანეზე მოტიუტივე, გაფანტულ და ერთმანეთზე შეხორხლილ ხეებს, მოდიდებული ალაზნის მძინვარებას, — ყოველგვარ იმედს დაკარგავდა.

წყალის სისწრაფემ არაჩვეულებრივ იმატა და ბორანი, ნაპირს რომ არ მისდგომოდა, ალაზანს იქნებ ისიც მორებისთვის გაეყოლებინა. გაშმაგებულმა ზვირთებმა ერთი ბოძი პირდაპირ ფერდში დაატაკეს ბორანს, ხალხი ერთმანეთს მოეჭიდა და ქალებმა შეჰკივლეს. თავმჯდომარე თითქო გამოაფხიზლა ამ შერყევამ.

— მაში, — ჩახლეჩილი ხმით მიუბრუნდა მოხუცს, — ვერაფერს ვილონებთ?..

— აბა, რა უნდა ვილონოთ, შვილო, ამ გველეშაპს ახლა ვინ მიუდგება. წყალი რომ დაბალი იყოს, მასალას კავებით გამოვზიდავდით, მაგრამ ახლა... თანაც, სანამ ხალხი სამუშაოდ გაემზადება, ჩვენმა ხეტყემ ლამის მტკვარში ამოჰყოს თავი, და მერე ბედაურითაც სდიო, ვეღარ დაიქერ.

მოხუცმა შუბლი დაიჩრდილა და ალაზანს ქვევითკენ გახედა.

— აი, იმ ტინებთან რომ შეგვეძლოს დახვედრა, ხედავ?.. წყალს ხეტყე სწორედ იმ ტინებს შუა მიაქვს. იქ სილიანია, წყალი ღრმა არ არის და ერთი ორი ბოძი თუ გაიჭედა მერე მთელი მასალა მანდ მოიყრის თავს. მაგრამ, აბა, ამ ადიდებულ წყალში საით მიუდგება კაცი...

ქვევით, ალაზნის შუაგულში, საითკენაც მოხუცი უთითებდა ორი მოზრდილი ტინი იყო ამოჩრდილი. ისინი ახლა წყალს დაეფარა და მხოლოდ მათზე ამოსული ბუჩქებილა მოჩანდა. ტინები ერთმანეთისგან მეტრნახევრით თუ იყვნენ დაშორებული. მდინარის კალაპოტი ამ ადგილას ვიწროვდებოდა და უკუქცეულ ტალღებს სწორედ ტინებისკენ მიჰქონდათ მთელი ხის მასალა. მორები გროვდებოდნენ წყლიდან ამოწეულ ბუჩქებთან და შემდეგ რიგრიგობით მოსრიალებდნენ ტინებს შუა, პატარა სრუტეში.

ბორანი უკვე მიაღდა კოფოს. ახლა აღარავის ახსოვდა, რომ ქორწილში მიდიოდნენ. მაყრები უხალისოდ გადავიდნენ მიწაზე, ხმას არავინ იღებდა, მხოლოდ ცხენებს თუ უჯავრდებოდნენ.

— გზა მომეციოთ, გზა... — დაიძახა უეცრად თავმჯდომარემ, ავტოში ჩაჯდა და მანქანა აამუშავა. ცხენებმა თავაწევით დაიხიეს უკან, ხალხი მოერიდა და კრიალა „ზისი“ სწრაფად გადავიდა ნაპირზე.

— საით, შვილო?... — მიაძახა მოხუცმა.

ახალგაზრდას ხმა არ გაუტია, მანქანა ქვევითკენ მიაბრუნა და მოკენქილ ნაპირს გაჰყვა ჩქარი სვლით.

შემდეგ ყოველივე ელვის სისწრფით მოხდა, როგორც იტყვიან ხოლმე. ხალხის ნახევარი ისევ ბორანზე იდგა და ისე შეჰყურებდა მათ თვალწინ დატრიალებულ ამბავს. შავი „ზისი“ ტინებს ცოტა ზევით, სადაც ნაპირი დაბალი იყო, გაქანებული შეიჭრა ალაზანში. რამდენიმე წუთს ეტყობოდა, ბორბლებით მისდევდა მდინარის ფსკერს შუაგულისკენ. შემდეგ წყალმა აატივტივა მსუბუქი ავტო და ტინებისკენ აუჩქარებლად წაიღო. მანქანა წყალზე ფრთებით ტივტივებდა და შორიდან ალაზანში შესული კამეჩი გეგონებოდათ.

თავმჯდომარე ამ მდინარესთან იყო გაზრდილი, ბავშობისას და შემდეგაც ბევრი უთევზავნია აქ და უცურავნია, დაწვრილებით იცოდა წყლის რომელ ძარღვზე უნდა გაწოლილიყავ ზურგით, რომ დაღლილი თითონვე მიეტანა მდინარეებს ნაპირთან; სად იყო ფსკერი სილიანი, ტარიფის ფესვებში ან ლოდებქვეშ თევზის ბუდეები, ფეხმოუკიდებელი სიბი ტინებთან და ხალიხასავით რბილი, ასწლიანი ხავსი ზურმუხტის ფერისა. მას ზუსტად შეეძლო ეთქვა წყალში ჩაგდებულ ნაფოტს სად გარიყავდნენ ზვირთები. თვალის ერთი გადავლებით ატყობდა წყალქვეშა და ზევითა მდინარების განშტოებას და დონეს. ახლა იგი ისე მშვიდად იჯდა ავტოში, თითქო ნავით შეცურებულყო ბადის სასროლად. მდინარემ რამდენიმეჯერ შემოაბრუნა ატივტივებული მანქანა და ყოველი მომდევნო წრით თანდათან დაუახლოვდა ტინებს. გარშემო გამაყრუებელი მშუილი იდგა და ბუყბუყი. წყლის მხეფებით უკვე მთელი მანქანა სველი იყო. ახალგაზრდამ მიატოვა საქე, მოტორი უკვე გამორთული ჰქონდა, ტანჯახდელი, ჩექმებითვე გადახტა მდინარეში, ცალი ხელით მოეჭიდა ავტოს ზურგზე მიკრულ სათადარიგო თვალს და მანქანას ცურვით გაჰყვა.

მღვრიე ზვირთებმა „ზისი“ ტინებისკენ წაიღეს. პირდაპირ ტინიდან გადმოხრილი, ნახევრად ჩაძრული მაყელის სველი ტოტები თითქო თავის გადასარჩენად მოეჭიდნენ მანქანას და ეკლებით დაკაწრეს. ორიოდ წუთის შემდეგ რადიატორი ბუჩქებთან წყალქვეშ დამალულ ტინს დაეჯახა, ავტო ნახევრად შებრუნდა და ზურგით შეცურდა სრუტეში.

წყალი ცოტახანს აწვალებდა მანქანას ვიწრო გასავალთან, შემდეგ რადიატორი თანდათან ზევით ასწია, თითქმის ააყირავა და ავტომობილი მაღლააშვერილი წინა თვლებით ტინებს შუა, სილაზე გაჩხირა. დაბალი ფსკერიდან ლამი წამოიშალა და ისეც ამღვრეული წყალი სულმოლად მტუტედ აქცია.

კაცი ამ დროს ბუჩქებს მოჭიდებული იდგა წყალში. ზვირთები მუხლებში სცემდნენ და წაქცევას ლამობდნენ, მაგრამ იგი კიბორჩხალივით მიჰკეროდა ტინს და გაფაციცებით შესცქეროდა მანქანის მოძრაობას.

მდინარემ პირველი ბოძი მოიტანა და დააჯახა გაჩხირულ მანქანას. ბოძმა სარკმლის მინები შეღეწა და მანქანაზე მიყრდნობილი ირიბად შესდგა ტინებთან. ქვევიდან ამოტივტივებული დამპალი ფოთლებისა და ხავსისგან გამაბრუებელი შმორის სუნი გავრცელდა. პირველ ბოძს მოჰყვა მეორე, მესამე და ორიოდ წუთში მანქანასთან ათობით დაგროვდა ტალახში ამოსვრილი და წყლით გაქუნთილი ხის მასალა...

თავმჯდომარემ ხელის გულით ჩამოიწმინდა სახიდან მღვრიე წვეთები, სველი თალბაქი ჯიბეში ჩაიღო, მოსცილდა ბუჩქებს, გადმოხტა და ცურვით წამოვიდა ნაპირისკენ.

კოფოსთან გარინდებული ხალხი მხოლოდ ახლა მოვიდა გონს. ბორნიდან მაყრებმა იხუვლეს, მიატოვეს ცხენები და ნაპირ-ნაპირ ტინებისკენ გამოიქცნენ ფარაჯების ფრიალით.

კოტახნის შემდეგ გლეხებით გარშემორტყმული თავმჯდომარე იდგა წელამდე გაშიშვლებული და ღონიერი ხელებით ხალათსა სწურავდა. საიდლანაც გაჩენილიყო თეთრკაბაში გამოწყობილი შავვერემანი გოგონა. მას თან სცხვენოდა პერანგგახდილ საქმროსთვის შეეხედნა, და თანაც, ასეთ უჩვეულო მომენტში მორცხვობის გამოჩენისა ერიდებოდა, შორიხლო დამდგარიყო და ცხვირსახოცის კმუქებით შესცქეროდა უცნაურ ნეფეს.

ახალგაზრდას სველი თმა შუბლზე მიჰკვროდა, წყალი გასდიოდა ფეხებში, მხრების მძლავრი მოძრაობით ჰკრებდა ხვერდს და განკარგულებებს იძლეოდა:

— კაგები და თოკები მოამზადეთ... გამოღმელებს შეატყობინეთ, დაგვენ-მარონ... ურმები გამოიყვანეთ, აბა, სწრაფად, სანამ მასალა ბევრი არ დაგროვილა, თორემ მერე ტინებზე შემოატარებს წყალი და ნახევარს ისევ წაიდებს...

გლეხები გარშემო ჩოჩქოლებდნენ.

— ახლა ჯავრი ნუ გაქვს, ნაფოტსაც ველარ წავგვართმევს...

— ვაი დედასა, რა ავტონობილი გააფუქე!..

— როგორ გაწუწულხარ, ნეფე-ბატონი მაინც არ იყო...

ახალგაზრდა კაცი გულლიად იღიმებოდა და მალიშალ გადახედავდა ხოლმე საცოლეს.

— აეტო ჯანდაბას, — სთქვა თავმჯდომარემ, — გამოვიტანთ, ჭალაქში შეაფეთებენ და ისევ კარგი იქნება. ეს მასალა რომ წყალს წაელო, ორმოც ავტოდ დაგვიჯდებოდა... ქორწილსაც კოტახნით გადავდებთ...

გლეხების ჯგუფი თეთრქუდიანმა მონაგარიშემ გაარღვია. მას მხარიღლივ გადაეკინდა გარმონი და შემქიდროებულ ხალხში მუჯლუგუნებით გზას უკაფავდა ამერიკელ სტუმარს, რომლის არსებობა, ეტყობოდა, ყველას გადაავიწყდა.

— რა უნდა, ძმაო, ამ კაცს, — მიმართა მონაგარიშემ თავმჯდომარეს, — ხელები დამამტვრია... ვერ გაუგე, რას ბუტბუტებს, საღსური მოდა ჰქონიათ, ლამის მკლავი სმომიგდო...

— შენც სარმა გამოჰკარ კახურად, ნუ დაეჩაგვრინები... — დაუძახეს უკანა რიგებიდან.

ამერიკელი ახალგაზრდა კაცთან მივიდა და მაგრად, ძლიერ მაგრად ჩამოართვა სველი ხელი.

— ეს ამბავი არ დამავიწყდება, — სთქვა ამერიკელმა. იგი აღლევებული ჩანდა, — თქვენ მართალი იყავით... ძლიერ კმაყოფილი ვარ, რომ ამ ამბის მოწმე გახვდები, ძლიერ კმაყოფილი...

ამერიკელი თითქო ცდილობდა ხელის მტკეანი მაჯაში მოეწყვიტა ახალგაზრდა კაცისთვის.

— თქვენ მართალი სთქვით, — განაგრძობდა იგი, — პატარა, ერთი შეხედვით უმნიშვნელო ფაქტებშიც შეიძლება დიდი, ძალიან დიდი ამბის დანახვა, ისევე როგორც კაცი ხელისგულის ოდენა სარკეში ხედავს თავისთავს. ვთხოვთ ამ დღის სახსოვრად ეს ჯიბის ხარკე მარჯეთ ჩემი კოლექციისთვის, — ამერი-

კელმა ჯიბიდან ამოიღო პატარა, წითელყდიანი სარკე, — ბორანზე დაგივარ-
დათ მანქანაში ჩაჯდომის დროს და ავიღე...

ნეფემ ღიმილით აიჩეჩა მხრები:

— დიდი სიამოვნებით, ფეშქეშ!..

და შემდეგ გარშემორტყმულ გლეხებს თვალი ჩაუკრა:

— დღეს რა ზარალში ვარ, ხალხნო!..

შხუილით მოდიოდა ადიდებული ალაზანი. გლეხები იღიმებოდნენ.

ვაჟა-ფშაველას ნაამბობი

ვინ დამიბედა გზები პოეტის,
ვინ გამამზადა საბედისწეროდ;
ნუთუ ამქვეყნად მისთვის მოვედი,
რომ უნდა მხოლოდ ლექსები ვწერო?
ნუთუ სხვა რამე, სიმღერის გარდა,
ვერ უშველიდა ტკივილებს ჩემსას?
ან რატომ არის, რომ ყოველ ქალთან
გამიჯნურება მწვევია ლექსად?
უმეგობრობა არ მიგლოვია
და არც მოლექსე მყავს წინაპარი,
მე ზღაპარი თუ გამიგონია,
ბაბუაჩემის თქმული ზღაპარი,
და მხოლოდ ჯიში მიმაგრებს სტრიქონს,
ჯიში გმირული, ჯიში ქართული,
ბაბუაჩემი ვაჟკაცი იყო,
სატევარით და ცხენით განთქმულ
მან დიდ მუხნარში მოჰკლა ტახები
და მათი ხორციით მზრდიდა ნიადაგ,
მიტომ არ მიყვარს მე არტახები
და მიტომ ვარგვარ ადამიანად!
მან ერთხელ განგებ დამკოდა მხარში
და უცოდველი სისხლი მადინა,
სველ ბალახებში დამტოვა ბავშვი
და მწვერვალები გადინადირა.
მას შემდეგ ბევრის მკლავი ავცელე,
შეებაც ვიგემე და გაქირვებაც
და ვიდრე ლექსად არ გადავწერე,
მანამდე მკლავდა მე ეს კრილობა.
მანვე გამიღო ბუნებისკარი
დიდის სიფრთხილით და სიმძიმით.
და შთამაგონა, რომ ლექსი არის
ქაცის და ქვეყნის გულისტკივილი.

მან შემაყვარა სამშობლო ჩემი,
რომლისთვის ბევრმა სისხლი დაღვარა,
მან შემაყვარა ბუნების ცრემლი,
და სალამურიც მან შემაყვარა.
სამშობლოს ტრფობით გული დავსერე;
მათრობდა, როგორც ღვინო ყვარული
და ვიდრე ლექსად არ გადავწერე,
მანამდე მკლავდა ეგ სიყვარული.
ლექსმა კი შეჰკრა ჭრილობა ცივი
და გაანათა ჩემი კაცობა,
და ჩემი გულის ყოველგვარ ტკივილს
მხოლოდმხოლოდ ლექსმა აჯობა,
ვერც დედის ხელმა, ვერც სატრფოს ეშხმა
ვერც გამიყუჩა ჭაბუკს იარა
და ჩემი გულის გამირული კენესა
მარტოდენ ლექსმა გაიზიარა.
მეც მიტომ ვბედავ არწივულ ყივილს,
როცა გულს გაჰკრავს ცივი-ნიავი,
რომ ლექსი შველის ყოველგვარ ტკივილს.
და ლექსი თვითონ ტკივილი არი.
და რადგან მერგო ვიყო პოეტი
ჩემი ცხრვრების საბედისწეროდ,
რადგან ამქვეყნად მისთვის მოვედი,
რომ უნდა მხოლოდ ლექსები ვწერო,
რადგან სხვა რამე სიმღერის გარდა
ახლაც ვერ შველის ტკივილებს ჩემსას,
მჯერა, ამ დიად ბუნების კართან
მე თვით სიკვდილსაც გარდავქმნი ლექსად!

უბის ნიჰნიღან

ცხრაპარა

ჩემს ბავშვობაში ცხრა მათა კალთას
ციხე რომ იდგა მთაზე მაღალ.
ცხრაკარა ერქვა და თითო კართან
ცხრა ლოდი იწვა ცხრა ძმისმაგვარი.
ციხეს მდუმარე დარბაზი ჰქონდა,—
დამხობილი და უენო ზარი
და ლამდამობით ცხრა პირად ქროდა
ცხრაკარებიდან ამდგარი ქარი.
მე ყოველდღით ავდეგდი აღმართს
მოწყენილი და უმიზნოდ ჩუმი.
ჩამოვჯდებოდი დანგრეულ თაღთან
და ყურს ვუგდებდი წარსულის ღუმელს.
მეგონა, ქარი უშორეს ზღაპრად
მომახარებდა რამე საოცარს.
მიმასწავლიდა თამარის საფლავს
და დაუწერელ ვეფხისტყაოსანს.
მაგრამ ნელნელა შევიგენ, თითქოს
ძნელია უხმო აჩრდილებს მიჰყვე.
ყოველდღე ლოდი ცვიოდა თითო
და მტკივნეულად ოხრავდა ციხე.
ასე დაინგრენ ცხრაკარას ბქენი,
მაგრამ ნანგრევთან როცა გავივლი,
დამხვდება თაღთან ბავშობა ჩემი,
როგორც ლამაზი თეთრი ყვავილი.
დამხვდება ქარიც, და როგორც ღრუბელს
გამაქანებს და წარსულში მიხვევს.
კედლები დგება და ჩემს ვრცელ უბეს
შეეფარება მდუმარე ციხე.

დაიძინე, ქალავ, თორღ
 შავი ღამე ფშვინავს.
 დაიძინე, დედის თოლო,
 დაიძინე, შვილავ!..
 ახლა გარედ ოჩოპენტრე დადის,
 ნისლის ქუდი პატარა ჩქებს მალავს.
 მძივს აგისხამ სამძიმარას დარღო —
 დაიძინე, ქალავ!
 ღამეა და უღამურო ღამე,
 არც ვარსკვლავი ბზინავს,
 დავიღალე!..
 დაიძინე, ძილავ!
 დაიძინე, დედის თოლო:
 ძიღს სიმშვიდე მოჰყავს.
 დაიძინე, ქალავ, თორღ
 გაბაცდება ლოყა.
 მამაშენი ქარაფებში ათეეს.
 ჯიხვის მწვადებს ჩამოგიტანს მამა.
 იქნებ ახლაც ლეკურ ხანჯალს ფართეს.
 წმინდა სისხლი კალმახივით ნამავს.
 ქრაქის შუქი ფარფატობს და ლანდობს,
 კერას უკვე სძინავს...
 დაიძინე, სამძიმარას დარღო,
 დაიძინე, ძილავ!..

12 785

ბ ა ნ შ ო რ ე ბ ა

ყველა მოკლე და ქერა თმის ნახვით, გამახსენდება თმები-შოლტები.
 როგორ არ მინდა, როგორ არ მინდა... მაინც მივდივარ, მაინც ვშორდები!
 ასე სთიშავდნენ ძველი ზღაპრები ასფურცელას და ოქროსთმებიანს...
 ქარმა დაგლიჯა ყველა აფრები და შენზე დარღში დამთენებია!
 მგზავრი ვარ, შენზე ფიქრებს ვუნდები და აჩრდილებთან თამაშს უენებელს.
 მე დავბრუნდები, ჰო, დავბრუნდები!..

მე შენი თმები დამაბრუნებენ.

უკვლავი ჰიზნი

ლამის პირველი საათის შესრულებას ათი წუთი რომ დააკლდება, აფთი-
აქის საწყობის მოლარე გვაგვალა — კედელზე მწკრივად მისობილი ლურს-
მნების საკიდიდან შლიაპას ჩამოიღებს, ხელის გულზე ფრთხილად გაბერტ-
ყავს — აქაიქ წკიურტსაც გაჭკრავს — შემდეგ ოთახს მოათვალეიერებს, წუ-
თით კარის მოპირდაპირე კედელზე ჩამოკიდებულ, შუშიან ჩარჩოში ჩასმულ
პორტრეტებს დააკვირდება და სახემომღიმარი ვიწრო, ჩაბნელებულ დერე-
ფანში გამოვა.

დერეფნის ორივე მხარეს უამრავი ნავთქურები ჩამწკრივებული; ზოგი
გაცვეთილ, უზურგო ხის სკამზე დგას, ზოგი იატაკზე; ამათ, კარის მხრიდან
ქარმა რომ არ დაუბეროს — ფანერის მოზრდილი ნაქერი ან ძველის-ძველი,
უშველებელი წიგნის მტვრითა და მკვარტლით მოსვრილი ყდა აქვს მოუა-
რებული. სამზარეულოს უქონლობის გამო — ეამგადასული სახლის პირველი
სართულის მდგმურები იძულებულნი არიან შეძლებისდაგვარად გამოი-
ყენონ ეს ვიწრო და მუდამ ბნელით მოცული დერეფანიც კი. მაგრამ
ემთავრეს საზრუნავს და საფრთხესაც კი — მდგმურებისვის ის ათიოდე
ნავთქურა წარმოადგენს. დერეფნის ორივე მხარეს რომ არის ჩამწკრივე-
ბული და თავისუფლად გავლას აძნელებს. ამ მხრივ განსაკუთრებით სახი-
ფათოა დერეფნის შესასვლელ კართან — მოღრეცილ სკამზე მდგარი ნავთ-
ქურის ახლოს გავლა. იგი ფეხებდასიებულ და საოცრად მკერდსავსე
ქალს ეკუთვნის, რომელსაც მეზობლებში შეუბოვრის სახელი აქვს მოხვეჭილი.
საკმარისია ოდნავ — უნებურად შეეხოს ვინმე მის ნავთქურას ან ზედ მდგა-
რი ქვაბის ნაპირს, რომ სკამი უმაღლე შექანდება და საცოდავი ჭრიალით
უმაღლე პატრონის ყურადღებას მიიქცევს; პატრონი ოთახში ყოველთვის კა-
რებთან ზის ყურდაცქვეტილი ამ „უსიამოვნობის“, როგორც თვითონ იტყ-
ვის ხოლმე, მოლოდინში. დამნაშავე, ვინც არ უნდა იყოს იგი, ისე ვერ წავა,
თუ პასუბი არ აგო მკერდსავსე ქალის წინაშე, მისი ნავთქურის უხეშად შე-
ხებისათვის.

ეს საბიფათო დერეფანი ხუთ ოჯახს აერთიანებს; ამ ოჯახების წევრთა
რიცხვი ოცამდე აღწევს, რომელთაგან მხოლოდ ერთი სარგებლობს განსაკუთ-
რებული უფლებით და შეღავათით. მხოლოდ ის ერთი შეიძლება დაუსჯელი
დარჩეს, თუ სადმე აჩქარებით მიმავალი უნებურად რომელიმე ნავთქურას
ან სხვას საოჯახო ნივთს წამოედება. და ამით დერეფნის მფლობელთა მყუდ-

როგებას დაარღვევს. მიუხედავად ამგვარი შეღავათისა — გვაგვალაია მაინც დიდის სიფრთხილით გაივლის ხოლმე, რადგან არ უნდა მისადმი მეზობლების გულკეთილობით ისარგებლოს, ან ბოროტად გამოიყენოს მათგან მინიჭებული უფლება. ყველას უკვირდა, რით უნდა მოეგო ამ ხმელი, დაბალი ტანის კაცს მეზობლების გული, როცა არც მისი გარეგნობით, არც სიარულით, არც ლაპარაკით არ შეიძლებოდა ვინმე მოხიბლულიყო; მაგრამ ის თვისება, რაც მეზობლების თვალში მის გარეგნობასაც აკეთილშობილებდა, სიარულს ტანსაცმელს და ხმასაც კი მიმზიდველს ხდიდა, თვისება ყველა გაჭირვებულისადმი — იქნებოდა ნაცნობი თუ უცნობი, ოღონდ ღირსეული კი ყოფილიყო გულწრფელი თანაგრძობისა და გულშემატიკეობისა, რაღაც განსაკუთრებული სიმპატიითა და ნათელით მოსავედა სხვაფრივ ესოდენ ნაკლებად საყურადღებო, უწყინარი მოლარის პიროვნებას.

ახლო მეზობლები განსაკუთრებით დავალებულნი იყვნენ მისგან, როცა, რომელიმე მათგანს, ავადმყოფობა ლოგინად ჩააგდებდა და ვინმე ახირებულნი ექიმის მიერ გამოწერილი წამლის ერთი შემადგენელი ნაწილი იმ დროისათვის აფთიაქებში არ აღმოჩნდებოდა, გვაგვალაია უსათუოდ წამლის იმ ნაწილს ან სხვა საწყობში იპოვნოდა, ან სადმე ნაცნობს დაესესებოდა და მაშინ ჩვეულებრივზე უფრო მკვირცხლად მოეშურებოდა სახლისკენ იმ რწმენით აღფრთოვანებული, რომ ავადმყოფი მეზობლის ჯანმრთელობას საფრთხე აღარ მოელოდა...

მაშინ მეზობლებისა და განსაკუთრებით ავადმყოფის სიხარულიც განუცხადებელი იყო და მგონი ეს სიხარული და იმედი უფრო უკეთესად მოქმედებდა, ვიდრე თვით წამალი.

გვაგვალაიას კი, რადგან იგი ვასამრჯელოდ მადლობის მეტს არაფერს ახლოს არ იკარებდა, ამ მადლობის გაუთავებელი მოსმენით ხშირად ყურებიც კი სტკიოდა.

— ხალხო, რა საჭიროა მადლობა, როცა გამიჭირდება, მაშინ ვნახოთ! — იტყოდა ხოლმე მოთმინებიდან გამოსული მოლარე. მაგრამ არ იქნა და არაფერი გაუჭირდა, რომ მეზობლებს მისდამი უსაზღვრო მზრუნველობა და ერთგულება ერთხელ მაინც დაემტკიცებიათ. რომ გასჭირებოდა, მაშინ კი არავინ იცოდა მეზობლებიდან ვინ ვის დაასწრებდა, თუმც ამ თემაზე საუბრის დროს დოინჯშემოყრილი მკერდსავსე ქალის უშველებელ მკლავებს რომ შეხედავდნენ, უკმაყოფილოდ გაიფიქრებდნენ — პირველობა უსათუოდ მას დარჩებაო. ეს მართებულიც იქნებოდა, რადგან იმდენი ამაგი გვაგვალაიას მიმართ არავის არ მიუძღოდა, რამდენიც ამ მედგარი შეხედულების მეზობელს; თუნდაც ის რად ღირდა, რომ დერეფნის კარის ერთადერთ გასაღებს, რომელიც მას ებარა, ღამის პირველ საათზე „სადღაც მიმავალ მოლარეს ატანდა და თუ მის დაბრუნებამდე ვინმე მოვიდოდა ან წავიდოდა, შემოსვლაც და გასვლაც ერთ-ერთი მეზობლის ფანჯრიდან უნდა მომხდარიყო... ამ ახირებული ჩვეულების შესახებ მითქმა-მოთქმა და ჭორები თანდათან ძლიერდებოდა, მაგრამ — მეზობლიდან ვერცერთი თვალთვალს და შემოწმებას ვერ ბედავდა. თითონ იცისო, იტყოდნენ ხოლმე, პატიოსანი უწყინარი კაცია, და სადაც უნდა წავიდეს, ასეთივე დარჩებაო...

მეზობლების უმრავლესობა ფიქრობდა, რომ მისი ასეთი თავდავიწყებული სიერნობა უთუოდ ვინმე ხნიერი ქვრივის ბრალი იყო, რომელმაც შეიძ-

ლება ბინა დაუდო თავის თბილ კალთაში მოლარეს. გვაგვალის კი, მიუხედავად მის ყურამდე მიღწეული მრავალფეროვანი მითქმა-მოთქმისა, ჩვეულებრივ ყოველ საღამოს, როცა პირველ საათს ცხრა წუთი აკლდა, უკვე ეზო ჰქონდა დავლილი და ქვემოთ—მიყრუებულ ჩიხში ნელი ნაბიჯით ლანდივით მიილალებოდა. ჩიხიდან მარცხნივ—მშვილდივით მოხრილი ქუჩის ბოლომდე, როცა მივიდოდა, ცოტა ნაბიჯს აუჩქარებდა, რადგან მისი ვარაუდით პირველს უთუოდ ექვსი წუთილა აკლდა. მოსახვევიდან პატარა—სამიოდე წლის წინათ გაშენებულ ბაღს რომ მოჰკრავდა თვალს, სახეზე კმაყოფილების გამომხატველი იერი მოეფინებოდა, ნელნელა ნაბიჯსაც მოუკლებდა, ქუდასაც მოიხდიდა, თითქო ძველი მლოცველივით ეკლესიაში შესვლას აპირებდა; მოკეცილი შლიაპის ნაპირს უღვაშებზე გადაისვამდა, ქუჩის მეორე მხარეზე ბალისკენ გადავიდოდა და მწვანედ შეღებილი, დაბალ ბოძებზე გაშენებული მავთულის ღობესთან შეჩერებული—ბუჩქებისა და ხეების ძირს დახრილ ტოტებს შუა გასაჭვრეტს მოსძებნიდა...

ბაღის შუა გულში პატარა აუზია, აუზის შუა გულში ქვების ხელოვნურ გორაკზე ამოყვანილი ონკანის მოძრავი ბურთიდან ირგვლივ ციმციმით იფრქვევა ანკარა წყლის შხეფები. აუზიდან რამდენიმე ნაბიჯის დაშორებით მაღალი ბოძი დგას; ბოძზე გრძელი—რადიო-რუპორია მიმავრებულნი, რომელსაც ზემოდან ღამ-ღამობით მკრთალი შუქით ანათებს პატარა ელნათური. ელნათურის გარშემო კი დაუსრულებლივ დაჰქრიან და ფუსფუსებენ ღამის პეპლები. დილას მოვარდნილი ქარისა და წვიმის შემდეგ ბაღში ჩვეულებრივზე უფრო გრილა, მაგრამ არაფერ არ ნებივრობს ახლა ამ სიგრილეში და მყუდროებაში. დაღამებამდე აქ დედებთან და ძიძებთან ერთად პატარა ბავშვები თამაშობდნენ და ყრიაშულით აცოცლებდნენ ხეივანებს.

ახლა კი ყველაფერი სთვლემს. და ამ თვლენაში რაღაც უცნაურად გამოცვლილი ეჩვენება ბაღი გვაგვალისა...

ალარც ბავშვები სჩანან, ალარც მეზაღე, ალარც ნიავე ჰქრის და ალარც...

გვაგვალა მოჩვენებასავით—განმარტოებული დგას ბოძის ახლოს და სწენად გადაქეული გაკვირვებით აცეცებს თვალებს; მისთვის ყველაზე უფრო საკვირველი და მოულოდნელი ამ ღამის უჩვეულო მყუდროებაში მხოლოდ ის იყო, რომ ალარც რადიოს ხმა გაისმოდა...

წამით ექვებმა შეიპყრო მოლარე; მაღალ ბოძზე მიმავრებულ რადიო-რუპორს რამდენჯერმე ახედა. გარეგნულად ყველაფერი რიგზე იყო; პატარა ელნათური წინანდებურად მკრთალ შუქს ჰტენდა მტვრით დაფარულ მის ზედაპირს; ელნათურის გარშემო კი ჩვეულებრივ მოუსვენრად ფუსფუსებდნენ ღამის პაწაწინა უფერული პეპლები.

გვაგვალა ნელი ნაბიჯით მიდი-მოდის ბოძის ახლოს. ლოდინში უაზროდ აცეცებს თვალებს, აკვირდება ხეებს, ტოტების მოყვანელობას, მიმართულებას; აკვირდება ფოთლებს, მორწყვის შემდეგ ნათურის შუქზე ჯერ კიდევ სველი ზედაპირი რომ უღაპლაპებთ. აკვირდება აუზის რკალიდან ოთხი მიმართულებით გაქიმული, დანაყილი აგურით მოფენილი და მოტკეპნილი ფართო გზის მოწითალო ზოლებს. აქაიქ მრგვლად მკრთალი შუქი რომ ეფინება—მაღლად შუაზე.—გზის გასწვრივ გაქიმულ მავთულზე გამწკრივებული ელნათურებიდან. მისი ვარაუდით პირველს, ალბათ, რამდენიმე წუთი უკვე გადასცილდა. იქნებ საათმაც მოატყუა; მაგრამ, როდის იყო, რომ

თორმეტმანეთიან კედლის საათს, რომელიც უკვე ხუთი წელია კაცანებს შეუსვენებლივ. შეცდომაში შეეყვანა გვაგვალა. იქნებ ქარის ბრალიც იყო... რადიო-რუბორი კი არაა, სახლების სახურავები შესძრა დილით...

გაოცებული მოლარე ბოძთან მივა, ეჭვით ერთხელ კიდევ ახედავს რუპორს, ერთხანს უყურებს, შემდეგ ორივე ხელს მოსჭიდებს ბოძს, უმწეოდ თავს მიაყრდნობს, გაინაბება... მაგრამ ფიქრებში გართულს, თითქო რამე მოესმაო, შეკრთება, არგვილვ მიმოიხედავს, ვილაც — ქუჩაზე მიმავალ უცნობს მოჰკრავს თვალს. სახლში წასვლა ვერ გადაუწყვეტია. თუ ის არ მოისმინა, თუ რადიოს ხმა არ გაიგონა, დარდით ვერ მოისვენებს — ვერც დაიძინებს, ფებს ვერ მოიცვლის...

გვაგვალა ბალის კარებამდე მივა, ცემენტის ბოძს მიეყრდნობა და გაიფიქრებს: — სახლში არ წავა, სანამდე დროს არ გაივებს. ერთი ან ორი დავვიანებული მგზავრი კიდევ გაივლის უთუოდ, იქნებ საათიც აღმოაჩნდეთ. ჰკითხავს.

მართლაც, დიდხანს არ ალოდინა დავვიანებულმა მგზავრმა. ქუჩის ბოლოში, მოსახვევთან ვილაც შუა ხნის ქალი გამოჩნდება; ქალი წუთით შეჩერდება მოსახვევთან, შეისვენებს და მერე ნელი ნაბიჯით წამოვა. გვაგვალა ძველი დარდიმანდივით უღვაშებზე მოკეცილ შლიაპის ნაპირებს გადაისვამს. ჩუმად რამდენჯერმე ჩაახველებს, მიმართვის დროს ხმა რომ უფრო გარკვეულად და ნაზად ბგერდეს.

რა წამს უცნობი ქალი გაუსწორდება. ბალის კარებთან მდგარი მოლარე მოულოდნელად მისკენ დაიხრება და უმაღვე ბოდიშს მოიხდის. სანამ ქალი გონს მოვიდოდეს და ენას დასძრავდეს, გვაგვალა კიდევ უფრო თავაზიანი კილოთი ჰკითხავს: — რომელი საათია, ქალბატონო?... ქალი კიდევ უფრო შეკრთება, საათის გაგონებაზე მარცხენა ხელს მკერდში ჩაიკრავს. და ნაბიჯს გადასდგამს, აუჩქარებს... აღარც უპასუხებს, აღარც მოიხედავს...

ნაშუალამევს უცხო კაცის დახვედრა ქუჩაში და მისი შეკითხვა საექვოდ მოეჩვენება; მწარე გამოცდილებაც აიძულეძს მალე გაეცალოს უცხოს. თუმცა დასუსტებული მუხლები ძლივსღა უძლებენ მისი ტანის გვარიან სიმძიმეს.

ორი წლის წინ სწორედ ასე დაუხვდა უცნობი, ასევე თავაზიანად ჰკითხა საათი; გულუბრყვილო ქალი სანამ პასუხს და უცნობის მოულოდნელ ძალადობაზე დაეყრებდას მოასწრებდა, აღარც საათი ჰქონდა მაჯაზე, აღარც ვინმე სჩანდა მის გვერდით.

მოლარე შეურაცხყოფილად იგრძნობს თავს; კარგად დაუნახა ქალს მაჯაზე საათი, ქალმა ისე უზრდელად უჩვენა ზურგი. დღევანდელი საღამოთი უზომო უკმაყოფილო და უცხო ქალის საქციელით დამცირებული მოლარე ვერც კი გაივებს, როგორ დაბრუნდება შინ; მხოლოდ მაშინ მოვა გონს, როცა დერეფანში კარებთან რაღაც ნივთს წამოედება. ის რაღაც გადმოვარდება და ხმაურით დაგორდება იატაკზე.

კიდევ ერთი მარცხით გონებადაბნეული — ბნელ დერეფანში კედელზე ხელების ფათურით თავისი ოთახის კარებს მიაწყდება, გაალებს და იქვე ტახტზე დაეშვება. მიწყნარებულ დერეფანში იატაკზე იმ ნივთის გაგორება ქუხილივით ჩაესმება ყურში მთვლემარე მეზობლებს. მალე რომელიღაც კარი გაიჭრიალებს, რომელიღაც მეზობელი ჩაახველებს და ნამძინარევი ხმით არგულად რაღაცას იკითხავს თავისთვის.

პირველს მეორე კარის ქრიალი და მეორე მეზობლის კითხვა მოჰყვება; მალე ხუთივე მეზობელი ქალი თავს მოიყრის დერეფანში და ხმამაღლა აყაყანდება. როგორც კი გვაგვალა ბოდიშის მოსახდელად და მათ დასაშოშინებლად კარს გამოაღებს — ღამის პერანგის ამარა დერეფანში შეკრებილი ხუთი ქალი ერთხმად შეჰკვივლებს ხმადაბლა; წამში ყველანი მოჩვენებასავით გაჰქრებიან; მაგრამ მალე ხუთივე კარი რიგრიგობით ისევ გაიღება და ხუთივე ქალი მორცხვად გამოჰყოფს თავს დერეფანში.

— რა ამბავი დაგვაწიეთ, ბეჩა!

— რაზე მეკითხებით, ქალბატონო? — მორიდებით იკითხავს გვაგვალა.

— რაზე და ჩემი „ტიპ-ტოპისთვის“ თავი რომ წაგიცილით, ეგერ კუთხეში მიგდებული ვიპოვე. — და ილიამდე გაშიშვლებულ მკლავს მკერდსავსე მეზობელი დერეფნის კუთხისაკენ გაიშვევს.

— ამასაც შევესწარი... მარცხია, მარცხი... სწორეთ იმიტომ გეახელით, — ბოდიში მომეხადა... თუ ვიკმარებთ!

მკერდსავსე ქალი თავს გადასწევს, გდაიკისკისებს.

— როგორ გეკადრებათ — „ტიპ-ტოპი“ კი არა... — და მეზობლებს გადაჰხედავს სათითაოდ, — „ტიპ-ტოპი“ ეშმაკსაც წაულია. — ოღონდ თქვენ გვყავდეთ კარგად... — დანარჩენებიც დაეთანხმებიან. წუთიერი დუმილის შემდეგ ერთი მეზობელი თანაგრძნობის კილოზე ჰკითხავს გვაგვალას:

— დღეს მგონი ბევრი გალოდინათ, არა?

— ბევრი! — დაუფიქრებლად და ერთგვარი შეშფოთებით მიუგებს მოლარე.

— ასე გვიან ჯერ არ დაბრუნებულხართ.

— გვიან დაბრუნებას და ლოდინს არა უშავდა, სულაც არ ყოფილან!..

— რა მესმის!.. — თითქოს ერთხმად აღმოხდება გულიდან ხუთივე ქალს.

გვაგვალას გული აუჩუყა მეზობლების ასეთმა ყურადღებამ და თანაგრძნობამ.

ქალებმა ერთმანეთს გადახედეს მრავალმნიშვნელოვნად.

გვაგვალა პირზე ხელაფარებული მორიდებით ამოქნარებდა; დუმილი ჩამოვარდა; გათამამებული ქალები პერანგების ამარა იღვნენ ღია კარებში და თანაგრძნობით უცქერდნენ გაწვილებულ მოლარეს. მოქნარება რომ აღარ მოასვენებს, გვაგვალა მშვიდობის ძილს უსურვებს მეზობლებს — პირზე ხელაფარებული ერთხელ კიდევ დაამოქნარებს და ოთახში შევა; კარს მოხურავს. ხუთივე მეზობელი უმაღვე მის კარებს მიაშტერდება. რომელიღაც იტყვის:

— ასე იცის გვიან მოსულმა სიყვარულმა.

რასაც ხმადაბალი, წამიერი სიცილი მოჰყვება და შემდეგ დილამდე დერეფნის მყუდროებას აღარაფერი შეეხება.

გვაგვალა კარებს გადაჰკეტავს, ერთხელ კიდევ დაამოქნარებს, გაღელილ ბალნიან გულს მოიფხანს და შოკლე, ქალარა თმთან თავს კმაყოფილებით გაიქნევს; რადგან მკერდსავსე მეზობელს ასე ადვილად შეურიგდა, თუმცა ეს მოსალოდნელიც იყო, დანარჩენსაც ადვილად მოაგვარებს; რადიოს შესახებ ხვალვე შეატყობინებს სადაც ჯერ არს და საღამომდე წესრიგში მოიყვანენ.

უთუოდ ქარის ბრალი იქნება...

მაშ, ხვალ საღამოს, ღამის პირველ საათზე, ჩვენებურად და თორმეტს მდსკოვის დროით ათი წუთი რომ დააკლდება, გვაგვალა ჩვეულებრივ გაუ-

მართება იქით... სრულ პირველზე ბაღში შევა, აუზთან შეჩერდება და სიხარულით, მღელვარებით, სიამაყით მოისმენს საათის რეკვას კრემლის კოშკიდან და ძლევა-მოსილ ჰიმნს ინტერნაციონალს, რომლის უკვდავ ავტორთა პორტრეტებს ძილის წინ უსათუოდ შეავლებს ხოლმე თვალს, მოპირდაპირე კედელზე შუშთან ჩარჩოში ჩასმული რომ ჰკიდია...

*
* *

ოცდაათი წელი გავიდა, რაც ერთი საგაფიცვო დემონსტრაციის დროს, იმ ადგილას ახლა ბაღი რომ გააშენეს, ჟანდარმების მიერ მოკლულ იქმნა გვაგავლიას უფროსი ძმა, დროშით ხელში და ინტერნაციონალის სიმღერით ამხანაგებს რომ მიუძღოდა.

არც სისხლი დაკარგულა, არც სიმღერა შემწყდარა.

ნიჟარაფა ამოკითხული

წინ ნისლიანი ზღვა იყო ვრცელი,
გაჰხედა მთებს და ამოიგმინა,
სევდიან თვალებს აწვიმა ცრემლა,
და ცრემლმა ვერსად ვერ ჰპოვა ზინა.

შემდეგ, ზღვის ტალღამ ნაპირებს უთხრა,
ქალწულის მოთქმა უკანასკნელი,
მოვიდა ვიღაც, მიისაკუთრა,
და მარგალიტად გაჰყიდა ცრემლი.

ღამეა. ფიქრებს მიფანტავს ქარი,
და შორეული ტირილი მესმის.
...პარამხანაში მღეროდა ქალი,
ქართულ ჩონგურზე სტიროდა ლექსი.

*
*
*

როგორც კოლხეთის უმთვარო ღამე,
ციდან თვალებზე ჩამობინდული,
შავი დალალი გადამაშალე,
და უბოდიშოდ წამართვი გული.

ციცინათელებს ჩაგიფრენ მრავალს,
რომ ვარსკვლავებით აგენტოს თმები.
შემდეგ მას, ალბათ, ვერვინ მომპარავს,
და გულით გულთან გაგერიოთმები.

შენ რა იცოდი, რას მიხედებოდი,
როგორ მიყვარდა ღამე უმთვარო,
ვაი, ეს მხრები ვერ გასწვდა, თორემ...
რამდენჯერ მსურდა ჩაეხუტებოდი.

მე მივდიოდი და გიგონებდი,
შორი ჩურჩული მოჰქონდა ნიავს,
შენ შთამაგონე ეს სტრიქონები,
და ლექსსაც შენი სახელი ჰქვია.

ისევ გამეხსნა ძველი იარა,
კვლავ სიყვარულში მინდა ვკვდებოდე.
ლაყვარდში მტრედმა შეიფრთხილა,
ნეტავი შენსკენ გაფრინდებოდეს!

მოდინახე

მოათქარუნებს ტალღებს ყვირილა,
მთების სიღრმეში ჩაუქედელი.
შესჩერებია სივრცეს ირიბად,
ჩამონგრეული ციხის კედელი.
ირველივე ყვავილნი თეალებს ნაბავენ,
და რომ დაწვება მთებზე სადამო,
გაიშრიალებს, როგორც ზღაპარი,
წარსულზე ფიქრი დაუსაბამო.
თავად წერეთელს ჩაუქრობელი
ტრფიალი სწევადა ერთი ასულის,
მაგრამ ლამაზი ქალის მშობელი
კაცი ყოფლა გულდანავსული.
უთქვამს: „არა გაქვს ციხე-სიმაგრე,
სად გინდა გყავდეს ჩემი ცისკარი?!...
მტერთან ბრძოლაში როგორ ივარგებ,
აგაოხრებენ ყოველ ცისმარე!...
მაშინ თავადმა სოფლიდან სოფლით
მორეკა ყმები, როგორც ენება,
და მათი სისხლით და მათი ოფლით
დაიწყო მთაზე ციხის შენება.
როცა სიმაგრემ მთების კალთიდან
აშალა მხრები მოლოურჯო ცისკენ;
მოდო, ნახეო, კაცი აფრინა,
და „მოდინახე“ დაერქვა ციხეს.
ახლა სიბერიით წელგალუნული
დგას ციხე ათას ბრძოლანახული
და ძლივს იმაგრებს მუხლებს უღონოს
დრო გადასული და ძვლებდახრული.
მეგობრად შერჩა მთვარე კეთილი,
ფერმილეული ძლივს რომ ანათებს,
ყოველ სადამოს ჯდება კედელზე
და ჩურჩულებენ განთიადამდე.

ხან, როცა ლაქვარდს მეხი გაზარავს,
გაელავს ცა და დგება უკუნი,
ამხედრდებიან ჩონჩხნი საზარლად
და მთელი ღამე გააქვთ გუგუნი.
ზოგი ტყვე არის ისარნაკრავი,
ზოგი მონაა, ზოგი მსახური,
მათ ღრიანცელზე ციხე კანკალებს
დროგადასული და ძვლებდახრული.
ძირს გადახედავს ხეობას, მაგრამ
შეუშინდება ახლა სხვა სურათს;
ხედავს, სოფლები იწვება დაბლა
და შუქი თითქმის ცამდე ასულა.
საით წასულან მეციხოვნენი?!..
მშვილდკაპარჭები საით დამალეს?!..
ფიქრობს, მოადგა მტერი ოხერი
აღბად ქართლოსის შთამომავლებს.
ასე გაივლის ცდუნება ღამის,
ყველა სინათლე ჩაქრება ისევ.
ასე ინათებს და მზის წამწამი,
როგორც ისარი მოხვედბა ციხეს.
ათიათასი ჭადრის შრიალში
აღულუნდება სიმღერა ტკბილი
და ამოიტანს დილის ნიავი
ქიათურიდან ირმების ყვირილს.
ქვევით კი დაფდაფს დაჰკრავს ყვირილატ
მთების სიღრმეში ჩაუქედელი,
და გადმოდგება მთაზე ირიბად
ჩამონგრეული ციხის კედელი.

ორი ლექსი

მენახი

შავ თვალებს შავად მოანათებენ,
როგორც მგზავრები ნაგვიანევი...
შემოჯარულან მთების კალთებზე
ცხენოსნებივით ნაბღიანები.
თითო გიდელს ჰგავს თითო მტევანი,
ჯერ თვალზე ცვარი არ შეშრობიათ.
მაჭარი, ქვევრში ჩაუტევარი,
დულს და დუდუნებს გულჩათხრობილად.
დგას კოლმეურნე — ვაზის სარდალი,
ქალარა უღვაშს ისწორებს დინჯად,
ლოცავს სიცოცხლეს გულით მართალი
და პოეტს ღიმილს დაუღევს ფინჯანს!...

ბარათი

ქაბუკობის ეამს მივიღე წიგნი,
გავშალე ბავშურ მოუთმენლობით.
სატრფოს ბარათი არ იყო იგი —
(მე რომ ველოდი)...
არც დედაჩემის თხოვნა დედური:
„წერილი მაინც მომწერე, ბიჭო!“
ქაბუკი ვინმე ამხედრებული
უხატა ქვემოთ დაღარულ ფიქვთან...
ეს იყო მშობელ მიწის ძახილი,
ჩემს ფესვებს სისხლს რომ აძლევდა უმალ.
ვემთხვიე მიწას მე თავდახრილი
და საზღვრისაკენ გასწია გულმა!...

კლასიური მემკვიდრეობა

მ. ლეონოვი

დ ე მ ო ნ ი

ალმოსავლური ამბავი

ნაწილი I

I.

მკმუნვარე დემონს, სულს განდევნისას,
მსრბოლს ცოდვილ მიწის ზემოთ;
ეთვრში,

მოგონებებად ამგვარ ფრენისას
წინ ის დრო ედგა, დრო უკეთესი,
როცა ქერუბიმთ ნათელ მხარეში
მასაც წმინდანის ბედი რგებოდა,
როცა კომეტა მსწრაფლმოთარეშე
კიურ ღიმილის სინარჩარეში
მასაც ალერსით ესალმებოდა.

ცოდნისმწყურველი, მარად ნისლს იჭით,
როცა ეძებდა იქ. რაც კი ჰგებებს:
ქარაუზებივით ნელი ციგლივით •
ლავევარდ სივრცეში გაბნეულ მთიებს,
როცა გაჩენის პირშმოს ბედნიერს
ჰქონდა რწმენისა და ტრფობის ნიჭი,
აგონდებოდა არც სადმე იქვი,
არც ბოროტება არ იყო სადმე
და არც ფუჭ დროთა მწყუბარე რიგი...
და ბევრი, ბევრი სხვაც. მაგრამ

ვერც რგონებდა ერთბაშად იგი!
ამდენს

II

მას შემდეგ ბევრი გამოჰხდა ეამი,
ის კი, სივრცეში ეულადმფრენი,
ცხოვრობდა ასე: როგორც წამს წამი
ერთმანეთს სკელიდნენ საუკუნენი

ერთნაირივე წესით და რიგით.
და მცირე ქვეყნის მპყრობელი იგიც
უსიხარულოდ სთესდა გოდებას,
მაგრამ ვერ ნახა ვინმე — ებრძოლოს,
წინააღმდეგს მის ბოროტებას —
— და ბოროტებაც მობეზრდა ბოლოს.

III

და კავკასიის თეთრ მწვერვალებთან
გამოჩნდა ერთხელ იგი ლტოლვილი:
ალმას კლდესავით ქვეშ ეღვარებდა
მეინვარი, მარად ჩამოთოვლილი,
და, როგორც გველის ხერელი ტიალი,
იკლავნებოდა ძირს დარიალი,
ბნელ უფსკრულებში ღრმად ჩაქსოვილი
და თერგიც ხტოდა, როგორც ძუ
ლომი,

მხრებზე დატენილ ფაფრის შვენებით,
ღმუოდა ის — და ტყუურთა ტომი
უსმენდა ღმუილს და ფრინველებიც
ცაში კამარებს ჰკრავდნენ ზედიზედ,
შორს კი ოქროსფერ ღრუბლის ფარები,
სამხრეთის მხრიდან ანაჩქარები,
თერგს აცილებდნენ ჩრდილოეთისკენ;
და კლდეთა ჯარიც, მიჯარილ

შწყარებად,
ჩაღაც იღუმალ თვლებით აღსავსე,
გადმოხრილიყო მდინარის თავზე
და ჩაწყურებდა წყლის ეღვარებას.

შორს კი ციხეთა ტყვეც მღელვარებდა—
ნისლში კოშკები, რისხვით სავსენი,
კავკასიონის კლდოვან კარებთან
დარაჯად მდგარი ბუშბერაზები! —
და ზღაპარს გავდა ღვთითკურთხეულა
ეს მხარე. — მაგრამ ამაყი სული
ზიზლიან თვალით შეჩერდა უცებ
მისი ღვთის შექმნილ სინატიფესთან,
მაგრამ მის ზვიად და მალალ შუბლზე
სულ არაფერი არ აღიბეჭდა.

IV

და ახლა მის წინ სხვა სურათები
ცოცხალ ფერებად გადაიშალნენ:
აქ საქართველოს ველნი ნათელნი
ნოხს გვანან, გაწვდილს ჰორიზონტს
გარე, —

სვებედნიერი, წარმტაცი მხარე!
სვეტებად დგანან აქ ალვისხენი
და სწრაფ წყარუნით წყარო ფიცხელი
ფერად ქვის ფსკერზე ტალღებს
ატბორებს,

და ვარდის ტყეშო გრძნობებით სავსე
ბულბულნიც ნაზი მღუმარ სატრფოებს
შესწორჩულებენ ტრფობის ტკბილ
ხმაზე,

აქ ჩინარების გაშლილა ჩრდილი.
სუროთა ხავსი და გრილი ნეშო,
მღვიმენი, სადაც სიცხიან დღეში
იმალებიან ირმები ფრთხილი;
ფოთოლთა ბრწყინვა და ნელი ქაჩი,
უამრავ სულთა ხმა ათასგვარი
ათასი სუნთქვა ერთად შეზრდილი
და ვნებაც შუადღის ნელ-თბილ
ქარისა,

და ღამეც, ცვარმა რომ ახალისა
და სურნელოვან ნესტით შეჰფერა,
და ვარსკვლავებიც მწველნი ვით
მზერა,

ვით მზერა ნორჩი ქართველ ქალისა...
მაგრამ მას მაინც ელავ შური შერჩა.
ბუნებამ, თვალწინ რომ გადიშალა,
ვერ გააღვიძა დევნილის მკერდში

ვერც გრძნობა უცხო, ვერც უცხო
ძალა.
მას ყველაფერმა, რაც სჩანდა წინა,
გმობა შეჰმატა, ზიზლი შესძინა!

V

მალალი სახლი, გაშლილი ეზო
აქ აუვია ქალარა გუდალს...
ბევრი შესწირა მან ამ საყუდარს
მორჩილ მონების ცრემლი და კვნესა.
და დილიდანვე მეზობელ კლდესაც
დღეს ამ კედლიდან ეცემა ჩრდილი,
და კლდეშივეა კიბე გაჭრილი;
ამ კიბით, კოშკსაც რომ დასწევია,
ძირს კი მდინარის რომ ჰბანს კამარა,
პირზე თოვლისფერ ჩადრ-მონახვევი
თავადის ქალი, ნორჩი თამარი
არაგვს წყალისთვის ბევრჯერ სწევია.

VI

მუდან მღუმარე, მუდამ უღბინო
გასცქერდა ქალებს კლდიდან ეს სახლი;
მაგრამ იქ დიდი ღბინია ახლა —
ღრიალებს ზურნა, ისხმება ღვინო —
სავსეა სახლი დღეს, ქუში მუდამ:
ასულს ათხოვებს მოხუცი გუდალ. —
და ბანზე ნოხით მორთულზე ახლა
ზის ტოლებს შორის საცოლე სათნო.
მღერიან ირგვლივ, ცეკვავენ და დრო
გადის. — შორეულ ქედებს გადაღმა
ნახევრად ჩაწვა უკვე მზის ბადრო.
კვლავ ისმის ტაშის მწყობრი ზანზარი,
მღერიან ქალნი — და ღბენით სავსე
დაირას იღებს მყის პატარძალი
და ცალი ზელით აღმართავს თავზე
თან ატრიალებს, აჟღერებს ასე,
ხან თითქო ჩიტს ჰგავს — ჰქრის
უმალესად,
ჩერდება — ირგვლივ თვალს ავლებს
ჯერა,

და მისი მწველი, წყლიანი მზერა
კრთის წამწამთაგან უტკბეს აღერსად.
ხანაც მოშვილდავს ყორნისფერ
წარბებს,

ძირს დაიხრება ოდნავ ხალისით,
და ცურვით დაჰქრის, ხალიჩას არბევს,
კრთის ღვთაებრივი ფეხები მისი.
და თანაც მთვარის ნათელიც იმის
ბავშვურ სილალთ ალსავსე ღიმილს
ძლივს თუ ეღრება, ძლივს თუ ჰგავს
ისიც —

შუქი ტალღებზე მორთოლავი წყნარად,
იმ ნორჩ, იმ ცხოველ, ჯადოსნურ
სიცილს,
სიცოცხლესავით დაუჰქნობს მარად.

VII

სხივებს დასავლეთ-აღმოსავლეთის,
ვარსკვლავს, შუალამეს რომ
აცილებს,
ვფიცავ — ხელმწიფე თითონ სპარსეთის
ცისქვეშ მფლობელი ქვეყნის არცერთის
ჯერ არ ჰკოცნიდა ამნაირ თვალებს.
მსგავსი ნაკვთები — თუმც ამ გარემოს
სიცხე, ქალები ახსოვს ადრევეც —
არ დაუთრთვილავს არცერთ ჰარემის
მარგალიტებად მფეთქავ შადრევანს!
ღირსი ვერ გახდა ხელი ვერცერთი,
თუმც ბევრი იგრძნო ტანი წერწყეტი.
ამგვარ დაღალში ეწყო თარეში,
ვფიცავ — სამოთხეს, რაც აქ არ არი,
არ ანთებულა ვარდი ამგვარი
სამხრეთის მზის ქვეშ გაშლილ
მხარეში!

VIII

უკანასკნელად ცეკვავდა იგი.
ვაგლახ! დილითვე ამ ზეიმს იქით
შასაც, გუდალის მემკვიდრეს რიგათ,
თავისუფლების ნებიერ პირმშოს, —
ელოდა მონის ბედი მწუხარე,
უცნობი ხალხი, უცნობი მხარე,
და უცხო ქერი, უცხო გზები შორს!..
და იქვი, გულში რომ იმარხება,
ხშირად ჩრდილავდა მის თვალს
ღროებით,
და სჩანდა მისი ყველა გარხევა
ისე მეტყველად. მწყობრად, სალხენად,
ალსავსედ იმგვარ უბრალოებით, —

რომ თვით დემონიც იმ ნაზ სინათლეს
რომ შესწრობოდა წუთით მაღლიდან,
მოიგონებდა ყოფნას წინანდელს
და ამოიხვრით თავს ძირს დახრიადა..

IX

და ის ხედავდა... წუთის უმაღეს
დემონის გულიც უიღუმალეს
ლელვას მიენდო გაძლიერებით
და მისი მუნჯი სულის წყვილიდი
ისევე აივსო სათნო ბგერებით,
და კვლავ შეიცნო მან სილიადე
ტრფობის, სიკეთის, მშვენიერების!..
დიდხანს ტკებოდა ის ამ სურათით
და ძველ ყოფნაზე ფიქრთა ჩქერებიც
უწყვეტ ჯაჭვებად თვალწინ მცურაენი —
სდევდნენ ერთმანეთს ნელი საესავით,
როგორც ლაქვარდში ვარსკვლავს
ვარსკვლავი.

თითქოს შეკრული უხილავ ხელით
ის ახალ სევდას გაეცნო ქვეყნად
და ოდესღანდელ მშობლიურ ენით
აუმეტყველდნენ გრძნობები ეხლაც;
და ბჭობდა იგი — ეს ლელვა იქნებ
ძველ ბედს უხმობდა? გაჰქრა სხვა
ფერი!

გადაივიწყოს? — არ ეყო ნება,
და თუმც არ მისცა ცამ დავიწყება, —
არც მოითხოვდა ამ გრძნობას იგი!..

X

ლხინზე, ერთგული ცხენის წვალებით
ღღის დასავლისთვის მეტ გამალებით
ჩქარობდა სიძვე მოუთმენელი. —
არავიც, მწვანე მთებშიმდენელი
მის წინ გამოჩნდა უკვე ციმციმით.
იქ კი, ძვირფასი ტვირთის სიმძიმით
მთის ორწოხებში ნელა მავალი,
ვიწრო მწყრივებად, უწყვეტ ღინებით
აქლემთა გუნდი სჩანდა მრავალი
და ზრიალებდნენ ზარაზინები.
იგი, მფლობელი წინანდალისა,
მდიდარ ჭირავანს თვითვე სარდლობდა
ტანზე თასმები შემოსალტოდა.

და ქარქაშს ხმლისას და ხანჯალისას
მზეზე გაჰქონდა ელვა-ბრჭყვიალი,
მხარზე თოფიც სჩანს ზარნიშინი;
და ყურთმაჯეების ათამაშებით
ჩოხას შლის ქარი. ჩოხა სრულიად
ძვირფას სირმებით მოქარგულია,
თვით უნაგირსაც უცხო ფარჩები
კაზმავს. აღვირიც — განგებ ნარჩევი,
და მერანი კი სულ გაქაფული,
ჩაუქი კვიცი ყარაბახული,
პატრონის განძი და სითამამე —
აქვეტავს ყურს და, თუ იგონო რამე,
სხლტება და ირიბ შეხედვით არღვევს
სწრაფმომდინარე ქაფიან ტალღებს.
ვიწროა ძნელი ეს გზა, ეს მხარე!
მარცხნივ კლდეებს-ლა ხედავენ
მალღებს,

მარჯვნივ კი ხევი წყალს
ამღელვარებს. —
ლამდება კრდეც. — და თეთრ
მწვერვალებს
ედება მწუხრზე ნისლი მოქუფრო...
და ქარავანი აჩქარდა უფრო.

XI

და აგერ ნიშიც შემოხვდათ
მგზავრებს...

დიდხანია, რაც ღვთის სიმძლავრეს
აქ მინდობია თავადი ერთი —
მტერმა რომ შურით გაუპო მკერდი.
და იმ დროიდან მუდამ აქამდის,
ბრძოლათა ზარში თუ ლხინის დროსაც,
ყველა გამვლელი იმ წმინდა ადგილს
სწირავდა თავის გულითად ლოცვას,
და ლოცვა იგი ყველას იცავდა
მუსულმანების ხანჯალისაგან.
მაგრამ მამაცმა სიძემ შებილწა
ადათი თავის წინაპრებისა:
აემა ფეჭრებმა ის აქ გაბანგეს
და თჯიო დემონის ბნელ შთაგონებით
ძვირფას საცოლეს ბინდის საფარქვეშ
უკვე ჰკოცნიდა იგი გონებით.
და მყის თვალისწინ ორმა იელვა
და შესძრა სივრცე სროლამ ძლიერმა...
ის კი მშველელსაც არ დაუძახებს
ღებმა, აელერებს დაბლა უზანგებს,

ფაფახს დაბლა სწევს, გზას ზვერაღს
მყისვე
და თან მათრახის მძაფრი წივილით.
და თათრულ თოფით, მძლავრ
არწივივით
დაექანება... ისვრიან ისევ!
და მძაფრი ღრუკენა, კენესა და ძრწოლა
მოედო ირგვლივ სივრცეს გათელილი...
არც ისე დიდხანს გარგძელდა
ბრძოლა. —
უკვე გარბოდნენ ფრთხილნი
ქართველნი!

XII.

იქ ყველაფერი მიღუშდა წამსვე,
და აქლემები პატრონის გვამზე
გარინდულიყვნენ შეტ მსულვარებით
და ირღვეოდა შიშით აღსავსე
ღუმილი მათი მყდერი ზარებით.
მოისრნა ასე ეს ქარავანი!
ახლა გვამებზე მხოლოდ მრავალი
ფრინველი ქროდა, ცადმოკამარე!
არ ერგოთ მოკლულთ მყუდრო სამარე,
არ ერგოთ იგი ბინა ამათაც,
სადაც მიხრწნილან ნეშთი მამათა,
ღებსაც, დედებსაც სვემ აარიდათ
ჩადრ-მოხვეულნი, შორი მხარიდან
აქ მოსულიყვნენ და სიმწარიდან
ეკმიათ ცრემლი, ლოცვა ნეტარი,
მაგრამ მათ ნაცვლად, ბეჯით ხელებით,
ამ კლდეზე, სხოვნის ამეტყველებით
ალიმართება მაღალი ჯვარი.
და გაზაფხულზე ცვრით ნასველები
ამოფა სუროც, ჯვართან რომ იყვეს,
ვით ზურმუხტოვან ბადის სინაზე,
და დაქანცული შორეულ გზაზე
ბევრი ქვეითი შედგება იქვე,
და მოისვენებს ღვთაებრივ
ჩრდილქვეშ...

XIII

მიგელავს ცხენი ირემზე ჩქარა,
ბობოქრობს, თითქო ბრძოლის წინ არი,
ხან შეჩერდება, შეკრთება წყნარად,
ქარის ხმას უსმენს ყალყზე შემდგარი.

და ფართოდ აღებს თანაც ნესტოებს.
ხან კი მალიმალ ნაკვალევს სტოვებს,
მეყდრავ ლურსმნებით მიწას შლის

ქვევით,
შეაშრიანებს გაფოფრილ ფაფარს
და მიჰქრის, მიჰქრის თავბურახვევით.
მაგრამ მის მხედარს, მდუმარეს
მძაფრად,

თითქო ზედ ჯდომის ძალაც არ
შესწევს,
ისე უღონოდ დახრილა ცხენზე.
ის არც აღვირის აღებას ლამობს,
და შეჰყინვია ფეხები მისი
უზანგებს ცივად, მხოლოდ მის სამოსს
ირგვლივ ზოლ-ზოლად ატყვია
სისხლი.

მერანო, პატრონს შენ, როგორც ისარს
მოაქანებდი, არ გქონდა შიში,
მაგრამ მუხთალი ტყვია ოსისა
მას მაინც მისწვდა ღამეულ ბინდში.

XIV

და შესძრა ხალხმა წუხილით სავსე
მოხუც გუდალის ეზო და ბინა:
ეს ვისი ცხენი მოვარდა ასე
და ქვებს დაეცა კიშკარის წინა?
ან ეს მხედარი ვინ არის ნეტავ?
ბრძოლის ნიშნები ატყვია მეტად
მის შავგვრემან შუბლს, სისხლს

გაუქაფავეს
მისი სამოსი, ხმალიც ოხერი;
შემოჰყინვია ხელები ფაფარს.
უკანასკნელი მძაფრი მოხვევით.
— არა, ასულო, საქმარომ დიდხანს
შენ არ დაგქანცა ლოდინით,
თრთოლვით,

ის არ გადუღდა თავადურ სიტყვას
და თავის დროზე მოვარდა ქროლვით...
მოვარდა! მაგრამ კვლავ ვერასოდეს
ვერ შესძლებს თავის მერანით
ჰქროდეს!..

XV

და დაჰკრა ასე. და როგორც მეხმა
ღვთის ნებამ ლხენა დაასაშარა!

3. „ჩენი თაობა“, № 9.

თავის საწოლზე დაეცა ეხლა,
სტირის ბედშავი ქალი თამაზი.
თვალთავან ცრემლი მოჩქევს უღევად,
უზორგავს მკერდი, სუნთქვაც

შემციორდა,
მაგრამ ეს რაა? თითქო ზეციდან
ვიღაც ჯადო ხმით ეჩურჩულება:
„ნუ სტირი, ბავშვო! ნუ სტირი
ფუქად!

შენი ცრემლები მკვდარს არად უჩანს,
ცოცხალ ცვარებად მასთან ვერ აღწევს:
ის მხოლოდ შენსავ თვალს ფერავს
ლურჯად,
ის მხოლოდ შენვე გიფერფლავს
ლაწვებს:

შორსაა საქმრო. ის არ დაეძებს,
ის ვერც გაიგებს შენეულ წუხილს,
შუქი, რომელიც მას უაღერებს,
შუქი ზეცისა — ყველაფრად უღირს.
მას სამოთხის ხმა უღვივებს ხალისს...
და რაა ძალა ქვეყნიურ სიზმრის?
რა არი ცრემლი საბრალო ქალის
მისთვის — ზეციურ მხარის
სტუმრისთვის?

ო არა, არა, სიკვდილის კერძი,
ამქვეყნიურო წმინდანო ჩემო,
მენდე, არ არის ღირსი, თუნდ ერთწამს
შენი ძვირფასი სევდა აგემო“.

„პაეროვან ოკიანეს
ჰკვეთენ გეზის გარეშე,
ჰკვეთენ ნისლებს მოკრიალეს
მთიები მოთარეშე.
დაუპყრობელ, სწრაფ ღრუბლების
აწეწილი ფარები
ისე სდევენ ციურ ზეფირს,
არც სჩანს მათი ნარები.

მათ არ აკრთობთ გაყრა მწარე,
შეყრაც არ ეხარებათ,
არც მომავლის გზა ახარებათ,
ნამყოც არ ენანებათ.

შენ მათ ხსოვნას მხოლოდ მწეავე
ქირის დროს შეეკედლე;
იყავ ცივი! და მათსავით
მიწას შორით შეხედე!“

„როგორც კი კავკასს ჩვეულ ფერებით

მორთავს ღამეულ ჩრდილთა დინება,
როგორც კი მიწას მისწურ ბგერებით
მოჯადოებულს ჩაეძინება.

როგორც კი ქარი შესძრავს, დაარხევს
პიტალო კლდეზე შემხმარ ბალახებს
და ჩიტაც ბინდში იქ მიმალული
გამოგოდება სიმხიარულით.

და დაჩრდილული რტოვან ვახებით,
ციურ ცვარ-ნამით ყელანავსები
ღამის ყვაილიც გაშლას იჩქარის.
როგორც კი მთიდან ოქროსფერ

მთვარის

შუქი გადმოვა, სინაზით სავსე,
და დაგადგება ქურდულად თავზე;
მაშინ მეც მოვალ შენთან ყოველთვის;
გარიერთაემდე სულ ვიალერსებ
და შენს წამწამებს, შენს რბილ

სარეცელს

ტკბილ ძილს მოვევლენ, სიზმრებს
მოვერცხვლილს“...

XVI

მინვლდა უცებ შორი ვედრება
და მწყობრად ჩაკვდა ბგერების ფეთქვა.
ვარს შიშით ავლებს თვალს თამარ
ერთხანს.

გაშოუთქმელი ღელვა ედება
მის მგერდს,—ნალველი, სასაოწარკვეთა,
გზნება—იმ გრძნობას ვერ შეედრება,
ან ყველას უდრის ის გრძნობა ერთად!
ასეთ დროს სული ბორკილებს ლახავს
და ძარღვებშიაც მიპლელავს სითბო,
და ქალიც იმ ხმას საოცრდ ახალს
დიდხანს ისმენდა ოცნებით თითქო.
და ნანატრ ძილით, ფერგადასული
თვალი ძლივს ჩაჰქრა მოგვიანებით,
მაგრამ ბიწიერ. საშიშ ზმანებით
ვერც ძილს მიენდო მშვიდად ასული.
ყარბი მუნჯი და ნისლიანი,
არამქვეყნიურ ეშხის ციალით,
გადმოხრილიყო ქალის ბალიშზე
და თვალთა ცეცხლი და სიხალისე
იმგვარ სიმკრთალოთ სჩანდა გარედან,
თითქო მის დარღსაც იზიარებდა.

არა, არ იყო ის ღვთის სადარი,
მფარველი ქალის, ცისბინადარი,
მისი ხუჭუჭი თმა არ ელავდა
გვირგვინით სხივმდენ ცისარტყელათა;
არც ჯოჯოხეთის აჩრდილი რუხი
არ იყო იგი, მტანჯველი რამე.
ის სულ სხვა იყო: ნათელი მწუხრო,
არც მზე, არც ჩრდილი, არც დღე,
არც ღამე!..

ნაწილი II

I

„მამავ, დამეხსენ... ნუ მტუქსავ, მამავ...
გებრალეზოდეს შენი თამარი,
ხედავ მე? ვტირი... თვალს ცრემლით
ენამავ
რამდენი ხანი... ნუ თუ არ კმარის?
გუნდ-გუნდი ვაჟნი შორეულ მხრიდან
ჩემთვის ამაოდ ილტვიან აქეთ...
სხვა სასძლოებიც ბევრი ჰყავთ
ქართველთ!

მე კი... მე აწი არავინ მინდა...
ნუ მტუქსავ, მამავ, ო, გევედრები!
შენაც ხომ ხედავ—ღლითი დღე ვჰკნები
მსხვერპლი საშიში, ვერაგი შხამის!
ბოროტმა სულმა დაპვლიჯოს ღამის,
ღამის წამართვას გონება მალე
და დავიღუპო... ო, შემიბრაღე!
მიეცი ტაძარს—ღვთის წმინდა კარავს.
განუკითხავი ასული შენი,
იქ მე წმინდანის ფრთა დამიფარავს,
იქ მე ჩემს ნალველს გადმოვღვრი
თმენით.

აქ გაჰქრა ღებნა... და წავალ ბარემ
წმინდა მირონის შუქს მივეცემი.
დაე, მიიღოს, როგორც სამარემ,
ბნელმა საკანმა სიცოცხლე ჩემი!“

II.

და თვისტომებმა შორეულ მთაზე
მონახეს მისთვის ტაძარი კენტი
და მშვიდობიან, მონახნურ ძაძებს
ამოეფარა ქალწულის მკერდი.

შაგრამ გარედან თუმცა ებურა,
უკვე მონაზონს ძაძები ქუში,
ის უკანონო ფიქრები გულში
მაინც ფეთქავდნენ წინანდებურად.
საკურთხეველთან, ლამპართა სხივზე
და საზეიმო გალობის დროსაც.
მას ის ძველი ხმა ურღვევდა ლოცვას,
მას ის ძველი ხმა ესმოდა ისევ.
პირქუში ტაძრის მაღალ თაღებთან
ის შორი სახეც ჩნდებოდა მაშინ,
მცურავი მსუბუქ გუნდრუქის
კვამლში, —
არც კვალს სტოვებდა, არც ხმას
არხევდა,
თან კი ელავდა ნაზ ვარსკვლავსავით,
და მიუხმობდა ქალს... შაგრამ საით?..

III.

იმ წმინდა ტაძარს... განცალკევებით,
ხევში შეხიზნულს კაცის თვალთავან,
მიჯრილ მწკრივებად აღვისხეები
შემოჯარვოდნენ გარს-და ხანდახან;
როცა დანთქავდა ხევს ღამე მუქი,
იციავებდა რტოებში შუქი
ნორჩი ცოდვილის ფანჯარათავან.
გარს კი ჩრდილოვან ნუშების ძირში,
სადაც მრავალი ჯვარი და ნიში
დვას უტყვე დარაჯად საფლავეში
მყოფთა, —
ნაზ ჩიტუნების გუნდი გალობდა.
და წყაროებიც, ცვრად რომ
შსხვრეულან,
ქვებს რომ შებმიან წინწკლების
ფრქვევით,
შერე კი, მაღალ კლდეების ქვევით,
მეგობრებივით რომ ჩახვეულან,
მიპქროდნენ დაბლა, ლამაზ მთა-გორის
აყვავილებულ ბუჩქნარებს შორის. —

IV.

ჩრდილოეთისკენ სხანდნენ გორები
ავრორას შუქით ნაამბორებო,
როცა ლილისფრად კვამლდება ზევით
ნისლი, ქალებში ჩანაძინები.

და ლოცვისათვის მზისკენ შექცევით
ხალხს ეძახიან მუეძინები.
როცა ზარების ქუხილი ფრთებს შლის,
რომ გაახილოს ტაძარმა თვალი,
იმ საზეიმო, იმ მშვიდ წუთებში,
როს ახალგაზრდა ქართველი ქალი
ყელმაღალ სურით წყლისკენ ისწრაფის
და მთიდან რხევით არღვევს ციკაბოს. —
მარად დათოვლილ მთათა ჯვებირნი,
ნათელ-ლილისფერ გაღავენბივით,
კრიალა ცაზე იხატებოდნენ.
და მწუხრის ჟამსაც ისევ ჩნდებოდნენ
დამაველ შუქით მთლადმეღებილნი.
და კავკასის მთებს, ნისლებშესეულს
მყინვარი, მეფე ამ მიდამოსი, —
თავს დადგომოდა... და მის თეთრ
სხეულს
ფარავდა ფარჩის ჩალმა, სამოსი.

V.

შაგრამ ავ ფიქრით ამოვსებული
აქაც ვერ სწვდება თამარის გული
წრფელ აღტაცებას. — მიწასაც ლამის
მისთვის საშიში ჩრდილები ადევს
და მას ერთგვარად ტანჯვას უმზადებს
დილის სხივიც და სიბნელეც ლამის.
მოხდება მხოლოდ—მთელემარე ბინდი,
როცა გარემოს ნესტივით დათაფლავს,
ღვთიურ ხატებთან მოსული რიდით
იგი ულონოდ ეცემა დაბლა.
და სტირის, — და ბნელ სიჩუმეს ასე
ედება ის ხმა წუხილით სავსე;
და გამველეხსაც აშინებს გზაზე
და ფიქრობს მგზავრი „ეს მთების
სული,
კლდეზე მიკრული, კენესის წვალებით!“
და საშიშ ხმაზე ყურგაბასრული
ცხენს მიაქროლებს მეტ გამალებით...

VI.

სევდით და ძრწოლით გარემოცული
ზის, და ფანჯრიდან ხშირად ასული
სივრცეს გაპყურებს დაბეჯითებით
და ელის, ელის ოხერივით, ფიქრებით...

უგრძენია ხშირად. როცა მარტოა
შორი ჩურჩული ესმის: ის მოვა!
მოვა! ნახული ძილში ზმანებით,
განა ამაოდ სწვავენენ ღამღამით
ხმანი — სავსენი ნაზ ნეტარებით,
თვალნი — სავსენი სევდის კამკამით.
აგერ, რამდენი დღეა, თითონვე
ვერც კი ამოხსნა — შიშს გრძნობს
სხვანაირს:

თითონ ხატისთვის ლოცვას ინდომებს,
გული კი მისთვის ლოცულობს მაინც.
და ამ მუდმივი ბრძოლით დაღლილი,
თუ წუთით ძილში მილულავს
თვალებს, —

მაშინაც შფოთავს, საური ბიბილი
ახრჩობს, შემკრთალი დგება, კანკალებს,
უთრთის სხეული, უთრთის და, თანაც,
სუნთქვაც სჭირს, თვალს კი ბურუსი
აღბობს,

შებვედრა — ხვეენას ითხოვს და ღელავს,
ბაგენი ცხელი — დამდაგველ ამბორს...

VII.

უკვე დაისის ბინდი უღვევი
დგას საქართველოს მთების ლაშქარში,
უკვე ღამდება, და ჩვეულებრივ
მოპჭრის დემონი ქალის საკანში.
მაგრამ მან დიდხანს წმინდა კაშკაში,
ამ შვიდი ბინის შვება სათუთო,
ვერ დაარღვია. და იყო წუთი,
როცა ის სჩანდა მზადმყოფი თითქმის
გადავეიწყნა განზრახვა მკაცრი.
ახლა კი მალალ კედლების გასწვრივ
ის დადის. მისი ნაბიჯების ხმით
ბეზე უქაროდ ფოთლებიც თრთიან...
მან უკებ შესძრა მზერა, რომელიც
იქ შესდგა, სადაც შუქი სჩანს გვიან,
სადაც ასული სჩანს, სხვას მოელის!
და აჰა, ღამის მდუმარე გულზე
ჩონჯურის ქღერა გაისმა უკებ
და აღევნებულ სიმღერის ხმები;
და იგი ხმები, როგორც ცრემლები
სდიოდნენ იმგვარ თანმიმდევრობით,
იმგვარ სინაზით ფეთქდა ის კვნესა —

თითქო ძერწავდა მალალი ზეცა,
მერე შიწისთვის რომ გადმოეცა!
ეს ცის ანგელოსს ძველებურ გრძნობით
თუ მოესურვა მეგობრის ნახვა,
მოფრინდა ჩუმაღ, ფრთების ხმას აჰყვა,
და ძველ დღეებზე უმღერის ახლა,
რომ დაუამოს გული ტანჯული!...
ო, პირველად გრძნობს დემონის სული:
აქ სიყვარულის სევდას და ალერისს
და თუმც სურს გასცდეს ამ ჭირს და
ვნებათ,
ფრთებს ვერ სძრავს, თითქო ქვები აქვს
ფრთებაღ.
და, საოცრებაე! — მის მიმქრალ
თვალებს,
დემონის თვალებს, ცრემლები
სწყდებთ...

ამბობენ, დღემდე იმ საკნის გვერდიო
გულამომწვარი ქვააო ერთი,
ქვა-ცრემლის წვეთით შვაგანაკვეთი,
არაამქვეყნურ, ცეცხლოვან წვეთათ!...

VIII.

და შედის იგი. ტრფობისთვის
მზადმყოფს
სიკეთისთვისაც ღია აქვს სული,
და ფიქრობს იგი. თითქოს და ატყობს
დადგა სხვა ყოფნის ჟამი ნატრული.
ლოდინის თრთოლვით და გასაკვირველ
უტყვე შიშით სავსე, არც არის ვითომ
დემონი — და სხვა, ზვიად სულს,
პირველ
შებვედრის შიშით ეკრძაღვის თვითონ,
ავია გრძნობა წინასწარივე!
და შედის მაინც, შედის, და თვალწინ
ხედავს ანგელოსს სამოთხის ნაწილს,
იმ მშვენიერი ცოდვილის შემწეს.
დგას იგი — წმინდა და მონუგეშე,
და მტრისგან, ნათელ ღიმით ტუჩებზე,
იფარავს ასულს თვის ფრთეთა ქვეშე,
და ღვთიურ ბრწყინვის შუქმა დანაცრა
ბრმადა ჰქმნა უკებ დემონი იგი,
და ალერსიან საღამის ნაცვლად
ყვედრების ხმები გაისმა ირგვლივ:

IX.

„სულს მშფოთვარევე, სულს შხამისა,
ვინ გიხმო ბნელში შუალამისა?

ერთგულთა პოვნის იმედით ნუ ხარ,
აქ ბოროტებას არეინ ახარებს,
ჩემს წმინდა ასულს, ჩემს ნახ

საყვარელს

შენ ვერ შეაწვდენ შენს ავ კვალს
რუხად.

სთქვი, ვინ მოგიხმო?“

და მყის პასუხად

გადიხარხარა ვერაგმა სულმა

და თვალში ცეცხლად გამოკრთა იქვი
და კვლავ აღეძრა მას ძველი სურვა —
ჯოჯოხეთური სიავის ნიჭი.

„ჩემია იგი“ სთქვა მან მრისხანედ,

„ჩემია იგი, დასტოვო, ველი!

შენ მასთან უკვე დაიგვიანე

და როგორც ჩემთან — აღარ გაქვს
ხელი,

მე მის გულს დაღი დასაწინდავი
დავადე, სხეას რომ არ დაეანებო:

აქ უკვე გაჰქრა შენი წმინდანნი,

აქ მე მიყვარს და აქ მე

გბრძანებლობ!“

და ანგელოსმა კაეშნიანი

თვალთ ჩაჰკოცნა მკრთალი ტარიგი,

და მერე ფრთების ნელი შრიალით

ციურ ეთერში შთაინთქა იგი.

X.

თამარი.

ო! ვინ ხარ? მაგ ხმამ გული დალახვრა!

სამოთხე გგზავნის თუ ჯოჯოხეთი?

რა ვინდა ჩემგან?

დემონი.

შენ ლამაზი ხარ!

თამარი.

შეგრამ შენ ვინ ხარ? სთქვი, რად
მოხვედი?

დემონი.

მე ის ვარ, ვისაც შენ ყურს აპყრობდი
შუალამეულ მდუმარებაში,

ვის ხმასაც სულში ველარ აპყრობდი,

ვის დარდასაც შორით მიუახლოვდი,

ვისაც ხედავდი ტკბილ ზმანებაში!

მე ის ვარ, ვინაც არავის უყვარს,

ვინც მზერით ღუპავს იმედს სანუკვარს,

მე ჩემ მიწიერ ყმათა ჭირი ვარ,

მეფე ცოდნის და თავისუფლების,

მე ცის მტერი ვარ, შხამი ბუნების,

და, ხედავ, ახლა შენს ფეხებზე

ვგლივარ!

მე შენთან მოველ ტრფობის ურიცხვი

ტკბილი ლოცვების ახმიერებით,

ჩემი პირველი მიწიური წვით

და პირველივე ცრემლის ჩქერებით.

ო! მომისმინე, სიბრალულისთვის!

შენი ერთი თქმით ტრფობითმოსილი

ზეციურ მხარეს და სიკეთესაც

დავიბრუნებდი, გჯეროდეს მეცა

და წარმდგარს ახალ ანგელოსივით

და ახალ შუქში — მიცნობდა ზეცა.

მისმინე ოღონდ, ო, გვედრები!

მე შენი ყმა ვარ, მიყვარხარ გზნებით!

გულში, იღუმლად, როგორც კი გნახე,

მყის შევიძახე ჩემივე სახე

ჩემი უფლებით და ძლიერებით.

მიწიურ ყოფის ყოველგვარ წიშანს

აწ შურით სჭვრეტენ ჩემი ფიქრები,

მე არც შენგვარი სიცოცხლე მიჩანს

საშიშად — თუ კი შენთან ეიქნები.

უსისხლო გული ამინთო მყისვე

ამ უცაბედი სხივის სიცილობა,

და მივიწყებულ ქრილობის ძირზე

სევდამ გველივით გაისისინა.

რაა უშენოდ მარადის ფლობა,

ან მძლეველ ძალის უსასრულობა?

სიტყვას ჰგავს მხოლოდ,

ფუქადგაფრენილს,

ტაძარს, ღვთაების გარეშე შეთენილს!

თამარი.

ო დაცხრი, გაჭკრი, ცბიერო სულო!
გულს არ სწამს მტრისა... ხედავ,
გეკრძალვის...
უფალო... ვაგლახ! ლოცვაც არ
ძალმიძს...
ბოროტი შხამი გარსმოხვეული
ღონეგამოცლილ გონებას დაგავს!
ეს — შენ მოგყვება დაღუბვა მწარე
შენი სიტყვები — შხამს და ცეცხლსა
ჰგავს...
ო, მითხარ მაინც რად შემიყვარე?!

დემონი.

რატომ, ლამაზო? — ვაგლახ, არ ვიცი...
სავსემ ახალი ცხოვრების უინით
მე მოვხსენ ჩემს თავს, აღსავსეს ბიწით,
ამაყად დაღვამე ეკლის გვირგვინი,
მე ნამყო მთელი მტვერს მივეც ოხერს:
შენს თვალში ვხედავ ედემს, ჯოჯოხეთს,
და გეტრფი, გეტრფი, ვით შენ
ვეროდეს
ვერ შეიყვარებ — უკვდავ უნებებით,
უკვდავი გუნებით გეტრფი, გჯეროდეს:
უკვდავ ფიქრებით და ოცნებებით
ქვეყნის შექმნიდან, თვით ძველ
დროებში
შენმა ხატებამ სული დაჰკოდა
და სახე იგი ჩემს წინ დაჰჭროდა
მარადი სივრცის უღაბნობებში.
რამდენი ხანი ფიქრების კრთომით
მე ვგრძნობ შენს სახელს, ვით ტკბილ
ზმანებას,
ედემის ბაღში, ეამსა განცხრომის,
მხოლოდ შენ აკლდი ჩემს ნეტარებას.
ო, რომ შეგედლოს შენ წარმოდგენა
რა რიგ ძნელია; რა რიგ შემზარი
მუღმივი ყოფნა — ყოფნა ერთგვარი,
მუღმივ ტანჯვა და მუღმივ მოღხენა,
არც ბოროტისთვის ქების მოსმენა,
არც სიკეთისთვის რამ საჩუქარი,
ცხოვრება შენთვის, ცხოვრება შენში
და ბრძოლა, სადაც მუღმივად შერჩი,
სადაც არც ძლევა, არც ზავი არი!

და ოხვრა მუდამ, სურვა აროდეს,
ყველაფრის ცოდნა, გრძნობა და თანაც
სწრაფვა, რომ ზიზღით სჭვრეტდე
ქვეყანას,
რომ არაფერი არ გიხაროდეს!...
როგორც კი ჩემზე ღვთის ანათემა
აღსრულდა რისხვით, მას შემდეგ,
ღღემდის
ბუნების ცეცხლი, მისი ნათება
სამარადისოდ ცივია ჩემთვის.
მე ვჭვრეტდი თვალწინ ველებს
ლაჟვარდის...
მთიებს, ქორწილის ღღისთვის
გამზადილს,
ჩემს ნაცნობ მთიებს ვჭვრეტდი,
ვეძებდი...
მათ ოქროს ნათლით თვალნი ამომწვეს,
მაგრამ რა მერე? ძველს თანამომძეს
მაინც ვერ მცნობდა მათში ვერცერთი...
და მერე ჩემებრ კენტადმავალებს
მე ვუწყე ხმოზა განწირულებით,
მაგრამ მათ სახეს, სიტყვებს და თვალებს
ვაგლახ, ვერ ვცნობდი თვითვე
სრულებით.
და ბოლოს, შიშით ფრთების დარხევით
გავფრინდი, მაგრამ საითკენ? რატომ?
არ ვიცი... ძველი ამხანაგები
მე მგმობდნენ, როგორც ედემი ფართო,
ქვეყანა ჩემთვის მტერს გავდა მარტო.
ო, ასე ზღვაში ბრმადმოთარეშე
უსაქეო და უაფრო ნავი
დაჭრის, საითაც ტალღა მფრთონავი
დაჰჭრავს, ვადაზრის — მიზნის გარეშე
ასე რიყრაყზე, დილაადრიან,
ღრუბლის ნაფლეთნი რისხვით დადიან
ლურჯ ცაზე შავად გამომზირალნი,
დადიან კენტად, შფოთით, მყვირალნი,
უგზოდ. უკვალოდ, ფრთების სავსავით,
ღმერთმა თუ იცის: საიდან — საით!
და მეც ხალხს ვფლობდი მხოლოდ
მცირეხნით,
ვაჩვევდი ცოდვით გულის ძვერებას,
კარგის ფასს ვცემდი მათი სირეგენით
და ვამდაბლებდი მშვენიერებას,
მცირეხნით... მერე ქეშმარიტების

შუქი ჩავლვარე მე მათში ბლომად,
მაგრამ სთქვი, ღირდნენ განა ჩემს
შრომად

მხოლოდ ბრიყვები, მხოლოდ ფლიდები?
და მეც მოვინახე კლდეები შორი
და ვძრწოდი მერე, ვით მეტეორი
გარს შუაღამის ბინდ-მოხვეული...
და როცა გზაზე მგზავრი ეული
ხედავდა-თითქო წინ ცეცხლი ელავს—
მერე ამოდ ითხოვდა შველას
ცხენითურთ ზრამში გადაჩეხილი
და კვალს სტოვებდა

სისხლისზოლიანს...

მაგრამ ამგვარი გართობის ყინი
ჩემს გულს დიდხინით არ გაპყოლია!
მძლავრ ურავანთან ბრძოლისმოსურნეს
რა ხშირად მერე, მტერის აყენებით
ელვით და ნისლით გარემოცული
ღრულებში ვქუხდი მძაფრი ჭენებით,
რომ სტიქიონის ბორგვაში, იქნებ,
ჩამეხშო გულის დრტვინვა ფიცხელრ,
წავსვლოდი სადმე წაუვალ ფიქრებს
და დამევიწყნა დაუფიწყელი!

რაა მოთხრობა მიძიმე ტანჯვათა,
შრომა და ჭირი ადამიანთა,
ყველა წარსულ და მომავალ ეამთა
თაობებისა, ჩემს შხამიან და
შეუცნობ ტანჯვის თუგინდ ერთ
წამთან...

ან ხალხი, მათი ყოფნა და გარჯა?
წასულან, წავლენ... დროს რა
გადარჩა...

მათ აქვთ იმედოც — მართალი განსჯა
ელით და საკადრს მიაგებთ, ხოლო
ჩემს გულში მარად დულს ჩემი ტანჯვა
და მას ჩემსავით არა აქვს ბოლო
და არც სამარე თელემა-მორევით.
ის ხან ვით გველი, ლაქუც-ზმორებით
ცოცავს, ხან ფეთქავს, დაგავს ვით ალი,
ხან კი ფიქრს აწევს, ვით ქვა პიტლო...
იგი-ძველ ვნების, რწმენის, ბრძოლების
შეუღმესურელი .მძლე. მავზოლეი!...

თამარი.

მაგრამ რად სჩივი შენს დარდს ჩემთანა?
არც მსურს ვიცოდე... მე რა ტოლბ
ვარ?

შენ სცოდე...

დემონი.

მაგრამ შენს სამტროდ განა?

თამარი.

ჩუ, გაგვიგებენ!...

დემონი.

ჩვენ მარტონი ვართ.

თამარი.

მაგრამ უფალი!

დემონი.

ის არც მოგვხედავს,
ცას დაუპყრია მისი ფიქრები!

თამარი.

მაგრამ სასჯელი? ყრუ ჯოჯოხეთი?

დემონი.

მერე რა?! შენ ხომ ჩემთან იქნები!

თამარი.

ვინც უნდა იყო, დღეს უცაბედად,
რომ მოხვედი და შეება მომისპე,—
ფარული ჯადო მათრობს — გავბედავ,
და, წამებულო, მაინც მოგისმენ.
მაგრამ თუ ცბიერ სიტყვებს სცდი ჩემზე,
თუ სიცრუე გაქვს გულში ფარული...
ო, შემობრალე, რა სახელს შეგძენს.
აბა რად გინდა შენ ჩემი სული!
ნუთუ მართლა ვარ მე მოსაწონი
სხვებზე, ზეცისთვის. და შენს
გულშია?

იქაც ბევრია ტურფა საცოლე
და, ვით აქ, მათი წმინდა საწოლი
ჯერ მომაკვდავ ხელს არ აუშლია...
არა, ფიცი მსურს, ურყევი ფიცი...

მითხარ — შენც ხედავ. წამებით ვიწვი,
შენც გესმის ქალურ ოცნების ხმები!
სულს უნებური მაინც სწევას შიში...
მაგრამ შენ ყველა გაიგე, იცი,
იცი უთუოდ, და გებრალეები!
ო, შემომფიცე... ავ საქმეთაგან
რომ შორს განდგები, აღმითქვი ეხლავ.
ნუ თუ არც ფიცი, არც წმინდა აღთქმა
დაურღვეველი არ არის ქვეყნად?...

დემონი.

ქვეყნის გაჩენის პირველ დღეს ვფიცავ,
უკანასკნელ დღეს ვფიცავ იმისას,
დანაშაულის სირცხვილს და კიცივას
და მადლს სიმართლის მყარ ზემინისას,
ვფიცავ უმწარეს ტანჯვით დაცემას,
წარმავალ გზნებას — ლხენით რომ

ვიცან,

შენთან შეხვედრის ტკბილ გატაცებას,
შენგან გათიშვის სიმწარეს ვფიცავ.
ვფიცავ სულების მჭიდრო რიგს შემზარს,
სკვებებს მოძმეთა, ჩემს ქვეშევრდომთა
მახვილებს უვნებ ანგელოსთ ტომთა,
დაუძინებელ მტრებს ვფიცავ ჩემსას.

ვფიცავ ჯოჯოხეთს და ციურ ზესკნელს,
შენ—ვინც წმინდანად გაგზარდა მიწამ,
შენი თვალების ზუჟს უკანასკნელს,
შენი თვალების პირველ ცრემლს

ვფიცავ,

ვფიცავ მაგ წმინდა ბაგეთა ფშვენას,
თიშს-ხუჭუქებად რომ გადაიწან,
სიავით ტანჯვას, სიამით ლხენას,
თვით ჩემს სიყვარულს, თვით ჩემ

გულს ვფიცავ.—

მე მოვწყდი უკვე ძველ შურისგებას,
მე მოვწყდი უკვე ძველ ზვიად ფიქრებს,
დღეიდან შხამი ვერაგ ლიზღების
კაცთა გონებას აღარ აიკლებს.

მე ზავი მინდა ზეცასთან წმინდა,
მინდა მიყვარდეს, ვილოცო მინდა.

მწამდეს საყუთე ქვეყნად და ცაში,

მე სინანულის ცრემლებით წავშლი,

ციურ ცეცხლის კვალს წავშლი

მთლიანად,

რომ შენს ღირს შუბლზე აღარ

ჰყვავოდეს,

დე, ბურუსში მთვლემს მშვიდობიანად
არ ვუმტრო მიწას აწ არაოდეს!

ო, მენდე! დღემდე მხოლოდ მე ერთმა

გოცან, გაგიგე და ხანუგეშე

და ჩემი ძალა, ო ჩემო ღმერთო,

ლხენით დავაგდე შენს ფერბთა ქვეშე.

შენს ტრფობას ველი მე ჯილდოდ

ჩქარა,

მარადს გაძლევე და წუთი მსურს მწველი
ტრფობაშიც როგორც ზიზღში, ო

თამარ,

მე დიადი ვარ და შეუცვლელი.

მე იქ აგაფრენ, გზა იქ შეტოპავს

სად ვარსკვლავთა ჯარს ცა

დაუწინლავს,

შენს — სამყაროს პირველ დედოფალს,
პირველ მეგობარს ჩემის გულისას,

შეუბრალებლად, შეუჩერებლად

შენ გადმოხედავ მიწის სამყაროს—

სად არც ნამდვილი ბედნიერება,

სად არც ხანგრძლივი შეენება ხარობს,

სად სიავება და დასჯა მწარე

მეფობს მდაბალი ვნება-სურვილი,

სადაც არ ძალუძთ, სირცხვილის გარე,

არც სიყვარული, არც სიძულვილი!

თუ შენ არც იცი, არც გესმის, რაა

კაცთა წარმავალ ტრფობის თვისება?

იქ მხოლოდ ნორჩი სისხლის ღელვაა—

მაგრამ დრო ჰქრის და სისხლიც

ცივდება!

ვინ გადაუდგეს მწარ განშორებას

და სხვა ჯადოთი გულის წვალებას?

ვინ გადაუდგეს სევდის მორევას

და ოცნებათა ღელვას ცვალებადს!?

ო, არა, არა! ჩემს ტკბილ მეგობარს

მე სულ სხვა ბედი ამოგიდადე,

შენს გზებს მონების წრე ვერ შელობავს,

მათი იქვები, მათი სიტლანქე,

ვერ დაგაჰკნობენ მტერ-მოყვარენი,

ბრიყვნი, მლიქვნელნი, სულითმციარენი,

ფუჰ შრომას, იმედს და სირცხვილს

თმენით

შენ არაოდეს შეეწირები!

არც ამ მაღალი კედლის გადაღმა
შენ გულს უნებოდ აღარ დადაგავ,
ლოცვით, რომელიც შორს სდგას
თანაბრად

აქ—თქვენგან აქ კი ღვთაებათაგან.
არა! სულ სხვაა ტურფა ქმნილებაც,
შენი მომავლის ნაოცნებარი,
შენ სულ სხვა დღეთა გულის დინება
სულ სხვანაირი საოცრებანი.
გადუღექ ოღონდ სურვილებს ყოფილს,
დასტოვე მათი ბრმა სინათლე, და
სამაგიეროდ ამაყ შეცნობის
სიღრმეებს გავხსნი საღებნად შენდა.
ჩემს მსახურს სულებს მე დავავალებ
კრძალვით დაეცნენ შენს ფერხთა ქვეშე,
მსუბუქ ჯადოსნურ მონა-მხეველებს,
ო, მშვენიერო, გაგიჩენ მე შენ.
აღმოსავლეთის ნახ ვარსკვლავთაგან
ბრწყინავ, ოქროსფერ გვირგვინს

მოგიტან,

მერე შუალამის ვარდებს გავთანგავ,
ნამს მოვპარავ და იმით მოგიერთავ,
ტანზე ბაფთებად შემოგატოლებ
დამავალი მზის სხივებს მთველმარეს,
ირგვლივ ნელსურნელს შემოგათოვებ
დავბნედ, გავბანგავ შენს არე-მარეს,
მუდამ ჯადოსნურ ჰანგებს გაგემებს,
სმენას დაგიტკობს ჩემი მუსიკა,
აგიგებ ოქროს სრა-სასახლებს.
მხოლოდ ქარვისგან და ფირუზისგან.
ხან დავეშვები ზღვათა ფსკერამდე,
ხან კი ღრუბლებში გავქრები მუქად,
მოგცემ მიწიურს ყველას, ყველაფერს—
ოღონდ გიყვარდე!..

XI

— და ის მსუბუქად

დააცხრა უცებ ცხელი ტუჩებით
ქალის მთრთოლვარე ბაგეებს ვენებით,
და მის ვედრებას ის აყუჩებდა
ჯადოთი სავსე ტკბილი სიტყვებით.
უძლეველ მზერით ქალის თვალებში
ის ცეცხლს აჩენდა. — ბინდის თარეშში
ასულის თავეზე ფეთქდა ის ალი
თვალისმომჭრელი, როგორც ხანჯალი.

ვაგლახ! ნარობდა ბოროტი ძალი!
მომკვლელი შხამი მისი ამბორის
ასულის მკერდში მყის ჩაიღვსა,
და განწირული, ველური კენესა
გაფრინდა ღამის მღუმარ ფრთებს
შორის.

იქ კენესდა ტრფობა, კენესდა წამება —
საყვედური და ვედრება კენესდა,
და უიმედო გამოსალმება,
გამოსალმება სიყმაწვილესთან.

XII

იმდროს, შუალამის ბნელ სუღარაში
კენტად, გაღვინის დამრეც ტინობთან,
თუჯის ფიცარით ხელში, დარაჯი
მიჩნეულ გზაზე დასეირნობდა.
ის ქალის საკნის გასწვრივ იმ წამსვე
შედგა, ნაბიჯთა მწყობრშენელებით
და. სულამღვრელს, თუჯის ფიცარზე
შემოეყინენ შიშით ხელები.
და ღამის მღუმარს სივრცეებს შორის.—
მას მოეჩვენა, — თითქო მოესმა
ხმა წყვილი ბავის მწყობრი ამბორის,
კვილი მსწრაფლი, და სუსტი კენესა
და ბილწი იქვით ქარის ნაქორით
შეირხა უცებ მოხუცის გული...
მაგრამ, წუთიც და... ხმა მისწყდა შორით
და კვლავ სიჩუმე გამეფდა სრული,
მხოლოდ ნიაფი, შორით დაძრული
ხმაში ფოთლების დრტვინვას ირევედა
და საღდაც სევდით, ბნელ ნაპირებთან
მიბუტბუტებდა მთის ნაკადული;
და წმიდა ლოცვის წასაკითხავად
აჩქარდა უცებ მოხუცი სათნო,
რომ განერიდნა, შთაქრილი ავად
მის გონებაში, ბოროტი ჯადო,
გადისახა მთრთოლვარ თითებით
პირჯვარი მკერდზე, ღმერთი ახსენა
და კვლავ, მღუმარემ, დაბეჯითებით
ჩვეულებრივი გზა განაგრძელა.

XIII

როგორც მძინარე ნაზი ფერიო,
კუბოში იწვა იგი პსული;
მიბნედილობა ტანს დაჟფენია.

და თეთრ ზეწარს ჰგავს ფერგადსული.
წამწამთ ქვეშ შუქი აღარ ანთია...
მაგრამ ო, ცაო, ვინ არ იტყოდა,
რომ მზერა თვალთა იქ მაინც

თართოდა;

და, საოცარი, მხოლოდ ელოდა
ან მსუბუქ კოცნას, ანდა განთიადს?...
მაგრამ ამაოდ — დღის ელვარება
ამაოდ ღლიდნენ ბევრჯერ ნაგემი
მათ უმეტყველო იგი ბაგენი...
არა! სიკვდილის დაღს სამარადის
არ მოიშორებს იგი არასდროს!

XIV

ჯერ არ ჰქონია, არც დღეობისას,
ისე მდიდრული და მრავალფერი
მას საზეიმო სამოსი მთელი.
ვარდებს მშობლიურ იმ ზეობისას
(როგორც მოითხოვს ადათი ძველი)
გადაეკმიათ მასზე სურნელი,
და დაქმუქნულნი მკვდრულ ხელით

თანაც

ეთხოვებოდნენ თითქოს ქვეყანას
და არაფერი აჩნდა მის სახეს
რაც განსხვავებულ სიკვდილზე
ამხელს.—

სიკვდილზე ვნების, ცეცხლის მოფენით
და სჩანდნენ მისი სახის ხაზები,
ისეთ მშვენებით და განაზებით,
ვით მარმარილო — სულ უგრძობელი,
სჩანდნენ უგონოდ, ცივი ლივლივით
და იღუმალად, თვით სიკვდილივით
ტუჩს შეყინული ღიმი ამკობდა —
მსწრაფლ, სიკვდილის წინ ნაციალები,
რა ბევრ სევდაზე ლაპარაკობდენ
გაშეშებული მისი თვალები:
იქ იყო ზიზლი, ცივი და მკრთალი,
სულის — დამკენარის უამინდობით, —
უკანასკნელი ფიქრების კვალი
და ქვეყნისადმი უბო „მშვიდობით“.
მის მიმჭრალ სახეს უფრო თოშავდა
მზის მოკანკალე სხივთა ბულული
და უფრო ცივად, მკვდრულად
მოსჩანდა —

სამარადისოდ თვალმილულული.

ასეა, როცა, დღის დასავლისას
მზე ოქროს აღნობს ზღვაში გავლისას
და შორს გადადის ელვა-ცილით —
კავკასის თოვლი ციურ მორევში,
კვლავ შემორჩენილ სხივთა სიალით
ანათებს ღამის ბნელ სიშორეში.
მაგრამ ნახევრად მკვდარი, ის სხვაგან
ვერ ქმნის, ვერ ხედავს მსგავს
ათინათებს

და ვერც ვერასდროს გზას გაგვინათებს
თავის გაყინულ, თეთრ მწვერვალთაგან.

XV

ჭირისუფლები უკვე გუნდ-გუნდად
შემოკრებილან, გზა ელით ქუში.
ჭალარას იგლეჯს მწუხარე გულად
და ხელებს იცემს უსიტყვოდ გულში.
უკანასკნელად აჯდება გულად
ღღეს თეთრფაფრიან მერანს თავისას
და აჰა, ხალხი უკვე დაიძრა.—
სამ ღღეს, სამ ღამეს იარონ უნდა:
შორს წინაპრების საფლავთა შინა
მზად არის მყუდრო, შავბნელი ბინა.
ერთხელ, გულდაღის პაპას შორეულს
მძარცველს სოფელთა და მოგზაურთა—
სიკვდილის პირზე, სნებამორეულს,
მონანების დრო როცა დაუდგა,
წარსულ ცოდვათა გამოსასყიდად
აღუთქვამს ღვთისთვის ტაძრის

აღმართვა

ამ გრანიტოვან კლდეთა საზღვართან,
სად მთას ფრთებს მხოლოდ ქარი
აწყვიტავს,
სად არარა ფრენს ძელქორის გარდა
და მყინვარწვერთან გაჩნდა გვიან ის —
კენტი ტაძარი თოვლის მხარეში,
და ძვლები ბოროტ ადამიანის
ისევე დამშვიდდენ იმ სამარეში,
და მკვდრებს დაემოთ ის კლდე,
მანამდი

სადაც ღრუბელთა ჯარი დაჰქროდა:
თითქო მწვერვალზე, ზეცის
მახლობლად,

უფრო თბებო ბინა მარადი,
თითქო კაცთაგან თუა ფარული.

არ-რა არღვევს ბოლო ძილს ნეტარს...
ამაო არი! მკვდრებს წარსულ დღეთა
არც დარდი ახსოვთ, არც სიხარული...

XVI

ლურჯი ეთერით გარემოცული
ცის ანგელოსი შორითმოსული
მიჰქროდა, ოქროს ფრთებით შემკული,
და ქვეყნისაგან ცოდვილი სული
მიჰყავდა მალა, მკერდზე მიკრული.
ქალს იგი, იჰვი რომ გაეფანტა,
ნუგეშის ზმებით გამოეცხადა
და კვალს ცოდვათა და წამებათა
მისგან ცრემლებით ჩამორეცხავდა.
შორს უღერდა უკვე ტუბილ ხმით
სამოთხე —

მაგრამ უეცრად სული მღუბავი
ჯოჯოხეთისა, ბნელით წამოდგა
და გზა გადასჭრა თავისუფალი —
და ჰქუხდა იგი, როგორც გრიგალი
ბრწყინვალე, როგორც ელვათა რიგი; —
და თან უგონო, დაურდილი,
რიხით ამბობდა: „ჩემია იგი!“
და მფარველის მკერდს უფრო მიეკრა,
ლოცვით ჩაახშო შიში და ურვა
ნორჩი ცოდვილის შემკრთალმა სულმა.
მყობადის ბედი წყდებოდა ეხლა: —
მის წინ ისევე ის იდგა, გრძნობდა,
მაგრამ ო, ცაო! — ვინლა იცნობდა?
ისე ბოროტად ქალს დააჩერდა,
ისეთ მომწამლეულ, ავ გესლს აჩენდა
უსაზღვროდ სავესე მტრობით და
ზიზლით —

სამარისებურ სიცივეს ჰფენდა
გაქვეავებული სახე იმისი!
„შორს, ბნელო სულო, იქვების
მღვიმე!“

— შესძახა უცებ ციურმა სულმა, —
„შენ ღიდი ხანი აქ იზეიმე.
მაგრამ განკითხვის დღეც დადგა მძიმე
და აჰა, უფლის კეთილი სურვა!
გამოცდის დღენი წარვიდნენ, ხედავ,
და მიწის სამკვდრო სამოსთან ერთად
ის ბოროტების ხუნდსაც გასტეხავს.

სკან, მოველოდით ჩვენ მას
რამდენხანს!

იმისი სული იყო იმათგან,
რომელთა ყოფნა ერთ წამს შეიცავს
აუტანელთა წვა-წამებათა
და მიულწვეველ სასოებისას:
მხოლოდ ნაზ ეთერს, არმქონეს ზადის
ცოცხალ ძაფებად მათ ღმერთი აქსოვს,
არც თვით ისინი ამ ქვეყნისათვის,
არც ეს ქვეყანა იმათთვის არსობს!
და ამ ასულმაც მკაცრ ფასით მწარედ
გამოისყიდა იქვეები მცდარი...
ეწამა, ეტრფო — ტრფობას კი მარად,
მარად ღია აქვს სამოთხის კარი!“
და ანგელოსმა სასტიკ თვალებით
შეხედა მაცდურს, და კვლავ, ნელიად
ფრთების მხიარულ აშრილებით
ციურ ლაყვარედებს გადაერია.
და მყის დასწყევლა დამარცხებულმა
დემონმა თავის ოცნება მწარე.
ის კვლავ ზვიადმა ფიქრმა შებურა
და დარჩა კენტად წინანდებურად —
სასოებისა და ტრფობის გარე!..

კაიშაურის ქალების ზემოთ,
ქვიანი ქედის ციცაბოებთან
ძველი ნანგრევის ნაშთებს გარშემო
ადამიანი ეხლაც ჰპოვებდა.
მასზე თქმულებებს შიში ხლებია, —
ბავშვნი ფრთხებიან ეხლაც უმალვე...
როგორც არდილი, — ძველი
მღუმარე —

იმ მისნურ დღეებს რომ დასწრებია —
კვლავ ხეებს შორის შავად ელვარებს.
გადაუქიმავე დაბლა აული
და ჰყვავის მიწა, მწვანედ მღელეარებს.
და არეული, მღვრიე ზმაური
შორს იკარგება — და ქარავანიც
მოდის შორიდან მღვრიე ზარებით
და ჰქრის ნისლიდან მსწრაფლომძვავალი
მდინარეც ჭფით და ელვარებით,
და მარადიულ ახალგაზრდობით,
ამგვარ სიგრილით, მზიფ და ვარდობით
ლალობს, ერთობა ბუნება მთელი,
როგორც ყრმა ცელქი და უზრუნველი.

შაგრამ მწუხარედ სჩანს ციხე ახლა
ოდესლაც თავის ვალისმომხდელი,
ის იმ მოხუცს ჰგავს, ვინაც დაჰკარგა
მეგობრები და ოჯახი ძველი.

მისი ფარული მდგმურების კრება
დღეს მთვარის ნათელს მოელის
მხოლოდ,

მაშინ იმათი ღვინის დროც დგება,
ჰქრიან ზუზუნით და უთაბოლოდ.
თმათეთრ ობობას, მწირს რომ ჰგავს
მართლაც,

თავისი ქსელი აქ გაუხლართავს.
მწვანე ხვლიკების ოჯახიც მთელი
ბანზე თამაშობს სიმზიარულით,
მერე კი ფრთხილი, ცბიერი გველი
ვაშოცოცდება ხვრელით ფარულით
ძველი პარმალის ხავსიან ქვაზე,
ის ხან სამ ბეჭდად ეხვევა წამსვე,
ხან კი ჭრელ სხეულს მალლა აზიდავს
და ჰგავს ფოლადის მახვილს ელვარეს,
მიგდებულს ძველი ომების მხარეს,
დაცემულ გმირს რომ აღარ დასჭირდა!...
გარს სიველურე სუფევს. ვერ ხედავ
კვალს ძველ წლებისას. საუკუნეთა
ზელი ბეჯითად შლიდა მათ სახეს
და დღეს არაა არ იხსენიებს
მოხუც გუდალის დიდებულ სახელს,
მოხუც გუდალის ასულს მშვენიერს!
შაგრამ ტაძარი, ფერდობზედგმული,
სად მათი ძეგლები დევს კლდის უბეში,

ღვთიური ძალით შემონახული,
აქამდე მოსჩანს მალლა, ღრუბლებში,
გრანიტის შავი ლოდები ერთად
მის კართან, როგორც ყარაულები,
დამდგარან თოვლით დაფარულები
და ჯაჭვჯავშანის ნაცვლად მის
მკერდთან

მარადიული ყინული ფეთქავს.
ზევის მძინარე, მძიმე ზვინები
ქიმიდან — როგორც წყალვარდნილები
უეცარ ძალით ყინულად ქმნილნი
გადმოკიდულან შუბლ-შეჭმუხენილნი,
და ქარიც უელის ზვერვით იქ მთაბარს,
ართობს თოვლის მტვრის ირგვლივ
სხურება,

ხან გრძელ, მოსაწყენ მღერას გააბამს,
ხან კი დარაჯებს ეხმაურება.
და შორი მხრიდან, თითქო ესმათო
ხმა ამ საოცარ ტაძარზე — ხელად,
აღმოსავლეთით ღრუბლები მარტო
აჩქარებულან ქედმოსახრელად.
მაგრამ სამარის ლოდებს მტვრიანებს
აწ აღარავინ ასევიდინებს.
მხოლოდ მყინვარი ქუშად, ზვიადად
დაჰყურებს ნადავლს და ხარბად იცავს,
მარადი ღრტეინვა აღამიანთა
ვერ ამღვრევს მარად სიმშვიდეს მისას.

1841 წ.

თარგმანი გიორგი ძიგვაშვილისა.

მ. ლეკმონტოვი

პ ი ვ ა ლ ო

უზარმაზარი პიტალოს მკერდზე
ღამეს ათევდა პატარა ნისლი.
დილაადრიან ის შორს გაფრინდა,
ლაჟვარდში სჩანდა თამაში მისი.

მაგრამ პიტალოს ნაოქზე დარჩა
ნოტიო კვალის შხეფები ხშირი.
და უღაბნოში, ჩაფიქრებული,
სდგას მარტოდმარტო და ჩუმად სტირის.

თარგმანი მიჰელ კატარინისა

გლადიატორი

ზეიმობს რომი... აღტყინებულ ტაშის გრიალით
გრავინავს არენა გულზეიადი, ვრცელი და ფართო.
ის კი — მხეცებთან განგმირული ადამიანი —
სისხლში და მტვერში პირუტყვივით გართხმულა მარტო.
ამაოდ ითხოვს შებრალებას მის მღვრიე თვალი:
ცრუდმედიდური, წუთის მეფე, მის სენატორი
მის დამარცხებას აგვირგვინებს სიამით მთვრალი. —
რაა ცნობილ და მაღალ ბრბოსთვის გლადიატორი,
ეს წუთის საზრდო, შერცხვენილი მონა-აქტორი?!

მის განგმირულ გულს, დაცემულს და სისხლით მჩქეფარეს,
უცბად განვლილმა მოგონებამ დაჰხედა თავზე
და თვალწინ უდგა მას სამშობლო, დუნაის მხარე,
მხარე მწვანით და თავისუფალ სიცოცხლით სავეე.
ხედავს თვის ოჯახს, წამოსული აქ ბრძოლებისთვის,
ხედავს მამასაც ხელგებაწვდილს მისკენ მდუმარედ —
თითქო ეძახდეს სიბერის ბურჯს ნეტარებისთვის,
თითქო აწვდიდეს თვის სიცოცხლეს შინა თუ გარეთ.
შინ მიელოან ნადავლითა, წასულს საგმიროდ,
მაგრამ დაეცა, როგორც მონა ბედგანამწარე...
მშვიდობით რომო, გარყენილების ზღვაე უნაპირო!
მშვიდობით ტურფავ, საყვარელო სამშობლოს მხარეე!
ასე არ არის, ევროპისა ქვეყანავ ძველო,
ოდესღაც კერპო აღტყინებულ მეოცნებეთა?
სამარისაკენ მიიჩქარი ჯერ უსახელო,
ტანჯულ-გვემული, ვნებათა და ექვების ტყვედა.
ურწმუნო, უნდო, უიმედო, ბავშვთ სათრეველა,
შენს თავს უგნური ბრბო ხარხარებს და ბნელა... ბნელა...
და სიკვდილის წინ სინანულის ამოსათქმელად
ამოიოხრე, მიაპყარი თვალნი სიყრმესა,
სიყრმეს, სინათლით გარემოსილს, მფშვინავს საკმელად,
ვისი სინათლევ შენთვის იყო შვების წილ კვნესა,
ვინც დაივიწყე ფუფუნების გულისთვის დღესა.
რომ დაიამო ვაებანი უკანასკნელნი,
გდიხარ წარსულის სიმღერებით დავიწყებაში:
გართობენ ჟამნი რაინდთანი, ზღაპრულნი, ძველნი
და დროს ატარებ სასაცილო სიზმრების თქმაში!..

თარგმანი ი. მჭედლიძისა

ბრუნანბურჰის ბრძოლა¹⁾

აქეთელსტან-კაუნინგმა,²⁾
მხედართა თავადმა,
ბეჭედთმბოძებელმა
და მისმა ლეიღმა ძმამ
ეადმუნდ ძლიერმა
მახვილთა ფოლადით
ომში მოიხვეჭეს
მარადი ღიდება მოსაქს
ბრუნანბურჰთან
ფარების ზვინული;³⁾
ეადვეარდის ძეთ,
უროთა ვაჟები
სცეს ცაცხვებს ომისა.⁴⁾
ეს მემკვიდრეობა
ხვდათ წინაპართაგან:
ბრძოლაში ყოველთვის
მტრად მომდგარ ლაშქართან
იბრძოლონ მშობელი
მხრისთვის და სახლისთვის.
ცვიოდნენ დაქრილი
მებრძოლი სკოტები
და ზღვის ვიკინგები,
ცვიოდნენ მინდორზე;
ჰკვებავდა ნიადაგს
სისხლი დაცემულთა
მას შემდეგ, რაც დილით

¹ ნაწევრები ანგლო-საქსონური ისტორიული ეპოსიდან, დაწერილი ძველი ალიტერირებული ლექსით, ჩაწერილი „ანგლო-საქსონურ ჰრონიკაში“ (ე. წ. უინჩესტერის ხელნაწერი) 937 წლის მახლობლად.

² ეთელსტან — აღფრედ დიდის შვილიშვილი; იყო მეფე (კაუნინგ) უესსექსისა, მერსიისა და ნორთუმბრიისას (924 — 940 წ.წ.). ამ ლექსში აღწერილია მისი ბრძოლა ირლანდის ვიკინგების მეფის ანლაფის და სკოტების მეფის კონსტანტინუს III-ის გაერთიანებულ მხედრობასთან 937 წელს, ბრუნანბურჰის ახლოს, ნორთუმბრიისაში (ძველი ინგლისის ერთ-ერთი სამეფო).

³ ფარების ზვინული — ანგლო-საქსური მეტაფორა: მხედართა შემკვიდრობელი რიგო.

⁴ უროს ვაჟი — მახვილი; ომის ცაცხვები — ფარები.

დიადი მნათობი
 მზე ცაზე ავიდა
 და ხმელეთს დახედა
 ღვთის ნათელ სანთელად;
 მარადი ღვთის ნებით,
 და ისევ მაგიდას
 მიუჯდა საკუთარს.¹
 ასობით დაეცნენ
 შუბითგანგმირული
 ჩრდილელი მხედრები
 და სკოტტა ცხედრები,
 ფარებზე დაყრილნი,
 ბრძოლაში დაღლილნი.
 მაშინ ვესტ-საქსები
 მთელი ეს ვრცელი დღე,
 ვსდევნიდით მათ ლაშქარს,
 მრისხანე ყიფინით
 ვსდევნიდით დამხვდურებს
 და ზურგში ჩავსცემდით
 მახვილებს გაქცეულთ.
 ელავდნენ მახვილნი
 მერსიის ვაჟები
 მკლავების ნადიმით²
 უმასპინძლდებოდნენ
 ანლაფის მხედრობას,
 წყლებით რომ მოცურდა,
 წავების წიაღით,
 მოსურნე მიწისა,
 სად დახვდა სიკვდილი.
 აქ ხუთი დაეცა
 ქაბუკი კაუნინგი
 ხმალით აჩეხილი
 ველზე მიწოლილი,
 და შეიდიც იმასთან
 ანლაფის თაყადი,
 ურიცხვი რიცხვები
 სკოტტა და ვიკინგთა.
 შორს იქმნა დევნილი
 ჩრდილელი ბელადი,
 არც ნებისმიერად,
 არც დიდის დიდებით
 ხომალდის წამყვანი.

¹ ე. ი. მზე ჩავიდა.

² მკლავების ნადიმი — ომი.

ზღვას გაჰყვნენ ნაგები.
 გაცურდა კაუნინგი
 ყვითელი ზვირთებით
 და იხსნა სიცოცხლე.
 ამგვარად ლტოლვილი
 იყო კონსტანტინუს,
 ოდეს შორ ჩრდილოეთს
 ამ კროლა მოლაშქრემ
 ბრძნულად მიაშურა;
 ვერ დაიკეხნიდა
 ის მახვილთ ყრილობას;¹
 ვაჟი საკუთარი
 და თავისიანნი
 საომარ ტაძარზე,²
 ბრძოლაში დაჭრილნი
 დასტოვა ყველანი,
 დასტოვა ყრმა ვაჟი,
 ღრმა კრილობათაგან
 ველზე გარდაცვლილი.
 ვერ დაიკეხნიდა
 ფოლადის ედერებას³
 ჭაღარა მოხუცი,
 მხდალი და ბოროტი.
 არც ანლაფს ჰმართებდა
 გამტყდარი ლაშქარით
 ფიცხელი ტრაბახი,
 თითქოს ის ბრძოლაში
 მძვინვარე ყოფილა
 და დროშის ცახცახზე
 მებრძოლთა რიგებში
 ხელშუბთა რეკაში
 გაბედულთ შეყრაზე;⁴
 იარაღთ ელარუნში
 მრისხანედ გასულა,
 რომ ეადვეარდის
 თესლს ძალა უზომოს.
 ჩასხდნენ ვიკინგები
 ლურსმნებით დაქედილ
 ხომალდში ცოცხლები,
 და დინგის წყლების გზით
 უფსკერო ზღვების გზით
 გაიქცნენ დიფლენში,⁵

¹, ², ³, ⁴ — მეტაფორები, გამომხატველი ცნებისა „ბრძოლა“;

⁵ დიფლენი — დუბლინი, ირლანდის დედაქალაქი.

კვლავ ირთა ქვეყანას¹
 მიადგნენ აუგით.
 და ძმები მოლაშქრე,
 კაუნინგ და ედელინგ,²
 მცინარნი ბრძოლიდან
 ამგვარად დაბრუნდნენ
 ვესტ-საქსთა ბანაკში,
 სამშობლო მხარეში.
 ცხედრებზე დასტოვეს
 შავსამოსიანი
 ბნელი ყვავ-ყორნები,
 მაგარ ნისკარტით
 მტრის ხორცს რომ იყოფდნენ,
 და ველის არწივნი
 ლეშისმოყვარულნი,
 მძიმე შევარდნები,
 და მგელი მსუნავი,
 მხეცი ნაცრისფერი
 ველური ტევრისა.
 აროდეს ყოფილა
 კუნძულზე დაყრილი
 ამდენი მებრძოლი
 ჰრბასრი ფოლადით
 ბრძოლაში ნაკაფი,
 (ასე სთქვეს ბრძენ კაცთა,
 რომელთაც ჯერ კიდევ
 ახსოვდათ წარსული),
 რაც ანგლო-საქსები
 აღმოსავლეთიდან
 ბრიტების თემებში
 ზღვის ლალი ზვირთებით
 გაბედვით მოსცურდნენ
 და ვეალთ მხედრები,³
 დასძლიეს დიდებით,
 სამშობლო იშოვეს
 ღირსსახელოვანთა.

თარგმანი ინგლისურიდან გივი ბაჩიჩილაძისა

¹ ირთა ქვეყანა — ირლანდი.

² ედელინგ — შალაღვაროვანი, კეთილშობილი გვარის შვილი.

³ ვეალები — weales, wales — საერთო სახელწოდება კელტი, და ხანდახან საერთოდ უცხო ტომებისა.

ლერმონოვის სმოკრაბა კავკასიაში

1.

1837 წლის 29 იანვარს დღის 2 საათსა და 45 წუთზე გარდაიცვალა დანტესის ტყვიით გულგანგმირული კარის ინტრიგანებისაგან სიცოცხლემოშამული პუშკინი.

ეს ამბავი ელვის სისწრაფით მოედო მთელ პეტერბურგს. ხალხი ადღვდა. მოსახლეობა და წერილი მოსამსახურეები, სტუდენტობა და „რაზნოჩინელები“ მოიკის სანაპირო ქუჩისკენ დაიძრენ. ქალაქის ყველა კუთხიდან მიისწრაფოდნენ ეკიბაჟები პუშკინის სახლისკენ... ზღვა-ხალხმა ქუჩა დაჰფარა. ყველა პუშკინის ცხედრისკენ მიიწევდა, მას დასტიროდა და წყველა-კრულვას უგზავნიდა ხალხის გენიალური შვილის მკვლელ ჯალათებს...

„ეს უკვე მიაგავდა ხალხის მანიფესტაციას, უცბად გამოღვიძებულ საზოგადოებრივ აზრს“. — სწერდა ამ ამბების შესახებ ი. პანაევი. გერმანიის რწმუნებულმა ცკი უენიშნა ეს და თავის მთავრობას სასწრაფო ცნობა გაუგზავნა რუსეთში მოსალოდნელი სერიოზული მღელვარების შესახებ.

... და მთავრობის წინაშე უცბად წარმოიშალნენ დეკაბრისტებისა და გლეხთა აჯანყებების საშინელი აჩრდილები, ნიკოლოზის მთავრობა შეაშინა ქარიშხლის სისწრაფით ამოვარდნილმა ხალხის რისხვამ; დაფეთდა თვით მეფე; შიშის ზარმა მოიცვა არისტოკრატიული წრეებიც...

მიღებულ იქნა სასწრაფო ზომები „სრული სიწყნარის“ დასამკვიდრებლად. ჯაშუშებმა სმენა გაამახვილეს. პუშკინის სახლი ჟანდარმებით აივსო. დაიწყო დაბეზღება და დევნა ყოველ უმნიშვნელო „გაუფრთხილებელ“ სიტყვაზეც კი.

სახალხო განათლების მინისტრი ს. უვაროვი მთელ თავის დროს ანდობებდა „პუშკინის სიკვდილით გამოწვეულ ხმამაღალი გოდების დაშოშმინებას“. ჟურნალისტ ა. კრაევსკიმ სასტიკი საყვედური მიიღო მთავრობისგან — გაზეთში შემდეგი ცნობის დაბეჭდვის გამო: „ჩვენი პოეზიის მზე ჩაესვენა. გარდაიცვალა პუშკინი, გარდაიცვალა სიცოცხლის აყვავების წლებში, თავისი დიდი მოღვაწეობის ასპარეზის შუა გზაზე“. ჟურნალებს მიეცათ სასტიკი მითითება, რომ პუშკინის შესახებ დაბეჭდილ ცნობებში დაეცვათ „სათანალო ზომიერება და ზრდილობიანი ტონი“.

*) ერთი თავი ნაშრომიდან „Лермонтов и Кавказ“.

ხალხის დემონსტრაციების თავიდან ასაცილებლად; საიდუმლოდ შეცვლილი იქნა მიცვალებულის წესის აგების ვადა და ადგილი. პუშკინის ცხედარი. ჟანდარმებმა ქურდულად გააპარეს ბნელ ღამეს პეტერბურგიდან, რათა „ხმაურისა“ და „ცერემონიების“ გარეშე მიეხარებიათ იგი მიწისთვის — ჰსკოვის გუბერნიაში.

და უტბად, „ვით ვეჩეს კოშკზე ზარის დარეკვა“, ისე გაისმა უცნობი ახალგაზრდა ლერმონტოვის ლექსი „პოეტის სიკვდილი“. ოცდაორი წლის ჭაბუკმა თითქოს ლექსი კი არა, არამედ მგზნებარე პროკლამაცია გადმოიხროლა ხალხში. მისი ყოველი სიტყვა, ვით საბრძოლო ძახილი, ხალხს აჯანყებისკენ მიუწოდებდა. ამ ლექსში გასაოცარი გამბედაობითა და ენერგიით იყო გამოსახული ხალხის შეგუბებული გრძნობა, მისი ზიზღი პუშკინის მკვლელებისადმი და თავისუფლების ჯალათებისადმი.

ლექსი იწყებოდა სამწუხარო ცნობით „მოკვდა პოეტი!“ და იქვე ლერმონტოვი ასახელებდა სიკვდილის მიზეზს, ინტრიგის იმ ქსელს, რომელშიც ჩათრეული იყო პუშკინი ცილისმწამებელთა, მაცდურთა და ბრიყვ კარისკაცთა მიერ.

აღმფრთხელებული ლერმონტოვი პირში ახლიდა ინტრიგანებსა და „მაღალ წრის“ ორპირ ფარისევლებს დაუზოგავ მამხილებელ სიტყვებს:

ლერმონტოვი ჰსწყევლიდა დანტესს, ამ საზიზღარ ჯალათს, მეფისა და მთელი „მაღალი საზოგადოების საყვარელ რეგენს“, მათი შავი ზრახვებისა და პუშკინის მოკვლის სურვილების ფიზიკურ შემსრულებელს.

ოცდაორი წლის პოეტს შესწევდა გამბედაობა, რომ მეფის საყვარელი დანტესისთვის ლტოლვილი, კარიერისტი და ხარისხებისმაძიებელი ეწოდა, ხოლო მთელ სასახლეს — მეფიდან მის ქედმოხრილ ლაქიებამდე — უყენებდა საბრალმდებლო აქტს გენიალური პუშკინის ჯალათურად მოსპობაში.

ლექსი მეზის გრგვინვასავით გახმაურდა. იგი ისეთი სისწრაფით გავრცელდა, რომ ახალგაზრდა ლერმონტოვი მაშინვე ყველასთვის ცნობილი შეიქმნა.

ლერმონტოვმა „დიდი სახელი მოიხვეჭა პუშკინის სიკვდილზე დაწერილ ლექსის გამო“ — სწერდა ა. ნ. მურავიოვი. ყველასთვის ნათელი გახდა, რომ „პუშკინი მემკვიდრის დაუტოვებლად არ მომკვდარა“ (ბელინსკი), რომ ცუდუბრალოდ არ ჩაივლის მის „ფიქრთა მაღალი მისწრაფება“. რომ ახალგაზრდა ლერმონტოვმა ვაჟკაცური გამბედაობით ჩასჭიდა ხელი და მაღლა ააფრიალა ტყვიით განგმირული პუშკინის ძირდახრილი დროშა.

ვიღაცამ ასლი გადაიღო ლერმონტოვის ლექსიდან და ნიკოლოზ პირველს გაუგზავნა წარწერით: „მოწოდება რევოლუციისკენ“. აქედან დაიწყო გუსართა პოლკის ლეიბ-გვარდიის ახალგაზრდა კორნეტის მიხეილ იურის-ძე ლერმონტოვის მიერ დაწერილ „დაუშვებელ ლექსთა საქმის“ გამოძიება. ლერმონტოვი დაუყოვნებლივ დააპატიმრეს. იგი მხოლოდ ნაცნობთა და ნათესავთა ცდების შედეგად გადაურჩა რილევეის ბედს. უმაღლესი ბრძანებით „დაუშვებელ ლექსთა“ წერის გამო ლერმონტოვი გადაასახლეს კავკასიაში — ნიჟეგოროდის დრაგუნის პოლკში. ეს შემთხვევითი მოვლენა როდი იყო, კავკასიას იმ დროს „იოლ ციმბირადა“ სთვლიდნენ. აქეთ ხშირად ასახლებდნენ ლერმონტოვის მაგვარ „დაუდეგარ“ ადამიანებს, დეკაბრისტებს და სხვა.

ლერმონტოვი კავკასიაში წამოსასვლელად ემზადებოდა, ეთხოვებოდა მეგობრებს... სამხედრო სამსახურის ხაზით ამხანაგები მას გამოსათხოვარ სადი-

ლის გამართვას უპირებდნენ, მაგრამ პოლკის უფროსმა ისიც აკრძალა, რადგან ასეთი სადილი შეიძლება გაგებულ ყოფილიყო, როგორც პროტესტი ლერმონტოვის კავკასიაში გადასახლების წინააღმდეგ. ა. ნ. მურავიოვი თავის მოგონებებში სწერს, რომ ლერმონტოვის გადასახლებამ დიდი ხმაური გამოიწვია პეტერბურგში, მას უყურებდნენ როგორც მსხვერპლსა.

2.

1837 წლის აპრილში ლერმონტოვი უკვე კავკასიაში მოემგზავრებოდა. ძნელია იმის წარმოდგენა, თუ რამდენად ერთი-მეორის საწინააღმდეგო გრძობებით იქნებოდა შეპყრობილი იგი მაშინ. ის შორდებოდა მთელ თავის პეტერბურგელ მეგობრებს და ნათესავებს; სწყდებოდა აგრეთვე ახლადდაწყებულ სამწერლო მოღვაწეობას. იგი იდევნებოდა მშობლიური რუსეთიდან ბრძოლის ფრონტისკენ. მას ავალდებულებდნენ ებრძოლნა საძაგელი დესპოტური დიდშპყრობელობის ინტერესებისთვის, თავისუფლებისმოყვარულ კავკასიელთა წინააღმდეგ; იმ ხალხის წინააღმდეგ, რომელიც მთელი თავისი არსებით უყვარდა პოეტს ბავშვობიდანვე. ეს აუტანელი იყო, მაგრამ ამავე დროს ლერმონტოვს შეეძლო ეამყნა ამ გადმოსახლებით, რადგან თავისი სამშობლოდან მას სდევნიდნენ არა მეგობრები, არამედ მოძალადეები. მთავარი კი ის იყო, რომ იგი მიემგზავრებოდა ბავშვობიდანვე საყვარელ და საოცნებო კავკასიაში.

ლერმონტოვი პიატიგორსკს უახლოვდებოდა. და მასში ბავშვობისდროინდელი მოგონებანი ცოცხლდებოდნენ. მას გაახსენდა, თუ როგორ ჩამოიყვანა იგი ბებია ელიზავეტა არსენიევამ გორიაჩევოდსკში მინერალურ წყლებზე სამკურნალოდ. უკანასკნელი ჩამოსვლა კავკასიაში კარგად ახსოვდა ლერმონტოვს. ეს იყო 1825 წლის ზაფხულში. მაშინ ათი წლის მიშას თან ჩამოჰყვინენ ნათესავებიც გორიაჩევოდსკში (პიატიგორსკში). მათ დაუხვდა ბებიას და — ეკატერინე ხასტატოვა. იგი კავკავის მახლობლად ცხოვრობდა და ზაფხულის გასატარებლად გორიაჩევოდსკში ჩავიდა. იქვე მახლობლად ცხოვრობდნენ ლერმონტოვის ბებიას ნათესავებიც — სტოლიპინები. პატარა მიშა დროს ატატი სიამოვნება და ნათესაური გრძობა მან ჰპოვა კავკასიის მთებში; მათ შორის თითქოს მეორდებოდა ოდესღაც აკვანზე ნათქვამი დედის ალერსიანი ლინი, რომელიც ძალიან ბუნდოვნად ახსოვდა ლერმონტოვს.

პატარა ლერმონტოვს ხიბლავდა კავკასიის ბუნება და კავკასიელთა მებრძოლი და უბრალო ხასიათი. იგი სიკვდილის უკანასკნელ საათამდე გამსჭვალული იყო კავკასიისადმი უღიღესი სიყვარულით. კავკასიიდან დაბრუნების შემდეგ ლერმონტოვის აზრი და ოცნება ყოველთვის დაკავშირებული იყო კავკასიასთან იყო; იგი ამ მოგონებებით ცხოვრობდა, კითხულობდა და სწერდა.

უნდა ვიფიქროთ, რომ უმთავრესად კავკასიისადმი უსაზღვრო სიყვარულმა გაუღვიძა ლერმონტოვს პოეტური მოღვაწეობის სურვილი, პოეტური აღმაფრენა. კავკასია თავიდანვე მისი პოეტური შემოქმედების დაუშრეტელ წყაროდ იქცა. 1828 წელს იგი სწერს პოემებს: „ჩერქეზები“ და კავკასიის ტყვე, შემდეგ — „კალი“ და „აულ-ბასტუნჯი“ (1831), „იზმაილ-ბეი“ (1832) და „პაგი-აბრეკი“ (1833 — 34); აგრეთვე ლექსებს „ჩერქეზის ქალი“ და „ქარ-

თული სიმღერა“ (1829) „კავკასია“ და „კავკასიას“, „დილა კავკასიაში“ და „ჯვარი კლდეზე“, „კავკასიის ლურჯო მთებო“ და სხვა.

ყოველივე ეს ლერმონტოვმა შექმნა კავკასიაში გადმოსახლებამდე, თითქმის ბავშვობის პერიოდში. ტყუილად კი არ ამბობდა ბელინსკი, რომ კავკასია ლერმონტოვის პოეტური სამშობლოაო. იგი თავიდანვე თითქოს გაორებულ ცხოვრებას ეწეოდა: სინამდვილეში ტარხანში ცხოვრობდა, ხოლო ოცნებებით კავკასიაში. 1830 წელს ლერმონტოვი სწერდა: „კავკასიის ლურჯო მთებო, მოგესალმებით! თქვენ აღმზარდეთ მე, თქვენ მატარებდით საკუთარი ველური მხრებით, ღრუბლებით მმოსავდით, ზეცას მიმაჩვიეთ და მას შემდეგ მე სულ თქვენზე და ზეცაზე ვოცნებობ“.

3.

ლერმონტოვის კავკასიაში ცხოვრების შესახებ ჯერჯერობით ძალიან მცირე და ერთმანეთის საწინააღმდეგო ცნობები მოიპოვება. ცნობილია, რომ პოეტი გამოგზავნილი იყო ნიჟეგოროდის პოლკში, რომელიც ყარაღაჯში (სილნალის რაიონში) იდგა.¹⁾ თავის პოლკში იგი დაგვიანებით ჩამოვიდა (შემოდგომაზე), რადგან მოგზაურობის-დროს გაცივდა, რევმატიზმით დაავადდყოფდა და პიატიგორსკში სამკურნალოდ დარჩა.

ამდროს პიატიგორსკში დასასვენებლად იმყოფებოდა ბელინსკიც. ნ. მ. სატინი, რომელიც კარგად იცნობდა ბელინსკის და მეგობრობდა ლერმონტოვთან, ოგარიოვთან და გერცენთან, სწერს თავის მოგონებებში, რომ ლერმონტოვი და ბელინსკი ჩემი შემწეობით გაცნობის შემდეგ ერთმანეთს არ დაუახლოვდნენ. რადგან ლერმონტოვი ქარაფშუტა ადამიანის შთაბეჭდილებას სტოვებდაო; იგი „მუდამ ქირდვისა და დამცინაობის“ ხასიათზე იყო. სატინი იმასაც კი ამტკიცებს რომ ლერმონტოვი ხშირად „აჯავრებდა ბელინსკის“²⁾, ხოლო ბელინსკი ლერმონტოვს ყოველთვის უშვერ ადამიანს უწოდებდაო. მაგრამ იგივე ბელინსკი 1840 წელს დე-ბარანტთან დუელის გამო პეტრებურგში დაპატიმრებულ ლერმონტოვთან საუბრის შემდეგ ასეთი აღფრთოვანებული სიტყვებით ახასიათებს პოეტს: „ამ მოკლე ხანში ლერმონტოვთან ვიყავი საპატიმროში და პირველად გავაბი მასთან გულახდილი ლაპარაკი. ღრმა და მძლავრი სულია! რა სწორი შეხედულება აქვს მას ხელოვნებაზე, რა სუფთა და უშუალო გემოვნება აქვს სიტყვაკაზმული სიმშვენიერის! ო, ეს იქნება რუსი პოეტი იოანე დიდიდან! საუცხოო ნატურა! პუშკინის სახელს იგი მოწიწებით ეპყრობა... მე მასთან ვკამათობდი და მის გამჭკრიახ, ცივ და ბოროტ შეხედულებაში ცხოვრებაზე და ხალხზე დავინახე ღრმა რწმენისა და ღირსების ჩანასახი, როგორც პირველის, ისე მეორის მიმართ“...

მიუხედავად დიდი სკეპტიციზმისა, მოჩვენებითი ფუქსავატობისა და უხალისობისა, ლერმონტოვი კავკასიაში ძალიან დაუახლოვდა სწორედ მაშინდელი დროის მოწინავე ადამიანებს, გადასახლებულ დეკაბრისტებს და მათ მეგობრებს, რადგან გრძნობდა შინაგან ნათესაობას მათთან, რადგან იგი, ლუ-

¹⁾ ყარაღაჯში მისი ცხოვრების შესახებ ჯერ არავითარი კონკრეტული ცნობები არაა ნაპოვნო.

²⁾ „Мотивы“ — Сборник общ. любит. Российской словестности 1895 г.

ნაჩარსკის გამოთქმით, დეკაბრისტების უკანასკნელი, გულწრფელი გამოძახი-
ლი იყო.

რამდენიმე ხნის შემდეგ ლერმონტოვი, ნათესაების ცდათა შედეგად კავ-
კასიიდან ნოვგოროდში — გროდნოს გუსართა პოლკში გადაიყვანეს. მაგრამ
ნოვგოროდს პოეტი ჩავიდა მხოლოდ 1838 წლის 28 თებერვალს, ზამთარი
კი — სატინის მოგონებათა თანახმად — გაატარა სტავროპოლში, ისეთ მეგობარ-
თა გარემოცვაში, როგორც იყვნენ მეიერი, სატინი (ისინი პიატიგორსკიდან
სტავროპოლში გადავიდნენ მთელი ზამთრით) და დეკაბრისტები: ვ. მ. გოლი-
ცინი, ს. ი. კრივცოვი, ვ. ნ. ლიხაროვი, მ. ა. ნაზიმოვი, მ. მ. ნარიშკინი, ი. ა.
ოლოვესკი და სხვ.

სამწუხაროდ დღემდე გამოურკვეველია ლერმონტოვის კავკასიელ მე-
გობრებისა და ნაცნობთა საკითხი. თავის გადასახლებულ მეგობარ რაევსკის-
თან მოწერილ ერთ წერილში ლერმონტოვი ამბობს: „ქარჯი ბიჭები აქ ბლო-
მად მოიპოვებიან, განსაკუთრებით ტფილისში არიან ძალიან წესიერი ადამი-
ანები“, მაგრამ არავითარ კონკრეტულ ცნობებს მათი ვინაობის შესახებ ლერ-
მონტოვი არ იძლევა წერილში. სრულიად დასაშვებია, რომ ეს „წესიერი ადა-
მიანები“ მიეკუთვნებოდნენ კავკასიელთა მოწინავე რიგებს, მთავრობისა და
„მაღალ საზოგადოების“ მიმართ ოპოზიციურად განწყობილ წრეებს. მათი და-
სახელება რაევსკისთან მიწერილ წერილში სახიფათო იყო და შეიძლება ამით
აიხსნება ლერმონტოვის დუმილი მათზე.

პეტერბურგის ფუქსავატ საზოგადოების შემდეგ კავკასიაში მყოფ დეკაბ-
რისტების და სხვა „წესიერ ადამიანებთან“ ნაცნობ — ურთიერთობას არ შე-
ეძლო დადებითი გავლენა არ მოეხდინა ლერმონტოვის „გამოცოცხლებაზე“,
მის განვითარებაზე და ტალანტის მომწიფებაზე. ახალ მეგობრებთან ურთიერ-
ობით ლერმონტოვს აუარებელი მასალის შეძენა შეეძლო თავისი გონებისა
და პოეტური შემოქმედების გასამდიდრებლად, მაგრამ ყველაზე უფრო მდი-
დარი, უშუალო და დაუშრეტელი წყარო იყო თვით კავკასია, მისი საუცხოო
ბუნება, მდიდარი ფოლკლორი და თავისუფლებისმოყვარე კავკასიელთა უბ-
რალო და შეუბილწავი ცხოვრება. კავკასიაში მოსვლისთანავე ლერმონტოვი
ხარბად დაეწაფა ამ სიმდიდრის შესწავლას. იგი ცდილობდა ყველაფერი უნა-
ხა. ადიოდა მაღალ მთებზე, რათა იქიდან უკეთესად დამტკბარიყო კავკასიის
ბუნების სიდიადითა და სიმშვენიერით; შედიოდა გლეხების ქოხებში, სჭამდა
მჭადს; ყველა საგანს საკუთარი ხელით სინჯავდა, ყველაფერს ყურადღებით
აკვირდებოდა, უსმენდა; ცხოვრობდა ისე, როგორც ცხოვრობენ უბრალო კავ-
კასიელები, რათა შეეგრძნო მათი გრძნობანი, გამოეცადა მათი ქირვარამი და
სიხარული.

რუსეთის კოლონიურ მთავრობისგან კავკასიელებთან საბრძოლველად
გადმოსახლებული ოფიცერი-პოეტი ყოველგვარ საშუალებას ხმარობს, რათა მთე-
ლი თავისი დრო მოანდომოს არა კავკასიელთა დაპყრობას, არამედ მათი ცხოვ-
რების ღრმად შესწავლას, რისთვისაც იგი გამუდმებით მოგზაურობდა სხვადა-
სხვა ადგილებში, სწავლობდა თათრულ ენას და აგროვებდა კავკასიურ ხალ-
ხურ გადმოცემებს და ლეგენდებს. ეს ნათლად სჩანს ჩვენამდე მოღწეულ უმ-
ნიშვნელო მასალებიდანაც კი. აი, რას სწერს ლერმონტოვი ამ ხანებში თავის
მეგობარ რაევსკის: „მას შემდეგ, რაც რუსეთიდან გამოვემგზავრე — დაიჯე-
რებ? — ვიმყოფებოდი მუდამ მოგზაურობაში ხან ცხენით, ხან „პირეკლადნ-“

ოთ“¹, შემოვიარე მთელი ხაზი ყიზლარიდან — ტამანამდე, გადავიარე მთე-
ბი, ვიყავი შურაში, ყუბაში, შამახიაში, კახეთში, ჩერქეზულად ჩაცმული,
მხარზე გადაკიდული თოფით, ღამეებს ვათევდი სუფთა მინდორზე, ვიძინებდი
ტურების ჩხავილში, ვჭამდი მჭადს, ვსვამდი კახურსაც კი... კარგი ბიჭები აქ
მრავლად მოიპოვებიან, განსაკუთრებით ტფილისში არიან ძალიან წესიერი
იღამიანები, ხოლო აქ ჭეშმარიტი სიამოვნება — ეს თათრული აბანოებია. — შე
სახელდასხვად გადავიღე ყველა იმ შესანიშნავ ადგილთა სურათები, რომ-
ლებიც ვინახულე, და თან მომაქვს მნიშვნელოვანი კოლექცია... დავიწყე თათ-
რულის შესწავლა — ენა, რომელიც აქ, და საერთოდ აზიაში ისევე აუცილე-
ბელია, როგორც ფრანგული ევროპაში, — მაგრამ სამწუხაროდ, ახლა ვერ მო-
ვასწრებ ბოლომდე შესწავლას, ბოლოს კი შეიძლება გამომეყენებინა“...

ლერმონტოვი განსაკუთრებულ აღტაცებაში მოიყვანა ყაზბეგის ბუნებამ.
იმავე წერილში ლერმონტოვი სწერს რაევსკის:

„როგორც კი გადმოვცდი უღელტეხილს საქართველოსკენ, მაშინვე მივა-
ტოვე ურემი და დავიწყე უნაგირიანი ცხენით მოგზაურობა; ავედი თოვლიან
მთაზე (ჯვრისაზე), სულ მალა — მწვერვალზე, რაც არც ისე იოლია, იქიდან
ნახევარი საქართველო მოსჩანს, როგორც ლამბაქზე და, სიმართლე გითხრა,
მე ვერ შემიძლია ავიხსნა, ან აგიწერო ის გასაოცარი გრძობა; ჩემთვის მთის
ჰავა — მალამოა; ნალველი ეშმაკებს რჩება, გული სცემს, სუნთქვა ძლიერდე-
ბა, — არაფერი არ მინდა ამ წუთას; ასე ვიჯდებოდი და ვიყურებოდი მთელ
სიცოცხლეში“. ყაზბეგის მხარემ ტყუილად კი არ დაიკავა განსაკუთრებუ-
ლი ადგილი ლერმონტოვის პოეზიაში.

4.

ლერმონტოვს არ სურდა ფუქსავატ და სულისშემზუთავ პეტერბურგის
ყაზარმულ ატმოსფეროში დაბრუნება. ის ოცნებობდა სამხედრო სამსახურის
შიტოვებაზე და აღმოსავლეთში მგზავრობაზე. ამის შესახებ იგი არაერთხელ
სწერს რაევსკის.

კავკასიას ლერმონტოვი ეთხოვებოდა რაღაცა შემამფოთებელი წინათ-
გრძნობით. თავის (პეტერბურგში) პოლკში გადასახლებიდან დაბრუნებისას (1838
წელს) მან განსაკუთრებული სიძლიერით იგრძნო, თუ რა დიდი მნიშვნელობა
ჰქონია მისთვის კავკასიას და კავკასიელ მეგობრებს. პეტერბურგის უსულგუ-
ლო საზოგადოება „ცერემონიანი ვიზიტები“, „ყველა ეს საყვარელი ნათესავები“,
ჰორიკანობის მთელი ქსელი, დაუსრულებელი ისტორიები, ჩივილი, საყვედუ-
რები, ეჭვები და დასკვნანი — „ყოველივე ეს აუტანელია, განსაკუთრებით ჩემ-
თვის, იმიტომ რომ მე გადავეჩვიე ყოველივე ამას კავკასიაში“. „მე ისიც კი
მინდოდა, რომ რაც შეიძლება მალე დამეტოვა პეტერბურგი და წავსულიყავი
საითაც არ იყოს, პოლკში, თუ გინდ ეშმაკებთან“... სწერდა ლერმონტოვი მ.
ლოპუხინას პეტერბურგიდან.

პოეტი დაბეჯითებით ეძებს სერიოზულ ხალხს, თავისი აქტიური ნატუ-
რის ერთგვარ დასაყრდენს; იგი უახლოვდება ლიტერატორებს ჟუკოვსკის, ვია-
ზემსკის, ვ. ოდოევსკის, ა. ტურგენევის, ა. მურავიოვის, სოლოგუბს, ჟურნალისტ
კრაევსკისა და სხვებს. ვსწრება არალეგალურ „თექვსმეტთა წრეს“, მაგრამ
„მისი ნაცნობთა უმრავლესობა, როგორც ამას მოწმობს ი. პანაევი, შესდგებო-

და „მაღალი საზოგადოების წარმომადგენლებისგან, რომელნიც ყველაფერს ქარაფშუტული, ვიწრო და ზერელე თვალსაზრისით უყურებდნენ... ლერმონტოვი თავის წრეზე შეუდარებლად მაღლა იდგა და არ შეეძლო სერიოზულად მოჰქცეოდა ამგვარ ხალხს“... ლერმონტოვი ნაღვლიანად უყურებდა ამ თაობას, რომლის მყოფადი „ან ცალიერია ან ბნელი“. დიდ მემამბოხეში ტკივილებს იწვევდა მისი თაობის პასიურობა, მაგრამ იგი უკიდურეს პესიმიზმში მანც არ ვარდებოდა და სჯეროდა, რომ უმოქმედო თაობა მომავალში შეიცვლება ახალი ადამიანებით. ეს აზრი ნათლად გამოთქმული ლერმონტოვის ლექსში „ფიქრი“; მას სწამდა მომავალი და არც მოსტყუვდა მასში.

ლერმონტოვის ლიტერატურული სახელი დღითი-დღე იზრდებოდა - ერთიმეორეზე იბეჭდებოდა მისი ნაწარმოებები: „სიმღერა ვაჟარ კალაშნიკოვზე“, „ფიქრი“, „პოეტი“, „თერგის საჩუქრები“ „ჩვენი დროის გმირები“ და სხვ. ამ ნაწარმოებებში ლერმონტოვი გასაოცარი ცოდნითა და ხელოვნებით სახავდა რუსეთის და კავკასიის ხალხთა ცხოვრებას. ლერმონტოვში საზოგადოებამ დიდი ტალანტი დაინახა. ახლა მაღალფარდოვან ფარისეველთ და მანქიებმაც კი დაიწყეს პირმოთნეობა, ქედის მოხრა და მლიქვნელობა მის წინაშე. მაგრამ დიდ პოეტში ყოველივე ამან გამოიწვია ამაყი სიძულვილი და მოწყენილობა. ი. ტურგენევი პირველ შეხვედრისთანავე შენიშნა ეს. ლერმონტოვის გარეგნობაში იყო რაღაც ავის მომასწავებელი და ტრაგიკული: რაღაცნაირი და არაკეთილი ძალის, ჩაფიქრებული სიძულვილისა და ვნების გამომსახველი იყო მისი შავგვრემანი სახე; მისი დიდი და უმოძრაო შავი თვალები... გულში ლერმონტოვი, ალბათ, ღრმად მოწყენილი იყო. მას სული ეხუთებოდა ვიწრო სფეროში, სადაც იგი შეაგდო ბედმაო, სწერს იგი თავის მოგონებაში.

ლერმონტოვს არასოდეს არ ჰყვარებია „წარჩინებული საზოგადოება“, არასოდეს არ მიიღტვოდა „მაღალი წრისაკენ“. და თუ იგი შედიოდა იქ, შედიოდა „დიდკაცთა“ სიბრიყვისა და თვალთმაქცობის გასამართახებლად. ლერმონტოვი ამხელდა „მაღალ საზოგადოების“ ფუქსავატობასა და უაზრობას; თავისი „თავხედური“ გამოსვლებითა და ფოლადისებური ლექსებით დისჰარმონია შექმნიდა ამ საზოგადოების „სისაძაგლის ჰარმონიაში“.

„თავგასული მელექსის“ ამგვარი დამოკიდებულება არისტოკრატიულ წრეებთან ბრახს ჰგვრიდა მრავალ „კავალერს“, და ერთმა მათგანმა, საფრანგეთის ელჩის შვილმა დე-ბარანტმა ლერმონტოვი დუელში გამოიწვია. დუელი შესდგა 1840 წლის 18-თებერვალს.

როცა ამ დუელის შესახებ (დუელს მსხვერპლი არ მოჰყოლია) ხმამ მთავრობამდე მიიღწია, ლერმონტოვი დაპატიმრებული იქნა. უმაღლესი ბრძანებით 3 აპრილს 1840 წელს პოეტი გადაიყვანეს თენგინის პოლკში. ეს უკვე მეორე გადასახლება იყო კავკასიაში.

5.

თუ სადამდე მიდიოდა ლერმონტოვის ტრაგიკული მდგომარეობა ამ დროს, სჩანს იმ სახიფათო მოქმედებებიდან კავკასიაში, რომლებითაც მან საკუთარ თავს არაერთხელ შეუქმნა სიკვდილის საფრთხე. იგი თავს არ ზოგავდა, თავგანწირული გამბედაობით მიეშურებოდა იმში და დაეიწყება ეძებდა ჩიჩნელთა ტყვიების ზუზუნში.

1840 წლის ივნისს კავკასიაში ჩამოსვლისთანავე, ლერმონტოვი მონაწილეობას იღებს გენერალ გალაფეევის მიერ მოწყობილ ლაშქრობაში მცირე ჩიხნეთის ასაოხრებლად. 11-ივნისს მდინარე ვალერიკთან მოხდა სისხლისმღვრელი შეტაკებანი. ტყეში მყოფ ჩიხნელებს გალაფეევის მრავალრიცხოვანმა რაზმმა ალყა შემოარტყა და რამდენიმე საათში გაჟლიტა. ბრძოლის დასაწყისში თოვის გრიალი აყრუებდა ტყეს, ხოლო შემდეგ — ხმალ-ხანჯლების ჩახა-ჩუხი, ხელჩართული ჭიდილი, ცოცხალ ადამიანთა კაფვა და დაჭრილთა უმწეო გმინვა... ამ ბრძოლის დროს ლერმონტოვს დავალებული ჰქონდა გენერალ გალაფეევის ბრძანებათა გადაცემა გაცხარებული „ბრძოლის შუაგულში“, „თვალყურის დევნება მოწინავე მოიერიშე რაზმეულის მოქმედებისთვის და ცნობათა მიწოდება უფროსისთვის რაზმეულის წინწაწევის შესახებ. ამ მოვალეობათა შემსრულებელს უდიდეს საფრთხეს უქმნიდა ტყეში მყოფი, ხეებსა და ბუჩქებს უკან ამოფარებული მტერი, მაგრამ ეს ოფიცერი, მიუხედავად ასეთი საფრთხეებისა, დაკისრებულ მოვალეობას დიდი გამბედაობითა და სიმშვიდით ასრულებდა, და მამაცთა პირველ რიგებთან ერთად შეეარდა მტრის ნამზღვლევი“, სწერდა გენერალი გალაფეევი თავის თხოვნაში ლერმონტოვის ორდენით დაჯილდოვების შესახებ. პეტერბურგში, როგორც მოსალოდნელიც იყო, ლერმონტოვის დაჯილდოებაზე უარი განაცხადეს.

პიატიგორსკში ცოტა ხნით შესვენების შემდეგ, 1840 წლის სექტემბერ-ოქტომბერში ლერმონტოვი მონაწილეობას იღებს დიდი ჩიხნეთის დასაპყრობად მოწყობილ გენერალ გალაფეევის მეორე ექსპედიციაში. ამ დროს იგი მეთაურობს პატარა რაზმს, „ლერმონტოვის რაზმად“ წოდებულს, რომელიც შესდგებოდა მოხალისე ყაზახთა, თათართა და სხვა ეროვნებათა თავხეხელალებულ წარმომადგენლებისგან.

ამ ბრძოლის დამთავრების შემდეგ ლერმონტოვი კვლავ კარგი დახასიათებით წარდგენილ იქნა დასაჯილდოვებლად. მაგრამ 1841 წლის 30-ივნისს პეტერბურგიდან გამოიგზავნა იმპერატორის უარყოფითი პასუხი და ბრძანება — ლერმონტოვი მუდმივად ფრონტზე ამყოფეთო.

ლერმონტოვის იშვიათი გამბედაობა კავკასიელებთან ბრძოლაში აიხსნება არა სამხედრო კარიერითა და კავკასიელთა დაპყრობის სურვილით, რონელთა თავისუფლებასა და დამოუკიდებლობას იგი უდიდესი ძალითა და სიყვარულით უმღეროდა თავის ნაწარმოებებში, არამედ იმ ტრაგიკულ ჩიხში მომწყვდევით, რომელშიც იგი აღმოჩნდა დესპოტური თვითმპყრობელობის მიერ მუდმივი დევნისა და შევიწროების გამო.

გენერალმა კ. მამაცაშვილმაც კი, რომელიც ლერმონტოვს კარგად გაეცნო ჩიხნეთში ლაშქრობისას, შენიშნა რომ ლერმონტოვი „იყო თავგანწირული გამბედაობის ადამიანი, თავისი სიამაყით აოცებდა ძველ კავკასიელ ჯიბიტებსაც კი, მაგრამ ეს არ იყო მისი დანიშნულება“... *).

კავკასიელებთან სისხლიან შეტაკებებში ლერმონტოვმა ვერ ჰპოვა ვერც დროებითი თავდავიწყება და ვერც სულიერი სიმშვიდე. მან მხოლოდ რუსი კოლონიზატორებისგან კავკასიელთა მხეცური დაპყრობის შემადრწუნებელი სურათები იხილა და ვალერიკთან ბრძოლის დამთავრებისთანავე დასწერა ანტიკოლონიური პოემა „მე თქვენ გწერთ“, („ვალერიკი“), რომელშიც დაგმო-

*) „Кавказ“ 1897 წ. № 235.

ბილია ცარიზმის კოლონიური პოლიტიკა, ხოლო კავკასიელების მიმართ გამოთქმულია მეგობრული სიყვარული. თუ რამდენად ეწინააღმდეგებოდა სისხლიანი ომები თავისუფლებისმოყვარულ ლერმონტოვს, სჩანს არა მარტომისი მხატვრული შემოქმედებიდან, არამედ იმ მტკიცე გადაწყვეტილებიდანაც, რომელიც მან გამოიტანა ჩეჩნელებთან ბრძოლის შემდეგ: რაღაც არ უნდა დამიჯდეს, უნდა მივატოვო სამხედრო სამსახური და წავიდე პეტერბურგს. ლიტერატურული მუშაობისათვისო, — ამბობდა იგი. მაგრამ ლერმონტოვმა არ იცოდა, რომ მეფემ პოეტის მუდმივი ფრონტზე ყოფნის ბრძანება გასცა, რომ პეტერბურგში ადგილი არა აქვს ისეთ დაუდეგარ პროტესტანტ-პოეტს, როგორიც იყო ლერმონტოვი, როცა იგი 1841 წლის იანვარში სტავროპოლიდან (სადაც უკანასკნელ ხანებში მსახურობდა) პეტერბურგს ჩავიდა შევებულებაში. მეორე დღესვე, „მაღალ პირთა“ წყრომა გამოიწვია გრ. ვორონცოვა-დაშკოვას ბალზე დასწრებით. როგორ თუ უბრალო ოფიცერმა-პოეტმა იმ საღამოზე მოსვლა გახედა, სადაც მხოლოდ დიდკაცობა ვართ თავმოყრილიო! ლერმონტოვმა ასეთი „დანაშაულის“ გამო სასტიკი ბრძანება მიიღო: 48 საათში დასტოვე პეტერბურგი და კავკასიაში გაემგზავრეო.

მთელი თავისი სიმწარე და ბოღმა, მთელი თავისი აღშფოთება და რისხვა ამ არნახულ საძაგელთა წინააღმდეგ ლერმონტოვმა გადმოანთხია კავკასიაში უკანასკნელად გამგზავრების წინ დაწერილ ცნობილ პატარა ლექსში: „გემშვიდობები, ქუჭყიანო რუსეთო“.

მაგრამ დესპოტური მეფის მიერ დევნილმა ლერმონტოვმა ვერც კავკასიის მთებში შეაფარა თავი. საბრძოლო ფრონტზე ლერმონტოვის მუდმივი მიჯაჭვით სურდა ნიკოლოზს კავკასიელთა ტყვიით განეგმირა რევოლუციონერების წინააღმდეგ აჯანყებული პოეტი. მაგრამ კავკასიის მომღერალ მგოსანს სიკვდილი მოელოდა არა კავკასიელთა ხელით, არამედ ისეთივე ანტიუტოპისტ კარიერისტიგან, კავკასიაში ხარისხების ისეთივე მაძიებლისგან, როგორიც იყო რუსეთში დანტესი, პუშკინის მკვლელი.

პეტერბურგიდან განდევნილი ლერმონტოვი თავის ნათესავ, ძველ მეგობარ სტოლიპინთან ერთად ჩამოვიდა პიატიგორსკში 1841 წლის 23-მაისს, რათა აქ დაესვენა, ემკურნალა და შემდეგ საკუთარ პოლკში გამგზავრებულყო. პიატიგორსკში ისინი შეხვდნენ ძველ ნაცნობებს: ა. ი. ვასილჩიკოვს, მ. ი. გლეზოვს, ს. ვ. ტრუბეცკოს, და ნიკოლოზ სოლომონის-ძე მარტინოვს.

ყველა ისინი ერთს შენობაში ცხოვრობდნენ ლერმონტოვის მეზობლად. მარტინოვს ლერმონტოვი ჯერ კიდევ იუნკრების სკოლიდან იცნობდა, სადაც ისინი ერთად სწავლობდნენ. ეს იყო გრებენის ყაზახთა პოლკიდან გადაყენებული აყლაყუდა მაიორი. მას ძალიან უყვარდა ორიგინალობის გამოჩენა და თავმომწონე პრანჭიობა. იგი დადიოდა ჩერქეზულ ჩოხა-ახალუბში გამოწყობილი, გაბრტყელებული ფაფახითა და უშველგებელი ხანჯლით. ყოველივე ამით მას სურდა მიეპყრო საზოგადოების, განსაკუთრებით ქალების ყურადღება. იგი ოცნებობდა დიდ სამხედრო კარიერაზე და სიმდიდრეზე. ასეთი კარიერისტიგისა და ფუყე პოზიორების შეურიგებელმა მტერმა ლერმონტოვმა დაიწყო „მარტიშკაზე“ (როგორც მარტინოვს ეძახდა პოეტი) სასაცილო კარიკატურების ხატვა და მისი მასხარად აგდება. მარტინოვის კამპანიამ ამით საბაბი გაიჩინა ვერავალი საშუალებით ლერმონტოვის მოსასობლად და ამ მიზნით საქმე ისე მოაწყო, რომ მარტინოვმა ლერმონტოვი დუელში გამოიწვია. დუელი

შესდგა 1841 წლის 15 ივლისს, საღამოს 7-საათზე, პიატიგორსკიდან 4-ვერსის დაშორებით, მაშუყის მთის ახლოს; გერმანულ კოლონიისკენ მიმავალ შუა გზაზე. დუელს ესწრებოდნენ სტოლიბინი, ვასილჩიკოვი (ლერმონტოვის სეკუნდანტი), ვლებოვი (მარტინოვის სეკუნდანტი) და ტრუბეცკოი. დუელში მოკლული იქნა ლერმონტოვი.

ვასილჩიკოვი მარტინოვის კამპანიონი იყო და ლერმონტოვთან მაინცდამაინც კარგ დამოკიდებულებას არ იჩენდა. ლერმონტოვის ზოგიერთი ბიოგრაფები, ვ. ჩოლიაევის, და სხვათა ცნობებზე დაყრდნობით, იმასაც კი ამტკიცებდნენ, რომ ვასილჩიკოვი იმ მჭიდროდ შეკავშირებულ შაიკის სათავეში იდგა, რომელმაც პოეტის თავიდან მოცილება იღო თავსა.

მარტინოვი იყო შეგნებული, თუ შეუგნებელი ფიზიკური შემსრულებელი მთავრობის და მთელი „მაღალ საზოგადოების“ ჯალათური სურვილებისა — თავიდან მოეშორებინა თავისუფლებისმოყვარული მეაბოხე პოეტი, ისევე, როგორც ოთხი წლის წინ თავიდან მოიშორეს ალექსანდრე პუშკინი.

როგორც პუშკინის ცხედრის მიმართ ოთხი წლის წინათ, ისე ახლა, მკვდარ ლერმონტოვზე გამეორებულ იქნა აღმაშფოთებული ამბები. ვიაზემსკისა და სხვათა მოგონებების თანახმად მეფე დიდად კმაყოფილი დარჩა ლერმონტოვის სიკვდილით და განაცხადა: „ძალს ძალღური გზა აქვსო“. ასეთივე დამოკიდებულება გამოიჩინა გენიალური პოეტის მიმართ მთელმა „დიდაცობამ“ უტვინო და ყყეყა „წარჩინებულმა“, რომელთა ნაწილი ლერმონტოვის წინაშე გველურად იკლაკნებოდა, პირობითობდა და მლიქვნელობდა — პოეტის სიკვდილის შემდეგ ხმამაღლა განაცხადა, რომ „იგი არ იყო ჭეშმარიტი სიმპატიის შთამგონებელიო“, რომ იგი იყო „უმნიშვნელო, უშინაარსო ადამიანი... თავხედი, დაუდგარი ოფიცერი, არასასიამოვნო ამხანაგი“.

პიატიგორსკის ერთერთ ეკლესიის მღვდელმა „ვასილ ერისტოვმა არა მართო უარი სთქვა დასაფლავებაში მონაწილეობის მიღებაზე, არამედ ეკლესიის გასაღებიც კი თან წაიღო“ და დასაფლავებისთვის შეგროვილი ხალხი იძულებული იყო ორი საათი გარეთ გაეტარებინა. ამავე ეკლესიის მეორე მღვდელმა პავლე ალექსანდროვისკიმ ლერმონტოვის ცხედრის მხოლოდ სასაფლაომდე გაცილების თანხმობა განაცხადა, რადგან დაინტერესდა ორასი მანეთის საკუთარ ჯიბეში (და არა ეკლესიის სალაროში) ჩაყრით.

ეკლესიის ხელისუფალთა მიერ ალექსანდროვისკი დაჯარიმებული იქნა და თანაც სასტიკი გაფრთხილება მიიღო: მომავალში ლერმონტოვისთანა „თვითმკვლელებს“ საეკლესიო წესი არ აუგოო.

მოსკოვის გუბერნიაში, პოდოლსკის მაზრაში, პოდმოკლოვის ეკლესიის კედელზე გაკრულ „სამნიელი განკიცხვის“ სურათზე ცეცხლის აღმოკიდებულ ცოდვიანთა შორის ლერმონტოვიც იყო მოთავსებული.

ასე გაუსწორდა ნიკოლოზის მთავრობა, სამღვდელთა და მთელი „მაღალი საზოგადოება“ მიხეილ ლერმონტოვს.

საზოგადოების დემოკრატიულმა ნაწილმა კი, თავისი სახელოვანი ბელადის ბელინსკის პირით საქვეყნოდ განაცხადა, რომ: ლერმონტოვის სახით ჩვენ დავკარგეთ პოეტი, რომელიც შინაარსით პუშკინზე შორს წავიდლდაო.

კოსტა ხეთაგუროვი

ოსეთის საზოგადოებრიობა და მთელი საბჭოთა კავშირი მიმდინარე წლის ნოემბერში დიდის ზეიმით აღნიშნავს ოსეთის სახალხო პოეტის, ნაციონალური თავისუფლებისთვის მებრძოლის, პოლიტიკური და საზოგადოებრივი მოღვაწის, ნიჭიერი მხატვრის, პუბლიცისტის — კონსტანტინე ლევანისძე ხეთაგუროვის დაბადებიდან 80 წლისთავს.

ხეთაგუროვი, მწერლობაში კოსტას სახელით ცნობილი, დაიბადა კავკავის მახლობლად სოფელ ნარში 1895 წლის 5 ნოემბერს. პოეტს დედა ადრე გარდაეცვალა და ბავშვობიდანვე დიდ სიღარიბეში მოუხდა ცხოვრება. პირველდაწყებითი განათლება მიიღო სოფელ ნარის სკოლაში, შემდეგ სწავლობდა კავკავის რეალურ სასწავლებელში და სტავროპოლის გიმნაზიაში. კოსტა ჯერ კიდევ მოწაფე იყო, როდესაც ძალზე გაიტაცა მხატვრობამ. სიღარიბის გამო მეექვსე კლასიდან სწავლას თავი დაანება და მუშაობა დაიწყო თეატრში, ხატავდა დეკორაციებს, ხატავდა სტავროპოლის მეშიანთა სურათებს, მაგრამ ამ შრომით დიდხანს ვერ გაიტანა თავი და გადასწყვიტა სამხატვრო დარგში სწავლის გაგრძელება.

20 წლის ხეთაგუროვი ახერხებს მთიელთა სტიპენდიის მიღებას, მიემგზავრება პეტერბურგში და ეწყობა სამხატვრო აკადემიაში. სტიპენდია იყო მისი არსებობის ერთადერთი წყარო და ეს სტიპენდია მას მალე მოუსპეს იმ მიზეზით, რომ ბატალპაშინის მახრის უფროსმა გაფლანგა სტიპენდიის თახხები. უსტიპენდიოდ დარჩენილი ხეთაგუროვი, არსებობის ყოველგვარ სახსარს მოკლებული მალე სწავლას იქაც თავს ანებებს და ისევ კავკავში ბრუნდება.

კავკავში ის იწყებს საზოგადოებრივ მუშაობას და ადგილობრივ გაზეთებში თანამშრომლობს. სწერს მახვილ შენიშვნებს და წერილებს ოსეთის საჭირობორტო საკითხებზე, ირონია-სატირით შეზავებულ თავის წერილებში ნიღაბს ხდის თვითმპყრობელობის მოხელეებს, ამქლავნებს მათ მუქთახორობას და აღვირახსნილ ფარფაშს.

კოსტა ხეთაგუროვი თავიდანვე ახლოს იდგა ოსეთის მშრომელი ხალხის ცხოვრებასთან, კარგად იცნობდა ამ ხალხის გაჭირვებას და ცხოვრების ღუბჭირ პირობებს. კარგად ესმოდა ისიც, თუ საიდან მოდიოდა ეს მისი გაჭირვება. ამიტომ ის თავიდანვე ჩადგა ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობის რიგებში და კალმითა და საქმით ემსახურებოდა თავისი ხალხის ვათავისუფლები საქმეს.

კოსტას სამწერლო და სამოღვაწეო ასპარეზზე გამოსვლა მოუხდა გასული საუკუნის 80-იან წლებში, რომელიც ცნობილია შავბნელი რეაქციის ხანად. უო-

ველივე, რასაც კი მაშინ პროგრესიულობის შინაწესი ემჩნეოდა, სასტიკად იღვევებოდა. თვითმპყრობელობის კოლონიური და გამარტსებელი პოლიტიკა ნაციონალურ უმცირესობაში და კერძოდ ოსეთში საშინელ ფორმებში ტარდებოდა. ოსების მიმართ თვითმპყრობელობას იმ ხანებში განსაკუთრებული პოლიტიკა ეკავა. ეს იყო ერთგვარი დაყვავებისა და მოსყიდვის პოლიტიკა. ამ პოლიტიკით ის ცდილობდა ოსების თავის მხარეზე გადაბირებას და ამიერკავკასიის სხვა ერებზე გადაკიდებას. თვითმპყრობელობა მაშინ ადგენდა მეფის დამცველ რაზმებს ოსებისგან, ასახლებდა და ქმნიდა ოსთა ახალ სოფლებს. მეფის მთავრობამ შექმნა ხიზნობის ინსტიტუტი ოსთათვის. დიდი მამულები მიეცათ ოსთა არისტოკრატებს იმ მიზნით, რომ არისტოკრატები ხალხზე იმოქმედებდნენ და ოსეთის ხალხს თვითმპყრობელობის ერთგულად გახდიდნენ.

თვითმპყრობელობის ასეთ ვერაგულ პოლიტიკაში კარგად ერკვეოდა კოსტა ხეთაგუროვი. ის მთელი თავისი არსებით ებრძოდა ამ პოლიტიკას.

კოსტა ხეთაგუროვს ოსურ მწერლობაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია. ისაა თანამედროვე ოსური ლიტერატურის ფუძემდებელი. ხეთაგუროვმა თავიდანვე ორიენტაცია აიღო ოსეთის მშრომელ ხალხზე, გახდა მისი გულის მესაიდუმლე და მისი აზრებისა და ოცნების გამომსახველი. ხეთაგუროვის შემოქმედება ამ მხრივ კარდინალურად განსხვავდება ოსეთის ადრინდელ მწერლებისგან. პოეტი გამოეთიშა და ზურგი შეაქცია თავადაზნაურთა წრეებს, დაუპირდაპირდა მათ და მთელ რიგ ლექსებში დასცინა და გაამასხარავე ისინი. ასეთი შინაარსისაა მისი ლექსები: „ბატები“, „ხეთაგი“, „მეგობარ-კეთილებს“ და სხვა. განსაკუთრებით დამახასიათებელია მისი უკანასკნელი ლექსი „მეგობარ-კეთილებს“. ამ ლექსში პოეტის სოფლმხედველობა რელიეფურადაა გამომჟღავნებული. ის ემიჯნება სულწასულ და ამოებით გატაცებულ თავის ამხანაგებს. თქვენი ბედნიერება მე არ მინდა, თქვენს ბრწყინვალე სასახლეებში მე სული მეხუთვის, ვინაიდან საუკუნეების მონობას შეუქმნია ისინი და მასში ჩაქსოვილია თბლების გოდება და ცრემლიო, — უცხადებს პოეტი მათ. ის იქ ვერ გრძნობს თავს ბედნიერად, სადაც ხალხი დაჩაგრული და შევიწროვებულია.

ცნობილია, რომ კოსტა ხეთაგუროვი თავის დროზე რუსეთის დიდი მოაზროვნეების ჩერნიშევსკისა და დობროლოუბოვის ძლიერი გავლენის ქვეშ იმყოფებოდა: მათს რევოლუციურ იდეებზე აღზრდილი პოეტი სთესდა ხალხში კლასობრივ შეგნებასა, ის მთელი რიგ ლექსებსა და პოემებში იცავს ღარიბებსა და დაჩაგრულებს და ებრძვის მჩაგვრელებსა და მდიდრებს. მისი ლექსები სავსეა დატანჯული და წამებული ხალხის გულიდან ამოხეთქილი გრძნობებით. ამ მხრივ საინტერესოა ლექსი სასამართლოს წინაშე.

კოსტა ხეთაგუროვის მდიდარ ლიტერატურულ მემკვიდრეობაში განსაკუთრებით აღსანიშნავია პოემა: „ვინ ცხოვრობს მხიარულად“. ეს პოემა დაწერილია ნეკრასოვის შიბაძვით. საერთოდ პოეტი ნეკრასოვის დიდ გავლენას განიცდიდა. ნაწარმოების არქიტექტონიკა და ფაბულარული განვითარება თითქმის ურთიდაიგივეა, მხოლოდ ხეთაგუროვი მას ავსებს ოსეთის ცხოვრების ფაქტებით. ნაწარმოებში გამათრახებულია მეჭრთამე მოხელეები, მასში მოცემულია მრავალფეროვანი და ერთმანეთისგან გათიშული კავკასია თავისი დაბეჩავებული ცხოვრებით.

განსაკუთრებით სახელი უაითქვა პოეტმა და რუსეთის მოწინავე საზოგადოების ყურადღება მიიპყრო ლერმონტოვის ხსოვნისადმი მიძღვნილი ლექ-

სით. ეს ლექსი დაწერილი იყო პიატიგორსკში ლერმონტოვის ძეგლის გახსნასთან დაკავშირებით. პოეტი ლერმონტოვის დაღუპვაში აშკარა ბრალს სდებდა თვითმპყრობელობას. ამ ლექსმა თავის დროზე სამართლიანად მიიქცია შკითხველი საზოგადოების დიდი ყურადღება, მაგრამ უყურადღებოდ არ დასტოვა ის არც თვითმპყრობელობამ. ამის შემდეგ თვითმპყრობელობა ამ გაბედული ლექსის ავტორს რიცხავს არა კეთილსაიმედოთა სიაში და ხუთი წლით ასახლებს ხერსონის გუბერნიაში. იწყება პოეტის ცხოვრებაში ახალი ხანა, ხანა ტანჯვა-წვალებით აღსავსე. თავის ქვეყნიდან განდევნილი პოეტი სწუხს საყვარელ სამშობლოზე. სამშობლო მისთვის წმინდათა-წმინდაა. სამშობლოს სიყვარული, სამშობლოს წინაშე თავის მოვალეობის მოხდა მისი მოქალაქეობრიობის საგანია. პოეტი ცხოვრების გამართლებას მხოლოდ სამშობლოს სამსახურში ხედავს. სამშობლო — ეს მისი ქვეყანაა, მისი ჩაგრული და დევნილი ხალხი, რომელსაც გადასახლებაში მყოფი პოეტი ასე მიმართავს:

„შემინდე! ჩემს ყურს აღარ მისწვდება
შენი პრილობის ნაკენესი მწარე.
ვეღარ გიყურებ... გული მიკვდება...
შემინდე, ჩემო სამშობლო მხარე!“

კოსტა ხეთაგუროვს დაწერილი აქვს რამდენიმე პოემა. პოემებს შორის გამოირჩევა პოემა „ფატმა“. ეს პოემა ავტორმა დასწერა რუსულ ენაზე და დაიბეჭდა ცენზურის მიერ დამახინჯებულად. პოემაში მშვენიერი ფერებითა და მაღალი მხატვრული ოსტატობით არის მოცემული მთის ცხოვრების სურათები. მასში ერთმანეთს უპირდაპირდება ორი ადამიანის ცხოვრება. ერთ მხარეზე სდგას მუქთახორა და პარაზიტი თავადი ტამბულატი და მეორე მხარეზე შრომისმოყვარე ღარიბი, მთიელი იბრაგმი. იბრაგმი თავის სიღარიბის გამო სულთ არ ეცემა, სინდისსა და პატიოსნებას არ ღალატობს, ძლიერის წინაშე ქედს არ იხრის და ბრძოლით გააქვს თავი. პოეტის მთელი თანაგრძნობა ღარიბთა მხარეზეა... ფატმა მდიდარი თავადიშვილის სიყვარულზე უარს ამბობს და იბრაგმს შეიყვარებს.

კოსტას ლექსები მგზნებარე საბრძოლო განწყობილებას ქმნიდა ხალხში და კლასობრივი ბრძოლისთვის რაზმავდა მას. კოსტას ლექსებს მღეროდა და დღესაც მღერის ხალხი.

ცნობილია, რომ მის ლექსებს მღეროდა ხალხი 1905 წლის ბრძოლის დროს.

კოსტა სულ 11 წლის განმავლობაში სწერდა ლექსებს, მაგრამ მან მრავალი ძვირფასი ნაწარმოები დასტოვა.

ბიბლიოგრაფია

იონა მეუნარგია:

„სამეგრელო დავით დადიანის დროს“.

მასალეგი და დოკუმენტები სოლ. ცაიშვილის რედაქციით. საქართველოს სახანაგო-სამეგრელო საზოგადოების გამომცემა, 1989 წ.

სარეცენზიო ნაწარმოები, მიუხედავად იმისა, რომ დიდი ხნის წინათ დაწერილია და დღეს მსოფლმხედველობრივად მოძველებული, მაინც საინტერესოა ფაქტიური მასალეგის მსოფ. ნაწარმოებში დავით დადიანის ბიოგრაფიასთან ერთად მოცემულია სამეგრელოს იმდროინდელი ცხოვრება თავისი ეკონომიური, პოლიტიკური და კულტურული მდგომარეობით.

განსაკუთრებით საინტერესოა და ხალისით იკითხება თავები საგარეო საქმეების, სასახლის წყობილების, გადასახლებისა და სამთავროს ფინანსების, მიწის მეურნეობის, გზების და არხების, სამთავროს ადმინისტრატულად დაყოფის, სასამართლოებისა და სხვათა შესახებ. წიგნის ლიტერატურულ ღირებულებას და მკითხველთა ინტერესს აძლიერებს მასში მრავალადმოყვანილი ცალკეული შემთხვევები, ფაქტები და ფოლკლორული მასალა. წიგნი ამასთანავე შეიცავს მეგრული ხალხისა და მისი ზეგნულების შესახებ მეტად საინტერესო ეთნოგრაფიულ ცნობებს.

შრომა დაწერილია დავით დადიანისადმი ყოველგვარი კრიტიკულ მიდგომის გარეშე. აქ არ გვაქვს საქმე ფაქტებისა და მოვლენების სოციალურ-ისტორიულ ანალიზთან, რაც შრომის განსაკუთრებულ ნაკლს წარმოადგენს.

წიგნში არის მრავალი ფაქტი დავით დადიანის ბატონური მოქმედების უსაფუძვლო გამართლებისა. ავტორი დაპყრობილი ყავს დადიანის ნიქსა და განათლებას. ამიტომ, ყოველ მის მოქმედებას, როგორც არ უნდა იყოს იგი, ამართლებს. მაგალითად, გორდის გლეხების დასჯის ფაქტს იმისათვის, რომ ერთი შესვენების დროს სიმდერა წამოუწყადათ, იონა მეუნარგია ხსნის დავით დადიანის ბრძოლად ზარმაცობისა და უქმად დროს ტარების წინააღმდეგ. მეორე ფაქტი იმის შეგნება, რომ მალე სამეგრელოში რუსეთის წყობილება დაშევიდრდებოდა. დავით დადიანს ეს კარგად გაუთვალისწინებია და დარწმუნებული ყოფილა, რომ მას და მის შვილებს მართო ის დარჩებოდა, რაც ექნებოდა ხელში სამეგრელოს სამთავროს გაუქმების დროს. ამიტომ ამ ხალხისთვის მზრუნველ მთავარს მამულისა და სხვა ქონების შეწყინისთვის, ან უკეთ რომ ვსტყვათ, დატაცებისთვის მიუყვია ხელი, რასაც დაუჩქარებია გლეხთა აჯანყება, როგორც ამას სამართლიანად შენიშნავს რედაქტორი.

რედაქტორი სოლომონ ცაიშვილი, რასაკვირველია, არ იზიარებს ავტორის ასეთ არაკრიტიკულ მიდგომას დავით დადიანისადმი, მაგრამ ამ წიგნის წინასიტყვაობაში მოცემული ზოგადი შენიშვნები ვერ აესებს წიგნის ნაკლს.

რედაქტორს შრომისთვის თან დაურთავს იონა მეუნარგიას არქივში ნაპოვნი „სამეგრელოს მთავართა საგვარეულოს ნუსხა“ და „როსტომ ჩიქოვანი“, რაც ჩვენის აზრით ასეთი გამოცემისთვის ზედმეტი იყო. ამასთან არაა მოსაწონი ისიც, რომ ქართულ შრომას ქართულ წინასიტყვაობასთან ერთად რუსული წინასიტყვაობაც აქვს დართული.

მიუხედავად ზოგიერთი ნაკლისა — ნაწარმის გამოცემა საჭირო იყო, იგი სასარგებლო წიგნია.

მკითხველი

1939 წ. იანვრიდან „ჩვენი თაობა“ გაომდის
ყოველთვიურად.

ხელის მოწერის პირობები:

წლიურად	18 მან.
ნახევარი წლით	9 „
ცალკე ნომერი	1 მ. 50 კ.

ხელის მოწერა მიიღება სახელგამის ყველა მაღაზიაში, სოიუზპეჩატის
რაიბიუროებში და სახელგამის პერიოდ-სექტორში.

რედაქციის მისამართი:

• თბილისი, მაჩაბლის ქ. № 13, მწერალთა კავშირი.

336018.50d.

R 553
1939

Ежемесячный журнал
„ЧВЕНИ ТАОБА“
Сахелгами 1939 г. Тбилиси